

РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ
МИНИСТЕРСКИ СЪВЕТ

**ДОКЛАД ЗА ИЗПЪЛНЕНИЕТО НА
„НАЦИОНАЛНА ПРОГРАМА ЗА ЗАКРИЛА НА ДЕТЕТО ЗА 2010 Г.”**

СЪДЪРЖАНИЕ:

ЧАСТ I	4
ВЪВЕДЕНИЕ	4
ПОЛОЖЕНИЕТО НА ДЕЦАТА В БЪЛГАРИЯ.....	4
ДЕТСКА БЕДНОСТ	4
ДЕТСКО НАСЕЛЕНИЕ	5
ЗДРАВЕ	6
ДЕЦА В РИСК	7
ЧАСТ II	12
СТРАТЕГИЧЕСКА ЦЕЛ, ПРИОРИТЕТИ И ДЕЙНОСТИ ЗА ИЗПЪЛНЕНИЕ	12
ПРИОРИТЕТ I :	12
НАМАЛЯВАНЕ НА ДЕТСКАТА БЕДНОСТ И СЪЗДАВАНЕ НА УСЛОВИЯ ЗА СОЦИАЛНО ВКЛЮЧВАНЕ НА ДЕЦАТА – ПОЛИТИКИ ЗА ПОДКРЕПА НА ДЕТЕТО И СЕМЕЙСТВОТО	12
I.1. Гарантиране на правото на детето да живее в сигурна семейна среда.	13
I.2. Провеждане на процеса на реформа в грижата и спазването на правата на децата, отглеждани в специализирани институции.	18
I.3. Детско и семейно целево подпомагане, според индивидуалните потребности на детето с увреждане и на възможностите на семейството.....	27
ПРИОРИТЕТ II :	28
ОСИГУРЯВАНЕ НА РАВЕН ДОСТЪП ДО КАЧЕСТВЕНА ПРЕДУЧИЛИЩНА ПОДГОТОВКА И УЧИЛИЩНО ОБРАЗОВАНИЕ НА ВСИЧКИ ДЕЦА	28
II.1. Развиване на различни видове и форми на услуги, насочени към по- пълно обхващане на децата в образователната система.	29
II.2. Подобряване на политиките и подходите за включване на децата с емоционални и поведенчески затруднения в училищата и детските градини.	36
ПРИОРИТЕТ III :	37
ПОДОБРЯВАНЕ ЗДРАВЕТО НА ДЕЦАТА	37
III.1. Разработване и изпълнение на цялостна програма за подобряване на майчиното и детското здраве.	37
III.2. Разширяване на профилактичните мерки и превантивните програми с цел гарантиране здравето на децата чрез ранна превенция на рисковете.....	39
III.3. Оптимизиране и повишаване качеството и достъпа до здравни услуги и средства.	45
ПРИОРИТЕТ IV:	47
НАСЪРЧАВАНЕ УЧАСТИЕТО НА ДЕЦАТА	47
IV.1. Гарантиране правото на децата на участие в процесите на вземане на решения.	47
ПРИОРИТЕТ V :	49
ЗАЩИТА НА ДЕЦАТА ОТ ВСЯКАКВИ ФОРМИ НА ЗЛОУПОТРЕБА, НАСИЛИЕ И ЕКСПЛОАТАЦИЯ	49
V.1. По-добро гарантиране правата на децата, пострадали от престъпления и/или свидетели в наказателния процес и на децата правонарушители.	49
V.2. Повишаване ефективността на закрилата на непридружени деца, деца – бежанци и имигранти.	56
V.3. Развитие на Национална телефонна линия за деца (НТЛД) 116 111.	59
V.4. Подобряване ефективността на системата за превенция и работа с деца, жертви на насилие.....	60
ПРИОРИТЕТ VI:	65

ОТДИХ, СВОБОДНО ВРЕМЕ И РАЗВИТИЕ НА СПОСОБНОСТИТЕ НА ДЕТЕТО	65
VI. 1. Гарантиране достъп на децата в домовете до спортни услуги и занимания.....	65
VI.2. Достъп до спортни услуги с цел терапия и подобряване състоянието на децата с увреждания.	66
VI. 3. Достъп на всички деца до културни дейности и дейности за свободното време.	67
VI.4. Насърчаване на деца с изявени дарби.	68
ПРИОРИТЕТ VII:.....	70
ПОДДЪРЖАНЕ НА НАЦИОНАЛНА ИНФОРМАЦИОННА СИСТЕМА В ОБЛАСТТА НА ЗАКРИЛАТА НА ДЕТЕТО	70
VII.1. Развитие на Националната информационна система за закрила на детето и оптимизиране и разширяване на потоците информация.	70
ПРИОРИТЕТ VIII:	71
ПОДОБРЯВАНЕ НА УПРАВЛЕНИЕТО НА СИСТЕМАТА ЗА ЗАКРИЛА НА ДЕТЕТО	71
VIII.1. Подобряване на координацията между органите по закрила на детето на национално и местно ниво.	71
Част III.....	78
ПРЕДЛОЖЕНИЯ ЗА ОПТИМИЗИРАНЕ ИЗПЪЛНЕНИЕТО НА ПОЛИТИКИТЕ ЗА ДЕЦА	78
Актуално състояние на секторните политики и насоки за тяхното развитие:	78
СОЦИАЛНА ПОЛИТИКА.....	78
ПРАВОРАЗДАВАТЕЛНА И СЪДЕБНА СИСТЕМА.....	82
ОБРАЗОВАНИЕ И ЗДРАВЕОПАЗВАНЕ	83
ИНФОРМАЦИОННО ОБЩЕСТВО, МЕДИЙНО ПРОСТРАНСТВО	84
МНЕНИЕТО НА ДЕЦАТА ПРИ ВЗЕМАНЕ НА РЕШЕНИЯ.....	85

Приложение I. - Ефективност на системата за закрила на детето
2010 г.

ЧАСТ I

ВЪВЕДЕНИЕ

Съгласно разпоредбата на чл.1, ал.3 от Закона за закрила на детето, в изпълнение на Националната стратегия за детето 2008-2018 г., Министерският съвет приема ежегодно Национална програма за закрила на детето, предложена от министъра на труда и социалната политика и председателя на Държавната агенция за закрила на детето. Националната програма регламентира задълженията на всички държавни институции, ангажирани в изпълнението на дейности за осигуряване и спазване на правата на децата в Република България в съответствие с техния най-добър интерес.

В Националната програма за закрила на детето за 2010 година бяха заложени реално изпълними дейности, които да спомогнат за развитието на политиките за детето в отделните сектори и за постигане на по-ефективна защита и гаранции на основните права на децата в България във всички сфери на обществения живот.

Водещ принцип в дейността на ДАЗД, като специализиран орган, координиращ политиките за детето е, че зачитането и подкрепата на правата на всички деца трябва да вървят ръка за ръка с необходимите действия. Повишаването на благосъстоянието на детето изисква утвърждаване на разбирането и подхода към правата на детето като правомощия и задължения на всички структури, органи и институции, имащи отношение към детето и неговото семейство на местно ниво и целенасочена работа във всички основни области – образование, здравеопазване, спорт и свободно време, културни дейности, социални дейности, подкрепа на децата и семействата, обществена среда и сигурност. Настоящият преглед отчита както дейностите по определените приоритетни цели, така и основните процеси и общата картина в страната, които оказват влияние върху състоянието на децата в България.

Докладът е структуриран в три части. В първата е направен преглед на актуалното положение на децата в България. Втората част на документа отчита дейностите и мерките по изпълнението на Националната програма за закрила на детето 2010 г., въз основа на постъпилите отчети от всички държавни институции, които имат ангажимент към политиките за децата. Третата част представя основните проблемни области на всички секторни политики и визия за тяхното преодоляване.

ПОЛОЖЕНИЕТО НА ДЕЦАТА В БЪЛГАРИЯ

Детска бедност

Бедността като сложен обществен феномен има много измерения, а освен това и много начини за оценка, като може да се измерва в монетарни термини /пари/ или чрез по-общии категории. Тези категории обхващат обичайната представа за благосъстояние, която включва здравето, образованието, социалните контакти, сигурността, възможността за участие в живота на общността и др., за да живеят децата добре, ресурсите на домакинството са абсолютно необходими, но е нужно много повече – заделяне на част от тези ресурси именно за децата, и още - грижа, внимание, сигурност, възможност за общуване, учене, игра. Както показват данните от проведеното проучване на благосъстоянието на децата в ранното детство в България, рискът от бедност е най-голям при децата със самотен родител и при децата в многодетни домакинства. Близо едно от всеки три деца със самотен родител живее в бедно

домакинство¹. Децата, живеещи с бедни родители или онези, които нямат възможност да живеят с родителите си, са най-силно застрашени от бедност, отритване от обществото и дискриминация, което на свой ред ги излага на още по-висок риск от малтретиране, лишаване от грижи и експлоатация. Възпитанието и условията, в които расте едно дете, оказват голямо влияние върху качеството му на живот. Рискът от бедност е особено силен и за многодетните семейства от домакинствата с три и повече деца от уязвимите малцинствени етнически групи.

Детско население

Раждаемост

Продължава неблагоприятната тенденция на абсолютно и относително намаляване на детското население в Република България, което показва трайно наложил се процес на застаряване на нацията. Докато през 1989 г. относителният дял на детското население е 25%, през 2009 г. той вече е 16,7% или 1 259 371 деца при население от 7 563 710 души².

През 2009 г. продължава регистрираната от 2003 г. положителна тенденция към увеличаване на раждаемостта. През 2003 г. коефициентът на раждаемост е 8,6 /брой живородени деца на 1000 души от средногодишния брой на населението/, за да се установи на 10,7 %о през 2009 г. През 2009 г. в България са родени 81 572 деца, от които 80 956 или 99,2% са живородени.

По информация от НСИ, раждаемостта в България вече е на равнището на раждаемостта в редица европейски страни като Полша, Латвия, Словения и Словакия. Коефициентът на раждаемост общо за Европейския съюз е 10.7% по предварителни данни на Евростат за 2009 г.

Въпреки забелязаната положителна тенденция за увеличение на раждаемостта, сериозен проблем е ранната раждаемост – на майки под 20-годишна възраст. През 2009 г. относителният дял на живородените деца от майки под 20-годишна възраст е 12,7% . Въпреки повишаването на средната възраст при раждане на първо дете /за 2009 – 25,6 г./ и сключване на първи брак за жените /26,4 г./, през последните години нараства абсолютният брой на раждания на майки под 15-годишна възраст. Ако през 2002 г. на 1000 живородени деца в страната, 4,7 от тях са родени от майки на възраст под 15 г., то през 2009 г. на 1000 живородени бебета вече 5,7 са родени от майки под 15-годишна възраст.

Семейни модели

Във всички страни се променят семейните модели и България не прави изключение в това отношение. Високата извънбрачна раждаемост може да се обясни със значителното нарастване на броя на фактическите съпружески съжителства

За 2009 г. броят на живородените извън брак деца е 43 251 или 53,4% от всички живородени. При 66% от извънбрачните раждания са регистрирани данни за бащата. От всички живородени деца бащата не е посочен за 18,2% от тях. Високата извънбрачна раждаемост е резултат от значителното нарастване на броя на съжителствата сред младите хора без оформен юридически брак. Трябва да се има предвид също, че част от родителите на родените извънбрачно деца, сключват граждански брак след тяхното раждане и те се отглеждат в семейна среда. Сключените юридически бракове през 2009 г. са 25 923, или с 1 799 по-малко от предходната година. Намаляването на броя на

¹ Сборник анализи „Лицата на детската бедност; Институт Отворено общество и УНИЦЕФ; 2010г. – София.

² В доклада са представени последните актуални данни, предоставени от НСИ и институциите, ангажирани с изпълнението на Националната програма за закрила на детето 2010 г.

сключените юридически бракове се дължи и на намаляване на броя на населението, способно да сключва брак /брачно население/ и на все повече предпочитаното съвместно съжителство без документално оформен граждански брак сред младите хора. Националната статистика и изследванията констатираат тенденция на промяна и в брачното поведение - продължават да намаляват сключените бракове и да се запазва броят на разводите.

Здраве

Детска смъртност

Промените в детската смъртност са чувствителен показател за икономическото и културното развитие на обществото. През 2009 г. коефициентът на детска смъртност е 9.0%. По данни на НСИ, през 2009 г. в страната са починали 729 деца на възраст до една година – с 61 деца повече от предходната 2008 г. Достигнатото равнище на детската смъртност през последните две години е най-ниското в демографското развитие на страната. Независимо от положителната тенденция в намаляването на равнището на детската смъртност в страната, тя продължава да е по-висока от тази в европейските държави. В повечето от страните членки на Европейския съюз коефициентът на детската смъртност през 2008 г. е под 4.0%, като най-ниска е детската смъртност в Люксембург – 1,8%, Словения – 2,4%, Швеция – 2,5%, Финландия – 2,6% и Гърция – 2.7%. Само Румъния има по-висока стойност на показателя от този в нашата страна сред страните членки на ЕС - 11.0%. Коефициентът на детска смъртност общо за Европейския съюз е 4.3% по данни на Евростат за 2008 г.

Друг тревожен социален феномен, свързан с детската смъртност, са самоубийствата при децата. По данни на Центъра за опазване на общественото здраве през 2009 г. има общо официално регистрирани 308 опита за самоубийство на деца.

Според специалистите от Центъра за обществено здраве, България е на първо място по успешност на опитите за самоубийство – 1:3, докато в другите европейски страни това съотношение е 1:10, 1:20. Мотивите, които са подтикнали децата към самоубийство, са: 45% - конфликт с родители; 15% - несподелена любов; около 10% - раздяла с любим; 11% при момчетата и 3% при момичетата – болестни мотиви и др. Специалистите са на мнение, че около половината опити за самоубийство, завършили успешно, реално не са регистрирани. Абортите, мъртвите раждания и детската смъртност са показател за развитието на една страна, но сам по себе си той не гарантира благосъстоянието на детето, нито благоприятното му бъдещо развитие. Всички неща, които се случват преди раждането и в ранното детство, оставят отпечатък върху цялостното последващо развитие на детето, поради което осигуряването на възможности за ранно детство без лишения и на достъп до всякакъв вид услуги е приоритет от първостепенно значение.

Заболееаемост

През 2009 г. продължава да нараства броят на регистрираните заболявания от злокачествени новообразувания сред децата до 17-годишна възраст, които са общо 1554 или 122,9 на 100 000 деца, като 157 от тях са новооткрити.

Тревожен е и фактът, че броят на децата до 16-годишна възраст, освидетелствани и признати с първична инвалидизация, също се увеличава и през 2009 г. те са 3 578 или 3,3 на хиляда. Най-голям е делът на инвалидизираните деца с 50-90% намалена възможност за социална адаптация – 72,9%. Най-чести причини за инвалидизиране при децата са болестите на дихателната система, вродени аномалии, болестите на нервната система, психични и поведенчески разстройства.

Образование

Изключително неблагоприятно въздействие върху бъдещото развитие оказват и увеличаването на неграмотността и влошаването на образователната структура сред младите хора до 24 години, както показват последните международни проучвания. Неграмотността в редица случаи се съпровожда със социални рискове - безработица, бедност, липса или недостатъчни грижи за здравето и образованието на детето, отклоняващо се понякога поведение. Всичко това оказва отрицателно въздействие по отношение на децата и тяхното развитие. По данни на Националния статистически институт записаните в детските градини деца през учебната 2009/2010 г. са 217 804, в начален етап /I - IV кл./ – 260 340, в прогимназиален етап /V - VIII кл./ – 225 055, в гимназиален етап /IX - XIII кл./ – 306 925 деца³. През учебната 2008/2009 г. напусналите и незавършили годината са 20 055 деца, в т. ч. 10 259 деца /51,15%/ - по семейни причини, 3 769 деца /18,8%/ - поради заминаване в чужбина, а 4 530 деца /22,6%/ - поради нежелание да учат. Този факт е изключително тревожен на фона на общата тенденция за намаляване на детското население в страната.

Деца в риск

Деца, настанени в специализирани институции

Към 31.12.2010 г. в страната има 130 специализирани институции за деца, от които 31 са домове за медико-социални грижи на деца от 0 до 3 г. възраст /ДМСГД/, 24 са домове за деца над 3 г. и младежи с умствена изостаналост или с физически увреждания /ДДУИ и ДДФУ/ и 74 дома за деца, лишени от родителски грижи /ДДЛРГ/. Общият брой на децата, настанени в тези институции, е 5698 към 31.12.2010 г.

В сравнение с 2001 г., броят на специализираните институции намалява с 35, а броят на институционализираните деца - с почти 50%.

Проследявайки данните от 2001 г., може категорично да се каже, че се утвърждава трайна тенденция към намаляване на децата в специализирани институции, но въпреки това техният брой все още е голям. Намаляването на относителния дял на децата в специализирани институции спрямо детското население в страната е от 0,78 % през 2001 г. до 0,49 % през 2009 г.

Изготвеният през 2010 г. доклад от ДАЗД за състоянието на децата в специализираните институции, показва, че за 2009 г. най-голям е относителният дял на децата, които са от семейства с един родител – 57,7% от отглежданите в специализирани институции или 3 884 деца. Отсъствието на втория родител при отглеждането на детето е водещ риск за настаняване извън семейството в ранна детска възраст – 38,9% /1511/ от децата от семейства с един родител, отглеждани в специализирани институции са настанени в домовете за медико-социални грижи за деца от 0 до 3 години.

Родителите на 46,7% /3143/ от децата, намиращи се в специализирани институции, са безработни - с много нисък социален статус и са в невъзможност да се справят с отглеждането им. Децата от многодетни семейства, отглеждани в специализирани институции, са 38,8% /2612/, следвани от децата, които са изоставени или подхвърлени от своите родители – 8,6% /580/ и децата, на които единият родител е починал – 6,6% /450/. Пълни сираци са 1,9% от всички настанени в специализирани институции - 127 деца. В специализираните институции се намират 124 /1,8%/ деца, родени от непълнолетни майки под 18-годишна възраст.

³ Република България, НСИ, "Образование в Р България" 2010 г.

Националното проучване на ДАЗД, което се провежда ежегодно от създаването на агенцията през 2001 г., показва че в специализираните институции значително преобладава броят на децата, които имат семейство и са настанени там поради невъзможност да бъдат отглеждани в семейна среда

Основните фактори, които обуславят настаняването на децата от семейства в неравностойно социално положение в специализирани институции, са трудностите, които те срещат при отглеждането им /икономически, психологически, социални/, съчетани с липсата на достатъчно алтернативни на институционалната грижа услуги. Основните рискове, на които са подложени децата в тези семейства, са свързани с качеството на живот, климата в семейството и достъпа на децата до образование.

Децата в ранна възраст са най-рисковата група от гледна точка на попадането им в системата на институционалната грижа. През 2009 г. в домовете за медико-социални грижи се намират 9,0 на 1000 деца, от тези които са на възраст до 3 навършени години. В ДМСГД преобладават здравите деца – без увреждане или хронични заболявания, както показват през годините ежегодните анализи на ДАЗД. Данните от информационните карти, получени в ДАЗД от директорите на тези домове, показват, че клинично здрави /без увреждания и/или хронични заболявания/ са над 70% от децата, отглеждани в ДМСГД през 2009 г. В ДМСГД от децата с различни заболявания и/или увреждания, най-голям е броят на децата с различна степен на изоставане в нервно-психичното развитие /624/, което предимно е резултат от институционализацията и продължителния престой.

През 2009 г., на всеки 1000 деца от 4 до 18 години 3,3 са в ДДЛРГ, а по-малко от едно - 0,9, са в институции за деца с увреждания.

Именно поради тези причини, в края на 2009 г. беше възприет качествено нов подход в политиката за детето и семейството и за пръв път бе посочен ясно и конкретно пътят за реализиране на деинституционализацията на грижите за деца. Приетата през февруари 2010 г. от Министерския съвет **Национална стратегия „Визия за деинституционализацията на децата в Р България”**, е насочена към осигуряване на най-добрия интерес на детето чрез подкрепа на семейството и създаване на условия за развитие на децата в семейна среда.

Деца със специални образователни потребности

С промените в нормативните актове в системата на народната просвета през 2003 г. и с приемането на Националния план за интегриране на деца със специални образователни потребности и/или с хронични заболявания, в системата на народната просвета започна процесът на поетапно въвеждане и осъществяване на интегрираното обучение. Целта е да се дадат повече възможности за избор за семейството и детето според потребностите и според възможностите и не на всяка цена всички деца с увреждания да бъдат „вкарани” в масовите училища. През учебната 2009/2010 г. в детските градини и училища интегрирано се обучават 8925 деца. В сравнение с предходната година, техният брой се е увеличил с 974. Особено важно значение има фактът, че броя на децата в специалните училища значително намалява. По данни на НСИ, през 2001/2002 учебна година, учениците в специалните училища са били 15 631, а през учебната 2009/2010 г. техният брой е намалял почти три пъти - до 5 034 или намалението е с 67.8%⁴. В специалните училища се обучават деца с хронични заболявания, със сензорни увреждания /с увреден слух, с нарушено зрение/, с умствена изостаналост, с езиково-говорни нарушения, с множество увреждания и да се

⁴ В прегледа са ползвани последните актуални данни, предоставени от НСИ и институциите, отговорни за изпълнението на Националната програма за закрила на детето 2010г.

гарантират правата им, означава да се създадат условия за избор на различни възможности, така че детето да може да развива своя потенциал и да се чувства добре.

Независимо от успехите на интегрираното обучение, наблюденията върху резултатите от дейността на Екипите за комплексно педагогическо оценяване /ЕКПО/ през изминалите няколко години, както и оценката на процеса на включване на децата със специални образователни потребности в общообразователна среда, показват че е необходима координация в работа за създаване на подкрепяща среда в детските градини и в училищата за усъвършенстване на методологията и модела на оценката на образователните потребности на децата с увреждания и насочването им към общообразователни училища.

Деца - жертви на насилие и експлоатация

Ежегодните проучвания и анализи на ДАЗД показват, че насилието срещу децата е актуален за България проблем. От гледна точка на социалната работа „случай” се отваря за всяко дете, за което се установи, че има нужда от закрила. Това става след обстойно проучване и оценка на подадения сигнал. Световната практика показва, че когато една система работи добре, това води до увеличаване броя на случаите, за които се сигнализира и по които се работи.

Само на Националната телефонна линия за деца 116 111 през 2010 г. общият брой на сигналите и проведените консултации за насилие над деца е 1047, а през 2009 г. за трите месеца, през които функционира линията, са подадени 445 сигнала за насилие.

Общият брой на всички подадени сигнали до отделите „Закрила на детето” за насилие над дете през 2010 г. е 2881. След проучване и оценка на подадените сигнали за 1529 деца са отворени случаи и са предприети мерки за закрила - т.е. при 53,1% от сигналите е установен реален риск за детето и са отворени случаи.

Общият брой случаи /нови и стари, при които работата продължава/ на деца, преживели насилие, по които са работили социалните работници от отдел „Закрила на детето” /ОЗД/ и отдел „Социална закрила” /ОСЗ/ през 2010 г. са 2155. Данните показват, че през изминалата година с 58% се увеличава броят на подадените сигнали и с 40% се увеличава броят на случаите на насилие, по които работят социалните работници.

При проследяване на данните за периода 2001 – 2010 г., семейното насилие трайно се очертава като водещо. От всички преживели насилие деца 1752 или 81,2% са станали жертва на насилие в семейна среда. В биологичното семейство насилие е извършено над 1666 деца, като при 1438 от случаите извършителят е родител, а в останалите 228 случая е друг член на семейството. Тревожен е фактът, че 84 от децата, спрямо които е извършено насилие в семейството, се отглеждат от роднини и близки, а 2 деца са от приемно семейство. В сравнение с предходната година повече от два пъти нараства броят на децата, преживели насилие, които са настанени при роднини и близки като мярка за закрила по реда на Закона за закрила на детето.

Анализът на случаите, по които са работили отделите "Закрила на детето" през изминалата година, показва, че при децата, отглеждани в семейна среда, най-често се среща пренебрегването на детето като вид насилие, както и физическото насилие. Неспособността и невъзможността на родителите да посрещнат основните жизнени потребности на детето, с което застрашават неговото физическо и психическо здраве и развитие, е водещ вид насилие според даденото в нормативната уредба определение и за разлика от предшестващите години, излиза на преден план пред физическото насилие.

През 2010 г. отделите "Закрила на детето" са работили по 135 случаи на насилие, извършено от дете върху друго дете. Увеличението на броя на тези случаи е с 31% спрямо предходната година. През изминалата година социалните работници са работили по 177 случаи на насилие над дете в училище. Анализите показват, че в голяма част от училищата детето не получава разбиране и подкрепа, което води до

нарастване на проявите на насилие и агресивност в училище. Учителите и педагогическите съветници не са подготвени да се справят с този проблем. Все още репресивните мерки преобладават пред превантивните. Голяма част от училищата нямат капацитет за създаване на училищни програми по превенция на насилието. Преобладаващите случаи на физическо и психическо насилие в образователните институции, определят необходимостта от развиване на дейности, насочени към повишаване компетентността и на учителите, и на децата за справяне с агресивното поведение и конфликтите.

Деца в интернет

През последните години все повече започнахме да обръщаме внимание на световната информационна мрежа - интернет, предвид неизчерпаемия ресурс от информация, с който разполага, както и предвид все по-машабното навлизане и напредъка на модерните технологии. За съжаление всичко това поставя и нови предизвикателства, свързани с негативи като вредното и незаконно съдържание и възможностите за злоупотреби в интернет. На поддържаната от ДАЗД специализирана интернет страница за противодействие на сексуалната експлоатация на деца с търговска цел, през годината са получени над 500 сигнала, които се отнасят за насилие - физическо, психическо, сексуално; пренебрегване/ неглижиране; незаконно и вредно съдържание в интернет. Близко 90% от подадените сигнали са свързани с насилие над деца, които включват и насилие в Интернет при 3% /17/ от тях. Специалистите обявиха, че 100 000 уеб сайта съдържат нелегална детска порнография, а 90% от децата у нас между 8 и 16 години вече са гледали порнография в Интернет. Най-голямата група потребители на порнография са младежите между 12 и 17 години.

Деца на улицата

Деца на улицата са една от най-уязвимите групи на деца в риск.

Тези деца изпадат в състояние на безнадзорност поради липса на контрол и родителска безотговорност. Поради незрялост и незащитеност за всички деца от тази целева група съществува потенциален риск от недохранване, трудова експлоатация, физическо и сексуално насилие, злоупотреба с упойващи вещества, въвличане в престъпна дейност.

По данни от отделите „Закрила на детето” в страната, през 2010 г. са регистрирани общо 211 деца на улицата, като за 149 са предприети мерки за закрила по чл. 23 от ЗЗД, а за 71 деца – по чл. 26 от ЗЗД. В сравнение с 2009 г., броят на регистрираните деца на улицата нараства с 84.

Форми на детски труд

Броят на поисканите разрешения за работа по трудови правоотношения през 2010 г. за деца до 18 години е 1801, което е почти два пъти по-малко в сравнение с предходната година. Издадените разрешения за работа на деца до 18 години са общо 1734.

През отчетния период контролните органи на ИА „Главна инспекция по труда” са установили 114 нарушения на нормите на трудовото законодателство, закрилящи труда на децата до 18 години. При констатираните случаи на нарушения са подадени сигнали до органите на прокуратурата за наличие на данни за престъпление по смисъла на чл. 192а от Наказателния кодекс.

Тежки форми на детски труд – деца, жертви на трафик

Според Международната организация на труда /МОТ/, най-тежките форми на детски труд включват трафик и продажба на деца, принудително наемане на деца за

войници, използване или предлагане на деца за проституция или порнография, използване или предлагане на деца за незаконни действия, или всякакви дейности, които ги застрашават.

По Координационния механизъм за рефериране и обгрижване на непридружени български деца и деца-жертви на трафик, завръщащи се от чужбина, през 2010 г. в Държавната агенция за закрила на детето са постъпили общо 48 сигнала. В сравнение с предходната година тези случаи са се увеличили с 60%. През изминалата година жертва на явлението трафик на хора с цел трудова или сексуална експлоатация са 34 момичета и 14 момчета. Случаите с деца са от следните държави: Гърция – 13, Франция -10, Германия – 6, Австрия – 6, Италия – 4, Полша – 2, Босна и Херцеговина - 2, Финландия – 1, Португалия -1, Словакия – 1. От тях 15 случая са на деца, жертва на сексуално насилие и експлоатация и 2 случая на трафик и продажба на бебета. От 15-те случая на деца, жертва на сексуално насилие и експлоатация, 8 са на българските момчетата от гр.Бордо, Франция.

В рамките на своите правомощия председателят на ДАЗД е предложил на министъра на вътрешните работи становища за налагане на принудителна административна мярка по чл. 76 а /забрана за издаване на лични документи за пътуване в чужбина за срок от 2 години/ от Закона за българските лични документи за 31 деца, които са били въввлечени във вредни за тяхното развитие дейности. През 2010 г. 10 деца са били репатрирани от други страни в Република България.

Деца - жертви на престъпления

Броят на пострадали от криминални престъпления деца през 2010 г. е 2282, или с 273 повече в сравнение с предходната година, като с 40% е увеличен броят на пострадалите малолетни деца. От общия брой пострадали 1023 са деца до 14 години /малолетни деца/ и 1259 са от 14 до 18 години /непълнолетни деца/. Децата основно са били жертви на престъпления срещу собствеността. Срещу тях са извършени 928 кражби и 213 грабежа. През 2010 г. полицейската статистика отчита намаляване на броя на децата, жертви на престъпления против личността. Основен дял от този вид престъпления заемат телесните повреди - 211 или 9% от всички пострадали от престъпления, блудство – 148 или 6% от пострадалите и изнасилване – 50 или 2%.

Деца - извършители на престъпления

Проблемът с противодействието на противоправното поведение на малолетните и непълнолетните е особено актуален през последните години. Повиши се рискът от различни отклонения в поведението им и се увеличиха формите на проява на тези отклонения.

През 2010 г. общо 6150 малолетни и непълнолетни са извършили общественоопасни деяния. Малолетните извършители на противообществени прояви са 1388, а непълнолетните са 4762. Кражбите са най-често извършваното деяние.

Структуроопределящите и по-характерни общественоопасни деяния, извършени от малолетни и непълнолетни деца през 2010 г., са :

- 96 деца са жертви на трафик;
- против собствеността: 5606 кражби и 397 грабежи;
- 169 хулиганства;
- 270 престъпления, свързани с наркотици;
- против личността: 230 телесни повреди, 45 блудства, 16 изнасилвания.

Основен е делът на телесните повреди и престъпленията, свързани с разврат. Умишлените убийства и опитите за убийства, извършени от непълнолетни деца са 2 за изминалата година.

Детските педагогически стаи /ДПС/ извършват дейности за разкриване, изучаване и отстраняване на факторите, обуславящи извършването на престъпления и противообществените прояви на малолетните и непълнолетните. През 2010 г. през ДПС са преминали общо 11 817 деца, от които: 425 малолетни и непълнолетни лица за употреба на наркотици; 1745 за бягство от дома и скитничество; 102 малолетни и непълнолетни момичета за проституция; 4 малолетни и непълнолетни за хомосексуализъм.

Взетите на отчет в ДПС малолетни и непълнолетни са 3301, от тях 2475 за извършване на престъпления⁵.

ЧАСТ II

СТРАТЕГИЧЕСКА ЦЕЛ, ПРИОРИТЕТИ И ДЕЙНОСТИ ЗА ИЗПЪЛНЕНИЕ

Националната програма за закрила на детето за 2010 г. си поставя за цел осигуряването на различни възможности за ефективно упражняване на правата и подобряване качеството на живот на децата, като условие за свободното и пълноценното им личностно развитие.

В Националната програма за закрила на детето за 2010 г. са заложили следните основни приоритети:

- I. Намаление на детската бедност и създаване на условия за социално включване на децата – политики за подкрепа на детето и семейството.
- II. Осигуряване на равен достъп до качествена предучилищна подготовка и училищно образование на всички деца.
- III. Подобряване здравето на децата.
- IV. Насърчаване участието на децата.
- V. Защита на децата от всякакви форми на злоупотреба, насилие и експлоатация.
- VI. Отдых, свободно време и развитие на способностите на детето.
- VII. Поддържане на Национална информационна система в областта на закрилата на детето.
- VIII. Подобряване на управлението на системата за закрила на детето.

ПРИОРИТЕТ I :

НАМАЛЯВАНЕ НА ДЕТСКАТА БЕДНОСТ И СЪЗДАВАНЕ НА УСЛОВИЯ ЗА СОЦИАЛНО ВКЛЮЧВАНЕ НА ДЕЦАТА – ПОЛИТИКИ ЗА ПОДКРЕПА НА ДЕТЕТО И СЕМЕЙСТВОТО

Целите, които си поставят държавните институции по този приоритет включват гарантиране на правото на детето да живее в сигурна семейна среда чрез планиране и

⁵ Данните за броя на децата, жертви на престъпления и извършители на престъпления, са предоставени от МВР.

развиване на услуги за децата и семействата; провеждане на процеса на реформа в грижата и спазването на правата на децата, отглеждани в специализирани институции; въвеждане на детско и семейно целево подпомагане, според индивидуалните потребности на детето с увреждане и на възможностите на семейството. За преобладаваща част от дейностите по първия приоритет от Националната програма за закрила на детето 2010 г. отговорни за изпълнението са МТСП, ДАЗД, АСП и МФ. Средствата, предвидени за осъществяване на целите, основно са в рамките на утвърдения бюджет за годината на всяка една от институциите, както и в рамките на бюджета по оперативни програми – Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси” /ОП „РЧР”/ и „Социална инфраструктура”- на МРРБ /2010 – 2014 г./.

I.1. Гарантиране на правото на детето да живее в сигурна семейна среда.

1.1. Разработване на минимален пакет гарантирани услуги за подкрепа на семейството /социални, здравни, образователни, транспортни и др./ и механизъм за въвеждането им през 2011 г.

През 2010 г. беше променена нормативната уредба, свързана с развитието на социалните услуги. Измененията са свързани с въвеждането на нов подход на областно и общинско планиране на услугите, на базата на прецизен анализ на потребностите във всяка една община и област. В етап на разработване е анализ на потребностите от социални услуги на национално ниво, на базата на който ще бъде разработен минимален пакет от гарантирани услуги. Разработването и утвърждаването на такъв пакет ще допринесе за осигуряване на равен достъп на всеки потребител, съобразно идентифицираните потребности на местно ниво.

За пръв път са разработени областни стратегии във всички 28 области в страната. В резултат на проведените обучения, във всички области започна реална процес на оценка на потребностите от услуги и на планирането и въвеждането на минимален пакет гарантирани услуги. На основата на постигнатата договореност с МТСП и АСП за разпространение на добрите практики, през 2010 г. УНИЦЕФ предостави техническа помощ и цялостна структурирана методическа подкрепа на процеса на областно планиране в национален мащаб. УНИЦЕФ представи предварителен доклад, в който са набелязани някои първоначални изводи за процеса на областно планиране на социалните услуги и за съдържанието на разработените областни стратегии в 28-те области.

1.2. Разработване на финансов стандарт за пакет услуги по превенция на изоставянето и пакет услуги за реинтеграция в биологичното семейство и в семейство на осиновители.

След разработването и утвърждаването на минимален пакет от гарантирани услуги ще се пристъпи към разработването на финансов стандарт за пакет услуги по превенция на изоставянето и пакет услуги за реинтеграция в биологичното семейство и в семейство на осиновители.

1.3. Промяна в Закона за социално подпомагане и в Правилника за неговото прилагане с оглед въвеждане на нов подход в предоставянето на социалните услуги /част от дейностите или целия пакет от дейности, извършвани в услугата/, както и точно дефиниране на набор от дейности, които правят същността на даден вид услуга.

Направени са промени в Правилника за прилагане на Закона за социално подпомагане, свързани с регламентиране на ангажиментите на областните управители и кметове на общини по разработване на областните и общинските стратегии за развитие на социалните услуги. При разработването на стратегиите е осигурено участието на

представители на регионалните дирекции за социално подпомагане и дирекции „Социално подпомагане”.

1.4. Разработване и подготовка за въвеждане на системата на индивидуалните бюджети за социалните услуги през 2011 г.

Министерството на труда и социалната политика, съвместно с Държавната агенция за закрила на детето, Агенцията за социално подпомагане и холандската неправителствена организация „Де Пасарел”, реализират пилотен проект, в който се апробира нов подход в предоставянето на социалните услуги /част от дейностите или целия пакет от дейности, извършвани в услугата/, както и точно дефиниране на набор от дейности, които правят същността на даден вид услуга. След приключването на проекта ще бъде разработена система за въвеждане на индивидуални бюджети в социалните услуги и ще бъдат направени необходимите промени с оглед постепенно въвеждане на иновативните практики. Планирано е въвеждането на нов финансов механизъм, според който „парите следват детето” – финансиране на социалните услуги не на база капацитет, а от гледна точка на броя деца, реално ползващи набор от дейности, предоставяни в рамките на социалната услуга в общността или от резидентен тип.

1.5. Разработване на процедури за мониторинг на съществуващите услугите и на техническо задание за географска информационна система на ДАЗД.

В процеса на изпълнение на стартирания през годината Проект „Детство за всички”, като част от дейност 3, беше изготвена обобщена карта на необходимите услуги за всяко дете и младеж от специализираните институции за деца с увреждания и за децата с увреждания над 3-годишна възраст, намиращи се в домовете за медико-социални грижи* за деца /ДМСГД/. Тази карта бе разработена след идентифициране и планиране на необходимите резидентни и съпътстващи услуги в общността, алтернативни на институционалната грижа и е необходима за замяната на институционалната грижа за общо 2 076 деца и младежи от посочените по-горе домове. Тя бе предоставена на Министерство на регионалното развитие и благоустройство и на Министерството на земеделието и храните, от които се очаква чрез изпълняваните от тях оперативни програми, да бъдат финансирани инфраструктурните дейности.

При изготвяне на картата са взети предвид: информацията от оценката на всяко дете; неговото месторождение; наличието или липсата на услуги в дадено населено място или регион, чрез които могат да бъдат посрещнати неговите потребности, както и информацията за съществуващите социални услуги на съответната територия. Предвидени са и са планирани потребностите на децата, които ще навършат 3 години след януари 2011 г. от ДМСГД и на децата и младежите от общността. На базата на планираните резидентни услуги, АСП определи необходимите съпътстващи услуги, като взе предвид информацията за капацитета и заетостта на дневните центрове за деца с увреждания /ДЦДУ/ и центрoвете за социална рехабилитация и интеграция /ЦСРИ/, които към момента функционират в страната. Картата на необходимите съпътстващи услуги отразява потребностите на децата и младежите с увреждания от специализираните институции, както и необходимите услуги, които да подкрепят общността за превенция на институционализацията.

Разработената карта на услугите, освен за вида, броя и местонахождението на услугите, които са необходими за цялостната промяна в грижата за децата с увреждания, дава индикативна информация и за необходимите финансови средства за издръжка на планираните услуги.

* Държавната агенция за закрила на детето е конкретен бенефициент по операция „Да не изоставяме нито едно дете”. Проектът е по Приоритетна ос 5 от ОП РЧР „Социално включване и насърчаване на социалната икономика” и по-конкретно област на интервенция 5.2. „Социални услуги за превенция на социалното изключване и преодоляване на неговите последици».

За да се осигури възможност за адекватно и своевременно насочване на всички деца и семейства към услуги, с цел преодоляване на проблемната ситуация, е необходимо да има достъпна информация за съществуващите и достъпни видове услуги на местно ниво, както за работещите в системата за закрила, така и за всички професионалисти и лица с ангажимент за грижата и възпитанието на детето. В тази връзка, от експертите на ДАЗД е разработена концепция за „Електронна карта”, и създаване на публично достъпен сайт с информационна база данни за предоставяните във всички 264 общини образователни, здравни, социални и други видове услуги за подкрепа на семейството и детето.

Концепцията е представена от ДАЗД на Управляващия орган, като партньор на МТСП в реализиране на проект „Изграждане на интегрирана информационна система на МТСП” – модул „За детето”, финансиран по ОП „РЧР”. Разработването на софтуер към модул „За детето” предвижда автоматизиране и оптимизиране на постъпването и обработването на обобщени статистически данни от различни източници, касаещи деца в риск и функционирането на системата за закрила на детето в България в съответствие с чл. 17а, т. 9 от Закона за закрила на детето. Реализирането на Проекта ще допринесе за разширяване на източниците на информация и за автоматизиране на процесите по получаване и обработване на постъпващите данни. Представители на ДАЗД са включени в екипа за управление на проекта.

1.6. Разработване на предложение за измерване и оценка на ефективността на услугите и съпоставяне на вложени средства и ресурси с постигнатия ефект за потребителите.

В тази връзка от експертите на ДАЗД е направено проучване за съществуващите системи за измерване и оценка на ефективността на услугите, както на национално ниво, така и в международен аспект.

1.7. Разработване на методика за социална оценка на дете с увреждане, чиято цел е да бъдат установени възможностите за социално включване, обучение и развиване потенциала на детето, съгласно Националната програма за гарантиране на правата на децата с увреждания.

Според постъпилата информация от АСП, социалните работници от отделите „Закрила на детето” в дирекциите „Социално подпомагане” осъществяват незабавна подкрепа на семействата при раждане на дете с увреждане при получаване на сигнал и работят по актуализираното и утвърдено „Методическо ръководство по превенция на изоставяне на деца на ниво родилен дом”. През 2011 г. предстои разработването и въвеждането на методика за диагностика и комплексно оценяване на индивидуалните потребности и ресурси на всяко дете и неговото семейство в най-ранна възраст.

1.8. Социални услуги за социално включване

Чрез подкрепата на Структурните фондове през 2010 г. продължи изпълнението на стартиралата през 2009 г. схема BG051PO001-5.2.06 „Социални услуги за социално включване”, Компонент 1 „Социални услуги за деца в риск” с бюджет 11 767 383 лв. Изпълнението ѝ ще продължи и през 2011 г.

Операцията си поставя за цел да подкрепи развитието и прилагането на нови устойчиви и комплексни подходи за повишаване качеството на живот, както и превенция и преодоляване на последиците от социалното изключване на уязвими групи. Реализира се в три компонента.

През 2010г. по схема BG051PO001-5.2.06 “Социални услуги за социално включване” бяха подписани 108 договора на обща стойност 17 638 035.38 лв., като 11 от тях стартираха с подписването им, а останалите след получаване на авансово плащане.

Проектите ще се изпълняват във всички области на страната с изключение на Габрово и Кюстендил.

По компонент 1 “Социални услуги за деца в риск” ще се изпълняват 28 договора.

По компонент 2 “Социални услуги за пълнолетни лица” – 38.

По компонент 3 “Иновативни подходи за превенция и преодоляване на социалното изключване на рискови групи” ще се изпълняват 42 договора.

От бенефициентите по схемата 41 са общини и 67 са доставчици на социални услуги, вписани в регистъра на АСП.

Мерките предвиждат разработването на мрежа от подкрепящи дейности за деца и възрастни, като поставят специален акцент върху иновативни подходи за подкрепа – предоставяне на комплекс от социални услуги за преодоляване на зависимости, за подкрепа на професионалното развитие на лица, полагащи грижи за зависими членове на семействата си, включително и подкрепа за трудова реализация на майки с деца, за социална интеграция на лица, изтърпели наказание „лишаване от свобода”, за превенция на риска от социална изолация на деца от рискови семейства, за лица с психични заболявания, лица с увреждания и други групи в риск от социално изключване.

По прогнозни данни по компонент 1 ще бъдат обхванати общо около 1 631 деца:

- деца в риск;
- деца, настанени в специализираните институции;
- деца ползващи социални услуги в общността;
- деца с увреждания.

По този компонент ще се предоставят 30 услуги:

- Дневен център за деца
- Звено „Майка и бебе”
- Социални услуги - резидентен тип:
- Център за настаняване от семеен тип
- Преходни жилища
- Център за социална рехабилитация и интеграция
- Център за обществена подкрепа
- Център за работа с деца на улицата.

В зависимост от спецификата на услугата, ще се развиват комплекс от социални услуги, свързани с извършване на рехабилитация, социално-правни консултации, образователно и професионално обучение и ориентиране, изготвяне и осъществяване на индивидуални програми за социално включване.

Ще се реализират и социални услуги, свързани с превенция на изоставянето, превенция на насилието и отпадане от училище, деинституционализация и реинтеграция на деца, обучение в умения за самостоятелен живот и социална интеграция на деца от институции, както и консултиране и подкрепа на деца с противообществени прояви;

По този компонент ще се извършват дейности по консултиране и подкрепа на семейства в риск, оценяване и обучение на бъдещи приемни родители и осиновители.

Общият брой на социалните услуги, които ще бъдат предоставяни от бенефициентите по Компонент 3 е 42 - иновативни електронни услуги, които ще се предоставят чрез интернет; мобилни социални услуги, които ще се предоставят в дома на потребителя на услугата, услуги за социално включване на лица, претърпели наказание „лишаване от свобода” и консултативни центрове, насочени към съответните целеви групи по Компонент 3.

Прогнозният брой потребители по този компонент е най-голям - 9572 лица/деца.

Според посочените прогнозни данни в проектните предложения, като цяло по схемата ще бъдат разкрити общо 123 социални услуги, от които 42 иновативни като общият брой на целевата група по цялата процедура е 13 173 лица и деца.

Като един от индикаторите за резултат по схемата ще бъде отчитан броят на лицата от специализираните институции, реинтегрирани в общността, като заложената целева стойност до края на операцията (2011г.) е най- малко 80 деца от специализираните институции.

Резултати от изпълнението на заложените индикатори:

- ✓ С направените промени в Закона за социално подпомагане /ЗСП/ и Правилника за прилагането му /ППЗСП/, се регламентира областно планиране на социалните услуги, което е нов подход в тяхното предоставяне, целящ осигуряване на достъпност и съответствие с нуждите на потребителите. Всички 28 области в страната имат разработени стратегии за развитие на социалните услуги.
- ✓ В процес на разработване е пакет от специфични дейности за всяка една услуга, които в съвкупността си да отразяват нейната същност и специфика, като целта е услугите да не се отъждествяват като места - центрове, домове и т.н., а да се регламентират като необходим брой задължителни дейности, според предназначението и целевата група, към която са насочени. В рамките на стартирания през годината пилотен проект, който се осъществява от МТСП, АСП, ДАЗД и холандската неправителствена организация „Де Пасарел”, ще се апробира този нов подход в обособяването и дефинирането на социалните услуги.
- ✓ През отчетната година започна разработването и подготовката за въвеждане на система за индивидуални бюджети за социалните услуги, но работата по проекта не е приключила и системата на индивидуалните бюджети не е регламентирана нормативно. В първия етап на въвеждането на тази система, ще бъдат регламентираны индивидуални бюджети за услугите за децата и хората с увреждания.
- ✓ Проведените обучения през изминалата година във всички области на страната, поставят основите за структуриране и обособяване на минимален пакет гарантирани услуги във всяка област на територията на страната, насочени към подкрепа на семейството /социални, здравни, образователни, транспортни и др./ и на механизъм за въвеждането им, но към момента на отчитане изпълнението на програмата не е разработен и утвърден пакет с определени услуги, поради което не е приет механизъм и план за въвеждането им.
- ✓ През годината беше постигнато съгласие между водещите институции по приемането на дейностите за превенция и реинтеграция не като мерки за детето, а като съвкупност от услуги за подкрепа на детето и семейството, с цел промяна в условията и ситуацията, водещи до наличие на риск. След разработването на минимален пакет гарантирани социални услуги, ще се пристъпи и към разработване на финансов стандарт за услугите по превенция и реинтеграция.
- ✓ През годината, в процеса на изпълнение на Проект „Детство за всички”, е извършен мониторинг и е разработена карта на съществуващите услуги. През следващата година ще продължи работата на национално ниво за приемане на процедури и съгласуване на документ за регламентиране на система от индикатори за мониторинг на съществуващите услуги във всяка една община и област на територията на цялата страна.
- ✓ Направено е проучване от ДАЗД за съществуващите системи за измерване и оценка на ефективността на услугите, но на национално ниво няма приета система от процедури и съгласуван документ за система от индикатори за мониторинг на съществуващите услуги. Необходимо е да бъдат разработени и определени индикатори, които оценяват ефективността не само според броя на

клиентите, но и според вложените средства и ресурси и постигнатата степен на промяна за клиента.

- ✓ През отчетната година специализирана оценка на децата с увреждане се прави по действащата нормативна уредба, която е насочена основно към определяне на техните възможности за интегрирано обучение. Към момента на отчитане на изпълнението на програмата, по Проект „Детство за всички”, от мултидисциплинарни екипи от специалисти е направена социална оценка на децата с увреждане от домовете, чиято цел е да бъдат установени възможностите за социално включване, обучение и развиване потенциала на всяко едно дете. На национално ниво, към момента на отчитане на програмата, тази оценка е нормативно регламентирана с промяна в ЗИХУ, а срокът за въвеждането ѝ е 2011 г.
- ✓ Към момента на отчитане на програмата, не е разработен финансов стандарт за услугите по превенция и за услугите по реинтеграция, което оказва влияние върху ефективността на превенцията и реинтеграцията .

I.2. Провеждане на процеса на реформа в грижата и спазването на правата на децата, отглеждани в специализирани институции.

2.1. Приемане на политически документ за деинституционализация и национален план за неговата реализация.

През месец февруари на 2010 г., Правителството на Република България прие основен политически документ за деинституционализацията Национална стратегия „Визия за деинституционализацията на децата в Република България”. Стратегията е разработена в съответствие с Насоките за алтернативната грижа за деца, приети от Комитета на Обединените нации за правата на детето и одобрени от Общото събрание.

Всички принципи, подходи и мерки, посочени в Насоките, се приемат за водещи и основополагащи при тълкуването и прилагането на приетата Националната стратегия „Визия за деинституционализацията на децата в Република България” и се основават на политиката в най-добрия интерес на детето, насочена към подкрепа на семействата и създаване на най-добри условия за развитие на децата и реализиране на техния пълен потенциал. Националната стратегия „Визия за деинституционализацията на децата в Република България” е разработена от създадената със заповед на министър-председателя на Република България работна група на високо ниво, председателствана от заместник-министър на труда и социалната политика, в която участваха ресорните заместник-министри от всички свързани с грижите за децата министерства, както и от сформирана работна група на експертно ниво в която участваха представители на институциите и на гражданското общество. Стратегията е обсъдена публично с 23 български неправителствени организации.

В документа се предвижда всички програми и проекти насочени към деинституционализацията и развитието на различни услуги за деца и семейства, които се финансират от Европейския съюз или националния бюджет в България, да се ръководят от приетата Национална стратегия.

В резултат на изпълнението на този стратегически документ, се очаква в дългосрочен план, преминавайки през намаляване на броя на децата в институциите, да се достигне до пълното закриване на класическия тип институции, като същевременно се прекрати настаняването в институции на децата от 0 до 3-годишна възраст, след приключване на реформата. Планираните мерки са насочени преди всичко към регулиране на входа на институциите, чрез подкрепа на семейството и развитие на услуги за предотвратяване на изоставянето, като услуги за превенция на рисковете в семейството, ранна интервенция и подкрепа на детето, услуги по семейно планиране и

семејна медиация. Усилията ще бъдат насочени към воведане на приемната грижа в национален мащаб, како основна алтернатива на настаняването в специализирана институција и насърчаване развитието на осиновяването. Друга съществена част от дейностите ще бъдат насочени към регулиране на изхода от институциите и намалаване на броя на децата, които преминават от една институција в друга.

Предвижда се воведането на специални програми за децата, напускащи домовете, които да ги подготвят за успешната им интеграция. Специално място в стратегическия документ е отделено на услугите в подкрепа на семејствата на децата с увреждания – създаване на екипи за ранна интервенция, мобилни социални услуги и др. Националната стратегия си поставя јасната и категорична цел: закриване на всички институции за деца в рамките на 15 години, считано от приемането на документа и недопускане настаняването и отглеждането на деца от 0 до 3 години в резидентна грижа след прикључване на реформата.

Първиот приоритет при изпълнение на тази национална стратегия е деинституционализацијата на децата с увреждания, настанени в домовете за деца с умствени увреждания и децата с увреждания над 3 години, настанени в домовете за медико-социални грижи. Изборът на тази целева група за първи бенефициент се предопределя от обстоятелството, че нивото на грижа по отношение на тези деца е нај-слабо и те са в нај-висока степен на социална изолација.

За постигането на целите на Националната стратегия „Визија за деинституционализација на децата в Република Бјлгария” Министерскиот совет одобри през ноември 2010 г. План за действие за нејното изпълнение, којто предвижда да бъдат реализирани 5 проекта в рамките на 10 години. При разработването му са взети предвид предизвикателствата и постигнатите резултати през последните десет години, како е използвана и утвјрдена междунационална практика в тази област. Заложените в плана дейности са насочени към изграждане на редица нови услуги и осигуряването на тјхната устојчивост, како и ефикасно използване на ресурсите, което да закриването на институциите. При изпълнението на проектите, чрез които ще се реализира Планът, всички мерки и услуги ще бъдат основани върху индивидуалните нужди и обстоятелства при всяко дете.

С реализирането на Плана за действие се цели да се разработи система от услуги в семејна среда и в общноста на територијата на цјлата страна, којто изкључват неопходноста от съществување на специализирани институции за деца, за да се осигури възможност за постепено, систематично затваряње на всички класически институции за деца от интернатен тип в Бјлгария. Изпълнението на този план ще даде възможност за предоставяњето на дјлгосрочно или краткосрочно настанявање в семеен тип грижа на всяко дете в нужда, како и за разработвање на правната и регулаторна рамка, неопходима за подкрепа на прехода към грижа в семејството и общноста, ще се подобри ефективността на системата за грижи за уязвими деца и техните семејства.

През изминалата година са проведени неколку събития на ниво Европески сјюз, в рамките на којто бе представен новиот унікален модел за деинституционализација и новиот подход в политиките за детето и семејството в Република Бјлгария.

Този модел и насоките в политиките бе представен многократно и на национално и местно ниво – пред представители на местната и областната управа, социални работници, експерти от РДСП и ДСП, пред НПО и професионалисти от сектора, директори и работещи в специализирани институции и др.

Схема BG051PO001-5.2.03 “За по-добро бъдеще на децата”, финансирана с подкрепата на ЕСФ чрез Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси”, си поставя за цел да подобри качеството на живот на деца и младежи, настанени в специализирани институции чрез создавање на условия за качествени промени в дейноста на съответните институции чрез тјхното реструктуриране, реформиране и

закриване, както и да разшири кръга от възможности за реализиране на политиката за деинституционализация и подкрепа за самостоятелен живот на младежите след напускане на специализираните институции.

Схемата се реализира в три компонента в зависимост от спецификата на целевите групи в различните видове специализирани институции и идентифицираните проблеми в тяхната дейност, както следва:

Компонент 1: Подкрепа за предоставяне на алтернативни услуги за деца и младежи, настанени в Домове за медико-социални грижи за деца (ДМСГД) и Домове за деца, лишени от родителски грижи (ДДЛРГ).

Компонент 2: Подкрепа за предоставяне на алтернативни услуги за деца и младежи, настанени в Домове за деца с физически увреждания и Домове за деца с умствена изостаналост.

Компонент 3: Подкрепа за социално включване на деца и младежи, напускащи специализирани институции.

През 2010 г. по Схемата се реализират 43 договора за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ на територията на цялата страна с изключение на областите Стара Загора, Пазарджик, Смолян и Добрич, в размер на 8 689 871,13 лв., както следва:

- По Компонент 1 – 29 договора;
- По Компонент 2 – 4 договора;
- По Компонент 3 – 10 договора.

Приключили изпълнението си през 2010 г. са 41 от 43 договора, като останалите 2 договора ще приключат през 2011 г., когато ще бъде отчетено и цялостното изпълнение на Схемата.

През 2010 г. е стартирало предоставянето на социални услуги в 30 от 43 проекта, а през 2009 г. в 13 проекта.

За отчетния период различни по обхват и насоченост социални услуги са предоставяни на 1451 деца и младежи от специализирани институции, в това число 149 деца с увреждания, докато през 2009 г. услуги са получавали 516 деца и младежи от специализирани институции, в това число 87 деца с увреждания. Разкритите нови форми на социални услуги в общността за 2010 г. са 37, докато през 2009 г., са разкрити 6. През 2010 г. броят на обслужените деца и младежи се е увеличил приблизително три пъти в сравнение с 2009 г. поради това, че същият е пряко обвързан със стартирането на проектните дейности - 4 проекта са стартирали изпълнението си от датата на влизане в сила на договора – 19.06.2009 г., а останалите 39 след авансовото плащане – 38 проекта са стартирали от месеци 10 и 11. 2009 г. и 1 проект от месец 02.2010 г.

С оглед осигуряване на подходяща материална база за предоставяне на социалните услуги в голяма част от проектите са реализирани дейности по обновяване и ремонт на помещенията, в които се предоставят същите, както и доставка на подходящо оборудване, пряко свързано с тяхното реализиране, което също изисква време за подготовка и изпълнение.

Тъй като Схемата е насочена към деца и младежи от специализираните институции, възрастовата структура на обхванатите през отчетния период потребители на услуги е от 0 до 34 години, като най-много са децата на възраст между 8-14 години – 500. Наблюдаваният брой лица на възраст от 25 до 34 години – 17 е в резултат на предоставяните услуги на деца и лица по Компонент 2 - подкрепа за предоставяне на алтернативни услуги за деца и младежи, настанени в Домове за деца с физически увреждания и Домове за деца с умствена изостаналост.

От обслужваните 1451 деца и младежи - 523 са без достигната степен на образование, 611 имат начален или прогимназиален етап на основно образование, 179 гимназиално образование и 47 следгимназиално образование.

Предвид факта, че мерките по Компонент 2 са насочени към подкрепа за предоставяне на алтернативни услуги за деца и младежи, настанени в Домове за деца с физически увреждания и Домове за деца с умствена изостаналост през 2010 г. на 119 деца с увреждания са предоставяни следните услуги: Дневен център за деца с увреждания от аутистичния сектор, Център за социална рехабилитация и интеграция за деца с умствена изостаналост, индивидуални обучителни и терапевтични програми – арт терапия, занимателни игри и спорт, психологическо, социално и професионално консултиране, професионално ориентиране и квалификация, обучения в умения за независим живот за деца с физически увреждания, лечебно педагогически и социално терапевтични дейности за деца с множествени увреждания - с цел системно и планирано стимулиране на нервно-психическото развитие, емоционалното светоусещане, насърчаване на тяхното развитие и формиране на стремеж за социално включване.

През 2010 г. по Схемата са предоставени следните видове социални услуги:

- Услуги от резидентен тип - Защитено жилище, Преходно жилище, Наблюдавано жилище, защитени и обособени пространства;
- Център за социална рехабилитация и интеграция;
- Център за обществена подкрепа;
- Център за настаняване от семеен тип ;
- Център за информиране, консултиране, подкрепа и обучение ;
- Дневни и друг тип центрове;
- Приемна грижа;

Други услуги, включващи подкрепа на децата, консултативна работа, терапевтична и психологическа помощ, алтернативни и иновативни услуги, обучителни и професионални консултации, развитие на социални умения, разработване и прилагане на индивидуални обучителни и терапевтични програми; психологическо, социално и професионално консултиране, професионално ориентиране и квалификация, обучения в умения за независим живот, индивидуални и групови психотерапевтични консултации, включване в курсове за професионална квалификация според интересите и възможностите на децата, тренинги за формиране на умения за общуване и справяне с конфликтни ситуации, арт-ателиета, клубове. Подкрепени са 50 институции посредством разкритите нови форми на алтернативни социални услуги в тях, както и чрез осъществените обучения на персонала, ангажиран с тяхното предоставяне в съответствие със спецификата на същите и прилагането на нов индивидуално ориентиран подход към нуждите на целевата група. Реализирани са и обучения, индивидуална и групова супервизия на персонала в специализираните институции, с оглед повишаване качеството на грижа и подкрепа на реформите в тях. Чрез изпълнението на Схемата е увеличен броят на доставчиците на социални услуги в общността с 31.

В резултат от приключването на проектите, реинтегрирани в общността са 16 деца от специализирани институции, като общият им брой ще бъде отчетен през 2011 г., след получаване на окончателните плащания по приключилите проекти по Схемата през 2010 г.

2.2. Реализиране на Проект „Детство за всички”

Новият подход и дейностите в процеса на реформата в грижата за децата, се реализират изцяло в контекста на новата политика на правителството, чийто първостепенен и неотложен ангажимент е да се промени модела на институционалния тип грижа за децата с увреждания.

През юни 2010 г. стартира и първият проект „Детство за всички”, който се изпълнява от Държавната агенция за закрила на детето /ДАЗД/ в партньорство с Министерството

на труда и социалната политика /МТСП/, Агенцията за социално подпомагане /АСП/ и Министерство на здравеопазването /МЗ/. Целта му е да се планират и приложат конкретни и ефективни мерки за реална деинституционализация на децата с увреждания над 3-годишна възраст, настанени в 24 специализирани институции за деца с увреждания /ДДУИ/ и 31 дома за медико-социални грижи /ДМСГД/. За проекта е осигурено финансиране с договор за безвъзмездна финансова помощ по оперативна програма „Развитие на човешките ресурси” по процедура за директно предоставяне на безвъзмездна финансова помощ BG051PO001-5.2.08 „Да не изоставяме нито едно дете”, компонент 1 „Планиране на мерки за деинституционализация”

Сключен е договор с регистрационен номер BG051PO001 – 5.2.08-0001-C0001, по проектно предложение BG051PO001 – 5.2.08-0001-0001. Максималната обща сума на проекта е 4 960 400,17 лева, а общата продължителност 54 месеца.

По Област на интервенция 5.2. на 15.04.2010 г. е обявена процедура BG051PO001-5.2.08 “Да не изоставяме нито едно дете”, компонент 1 „Планиране на мерки за деинституционализация”, финансиран от ЕСФ чрез ОП „Развитие на човешките ресурси”. Конкретен бенефициент на безвъзмездната финансова помощ е Държавна агенция за закрила на детето.

В рамките на първия компонент са поставени следните специфични цели, които допринасят за постигане на специфичните цели на операция “Да не изоставяме нито едно дете”:

- Да се подготви процесът на деинституционализация за децата с увреждане, настанени в институции чрез индивидуален подход към нуждите на всяко дете.
- Да се идентифицират подходящите социални услуги в общността и съответните целеви територии, в които те да бъдат разкрити.
- Да се създадат условия за активно включване на заинтересованите страни, привличане на местните общности и повишаване на гражданското участие в процесите на подкрепа и социално включване на децата от специализираните институции.
- Да се популяризира новата философия за грижа за децата с увреждания с акцент върху превенция на рисковете от изоставяне, ранна интервенция и подкрепа на семействата.
- Да се разшири обхвата на приемната грижа.
- Да се подкрепят кандидат -осиновители на деца с увреждания.
- Да се създадат предпоставки за повишаване на мотивацията и професионалните умения на персонала, ангажиран с предоставянето на социални услуги за целевата група.
- Да се подпомогне и ускори процеса на закриване на специализираните институции за деца с увреждания

На 02.06.2010 г. стартира изпълнението на проект „Детство за всички” с конкретен бенефициент Държавната агенция за закрила на детето в партньорство с Агенцията за социално подпомагане и Министерство на здравеопазването. Проектът се изпълнява по процедура за директно предоставяне на безвъзмездна финансова помощ BG051PO001-5.2.08 “Да не изоставяме нито едно дете”, Компонент 1 „Планиране на мерки за деинституционализация”.

Основната цел на проекта е трайна деинституционализация на деца с увреждания, настанени в специализирани институции за деца с увреждания и е планиран да допълни и подкрепи мерките за деинституционализация и цялостна реформа в грижите за деца в България. Той допринася за разширяване и допълване на социалните услуги в общността като алтернатива на институционалната грижа за конкретни деца от институции. Проектът фокусира целите си върху реализиране и функциониране на цялостна концепция за развитие на социални услуги в общността, която ще доведе до окончателно преустановяване на дейността на съответните

специализирани институции за деца с увреждания и ще предостави цялостен модел за подкрепа на деца с увреждания и техните семейства. Провеждането на обученията на персонала ще подготвят част от персонала за работата им в новите услуги и ще отговорят на въпроса каква част от персонала би проявила интерес към професионалната приемна грижа за конкретни деца от институциите.

По проекта са назначени 25 местни координатори, които да работят във всяка специализирана институция. Разработена е Методика за преглед и анализ на оценките на децата и младежите в специализираните институции /СИ/ и ДМСГД и е проведено обучение на екипите за преглед и анализ на оценките на децата и младежите в СИ и ДМСГД.

До 15 октомври 2010 г. са направени общо 1797 оценки на деца и младежи, настанени в ДДУИ и ДДУФ и деца с увреждания над 3 г. в ДМСГД. Определени са 265 деца в критично състояние, за които, съвместно с МЗ, е проведена допълнителна оценка на здравния статус и храненето.

Изготвен е инструмент за проучване на възможностите на семействата на децата от целевата група да поддържат контакт с децата си и възможностите за реинтеграция. Провеждането на самото проучване е в процес на планиране.

На база на информацията от прегледа и анализа на оценките на децата и младежите в ДДУИ и ДМСГД е изготвена обобщена карта на необходимите резидентни услуги за всяко дете и младеж, които са оценени.

Предвид горесцитираните фактори е необходимо на територията на страната да бъдат изградени 149 центрове за настаняване от семеен тип (ЦНСТ), всеки с капацитет 14 деца като централните трябва да бъдат изградени съгласно стандартите за достъпна архитектурна среда. Във всеки един от тях е планирано настаняването на 12 деца. Във всеки от централните в областните градове трябва да се предвидят места за деца, които се нуждаят от медико-социална грижа. Необходимо е също така да бъдат изградени 36 защитени жилища. В резултат от извършената оценка на потребностите на децата в специализираните институции е необходимо да се планират услуги за 1 797 деца и младежи.

Съгласно Проекта всички институции за деца с увреждания трябва да бъдат закрити до 2014 г., когато ще бъде осигурен пълният капацитет на нови услуги в общността. Предвижда се финансирането за новата социална инфраструктура да бъде осигурено от Оперативна програма „Регионално развитие” и Програмата за развитие на селските райони.

2.3. Преглед и промяна в нормативната регулация за приемната грижа.

Към МТСП е създадена експертна междуведомствена работна група, която извърши преглед на нормативната база за приемната грижа и разработи Концепция за приемната грижа, която включва основни насоки за същността, видовете, правомощията и задълженията на основните участници в процеса, както и необходимите промени в нормативната уредба.

2.4. Разработване на финансов стандарт за социалната услуга приемна грижа.

В тази връзка е разработено предложение за компоненти на единен разходен стандарт на услугата „приемна грижа” от експертна работна група с представители на Министерство на труда и социалната политика, Държавната агенция за закрила на детето, Агенцията за социално подпомагане и неправителствени организации. Стандартът е остойностен от Агенцията за социално подпомагане.

През годината, в рамките на работна група от експерти на ДАЗД, АСП и МТСП, бе проучен опита в тази област и бяха проведени срещи с водещи експерти от Ирландия и Англия. Бяха разработени два проекта на финансов стандарт, като същевременно проекти за финансов стандарт за услугата приемна грижа бяха представени и от неправителствени организации – УНИЦЕФ и „За нашите деца”.

2.5. Нормативно регламентиране на услугите за подготовка, подкрепа и съпровождане на детето и осиновителите в предосиновителния и в следосиновителния период.

През октомври 2010 г. министърът на труда и социалната политика утвърди нова Наредба за условията и реда за водене и съхраняване на регистрите за пълно осиновяване. Основна част от промените са свързани с регламентирането на реда и условията за водене на Национален регистър на осиновяващи за пълно осиновяване и Национална електронна информационна система за децата, които могат да бъдат осиновени при условията на пълно осиновяване.

С новата регламентация се въвежда и задължителното изискване за подготовка и обучение на осиновяващите по програма, която предстои да бъде утвърдена в срок до 6 месеца от приемането на Наредбата /април 2011 г./. Обучението ще бъде извършвано от доставчиците на социални услуги за деца и семейства. Регламентира се и възможността за предоставяне на социални услуги за подкрепа на детето и семейството в двегодишния период на наблюдение след осиновяването.

2.6. Разработване на методики за новите услуги от резидентен тип и за услугите в общността, за които няма разработени методики.

Експерти от МТСП, ДАЗД и АСП разработиха методическо ръководство за социалната услуга „Център за настаняване от семеен тип” /ЦНСТ/, което е утвърдено от изпълнителния директор на АСП и председателя на ДАЗД, както и методика за предоставяне на социалната услуга „Център за обществена подкрепа” /ЦОП/ – на финален етап на обсъждане, с предстояща процедура по утвърждаване.

2.7. Нормативно регламентиране на възможността младежите, навършили 18 г., ползващи различни форми на грижа да продължат да ги ползват, ако са ученици до завършване на училище, но не повече от навършена 20-годишна възраст

В Правилника за прилагане на ЗСП е уредена възможността младежите, навършили 18 г., ползващи различни форми на грижа, да продължат да ги ползват, ако са ученици до завършване на училище, но не повече от 20-годишна възраст. Въпреки това, в практиката съществуват проблеми при продължаване на грижите за навършилите 18 г. до завършването на училище, които се отглеждат в приемно семейство и настаняването се прекратява, тъй като в нормативните актове, уреждащи приемната грижа такава възможност не е предвидена.

2.8. Мониторинг на процеса на закриване на специализираните институции за деца, определени с Постановление на МС от 2008 г.

Във връзка с изпълнението на дейностите по закриването на специализираните институции за деца, съгласно Постановление № 33 на Министерски съвет, ДАЗД извърши мониторинг и през януари 2010 г. бе изготвен обобщен доклад. Към момента на изготвянето на отчета за изпълнението на Националната програма са закрити всички включени в това постановление институции.

След провеждането на третия „Национален мониторинг на изпълнение на проектите за развитие на специализираните институции за деца” от ДАЗД, в началото на 2010 г. е изготвен обобщен доклад, който показва, че повече от ¼ от утвърдения и финансиран за 2009 г. капацитет на специализираните институции за деца е незаает. Това дава възможност за намаляване на капацитета на ДМСГД, ДДЛРГ и ДДУИ за 2010/2011 г. и пренасочване на финансовия ресурс към услугите в общността, развити и функциониращи на територията на общините, в които се намират домовете, по проекти на ФАР, ОП „РЧР” и др. Проведеният мониторинг показва, че все още има неразбиране на същността на реформата за деинституционализация и на много места в приетите от общините планове, се предвижда разкриването на резидентни услуги в самата институция, като се извърши ремонт и преграждане на помещенията.

2.9. Оказване на подкрепа при разработване на общинските стратегии и мониторинг на процеса на реформа в институционалната грижа и на постепенното закриване на специализираните институции.

С оглед на въведените промени в ЗСП и правилника към него, с участието на експерти от АСП и ДАЗД, с цел подкрепа на процеса на разработване на областните стратегии, бяха проведени 3 обучителни семинара за представители на областни и общински администрации, РДСП и Д"СП", свързани с изготвянето на финансов анализ и бюджет на областна стратегия за развитие на социалните услуги. Обучението е организирано от УНИЦЕФ България.

2.10. Оценка на качеството на грижа в специализираните институции и на възможностите за настаняване на децата в подходящи форми на грижа според индивидуалните им потребности.

Осъществяването на две от основните функции на ДАЗД, за извършване на контрол и на мониторинг по спазване на правата на детето, дава възможност за постоянно наблюдение на състоянието, функционирането и идентифицирането на проблемите на системата за закрила на детето. В изпълнение на тези функции е извършено наблюдение и контрол общо в 65 специализирани институции и мониторинг на дейността в 23. От тях:

- проверки по сигнал – 9 в ДМСГД; 6 в ДДУИ; 23 в ДДЛРГ;
- планови проверки – 32 в ДМСГД;
- мониторинг – в 21 ДДУИ и в 1 ДМСГД.

Със своя заповед Главният прокурор на Република България разпореди извършване на проверки от представители на определени 16 окръжни прокуратури в страната, представители на Българския Хелзински комитет, съвместно с външни експерти, в домове за деца и младежи с умствена изостаналост или физически увреждания. По предложение на Председателя на Български Хелзински комитет в тези проверки се включиха и експерти от Главна дирекция „Контрол по правата на детето“ към ДАЗД. Съгласно заповедта на Главния прокурор, целта на проверките е да се установи дали са допуснати в тези домове нарушения от длъжностни лица и лица от персонала, довели до причиняването на смърт, телесни увреждания и злепоставяне на дете, както и причините и условията за това.

Тъй като този тип институции се намират предимно в отдалечени от градовете населени места, там не могат да бъдат осигурени необходимите услуги и специалисти, затруднена е социализацията и са ограничени възможностите за достъп до подходящо образование, здравни и др. грижи. Основният извод от извършеното наблюдение е, че за тези деца е необходимо да бъдат отглеждани в Центрове за настаняване от семеен тип, изградени в градове, където може да им се осигури достъп до специализирана медицинска помощ, подходящи форми за образование, социализиране и др. В тези центрове ще се настаняват само деца с увреждания, за които липсва възможност да бъдат върнати в биологичните им семейства или да им се осигури отглеждане в среда, близка до семейната.

Като основен проблем в домовете за деца и младежи с увреждания се очертава и липсата на работа за възстановяване и поддържане на връзките между децата и техните родители. Голяма част от настанените деца са с подписани от родителите нотариално заверени декларации за даване на съгласие за пълно осиновяване, а след като са вписани във водените и съхранявани в РДСП регистри, вече никой не работи със семействата, поради което децата са прекъснали напълно контактите с биологичните си семейства. За тези деца шансовете да бъдат реинтегрирани в семейна среда или да им бъде предложен друг тип семейна грижа, са минимални. В резултат на извършените проверки, председателят на ДАЗД предложи на отговорните институции да бъдат инициирани промени в Закона за здравето, както и в Наредбата за критериите и стандартите за социални услуги за деца, с оглед регламентиране на дейността при случаите на регистриране и проследяване на смърт на настанено в специализирана институция дете. Направените промени в Закона за здравето, които влязоха в сила от декември 2010 г., предвиждат извършване на патологоанатомична аутопсия при смърт на дете, настанено

по реда на Закона за закрила на детето извън семейството. При наличието на определени условия, може да стане освобождаване от такава аутопсия, като по изрична писмена молба на родител, настойник или попечител, ръководителят на лечебното заведение може да издаде заповед за освобождаване от патологоанатомична аутопсия, само ако детето е починало в лечебно заведение за болнична помощ.

При проведената през отчетната година тематична проверка в ДМСГД бе изследван ефектът от работата, свързана с промените в Семейния кодекс по отношение на осиновяването на деца, настанени в тези домове. В тази връзка бе изследвано и анализирано взаимодействието между отговорните институции, резултатите от което показаха:

- Повече от 1/3 /39 %/ от капацитета на тези институции е незает. Броят на децата над 3-годишна възраст е 668 или 28,5 % от общия брой на настанените деца, като съгласно действащата нормативна уредба след навършване на тази възраст децата могат да останат до навършване на 7 години, тогава когато са със средна или тежка степен на водещи физически увреждания или приза тях е стартирала процедура по осиновяване;

- Особено обезпокоителен е фактът, че само 0,8% от институционално отглежданите деца в ДМСГД са с неизвестни родители, а останалите деца са с един или двама родители. Децата, чиито родители, настойници или попечители без основателна причина трайно не полагат грижи за детето са 686 или 29,2 % от всички настанени. Децата със заболяване или увреждане, поради което са настанени в институцията, са следващата голяма група – 592 деца или 25,2 % от всички в ДМСГД;

- След въведените промени в Семейния кодекс /СК/, в регистрите на деца за пълно осиновяване са вписани 28,5 % от всички деца в ДМСГД. Съпоставяйки данните за времето от постъпването на детето до вписването му в регистъра на деца за пълно осиновяване, по реда на старите и по реда на новите разпоредби в СК, се установява, че има значително увеличаване на броя на вписванията на деца в регистрите. Увеличен е също така броят на децата, които са вписани в регистрите на деца за пълно осиновяване след по-продължителен престой в ДМСГД /от 1 до 6 и повече години – 314 деца или 13,3% от всички деца в тези домове/;

- При плановите проверки са установени случаи на недобро взаимодействие и обмен на информация и документация между ДСП, която е настанила детето, ДСП по местонахождение на институцията и самата специализирана институция, а при работа по реинтеграция – между ДСП по настоящ адрес на детето и ДСП по настоящ адрес на родителите. В резултат се забавя вписването на деца в регистъра за пълно осиновяване на деца, а това от своя страна води до намаляване на шансовете им за осигуряване на семейство;

- В ДМСГД са установени 11 случая на деца, за които не са налице нито административна заповед, нито съдебно решение за настаняването им. В редица случаи от ДСП/ОЗД не се предприема своевременно прекратяване на престоя на децата в ДМСГД и насочване към друга подходяща за детето грижа. Така децата престояват дълго време в домовете без никой да е направил преглед на случая и преценка на необходимите мерки и услуги.

Резултати от изпълнението на заложените индикатори:

- ✓ През годината е приет политически документ Национална стратегия „Визия за деинституционализация на децата в Република България” и План за действие за нейното изпълнение, който включва разработването и изпълнението на пет проекта. При изпълнението на тези проекти всички мерки и услуги ще бъдат основани върху индивидуалните нужди и обстоятелствата, при които се намира и отглежда всяко дете.

- ✓ Стартира изпълнението на Проект „Детство за всички”, в който са обхванати 55 домове. В рамките на проекта са посетени тези домове и са направени оценки на индивидуалните потребности на 1797 деца и младежи, настанени в тях.
- ✓ През отчетната година от ДАЗД са извършени проверки за спазване на правата на детето в 65 специализирани институции и мониторинг на дейността в 23.
- ✓ В резултат на извършените проверки са направени и приети промени в Закона за здравето и в Наредбата за критериите и стандартите за социални услуги за деца, свързани с регламентиране на дейността при случаите на регистриране и проследяване на смърт на настанено в специализирана институция дете.
- ✓ С направените през годината промени в Семейния кодекс и в подзаконовата уредба към него бе въведено като задължително условие в процеса на осиновяването, изискване за подготовка и обучение на кандидат-осиновителите.
- ✓ Разработена е методика за Център за настаняване от семеен тип, като нов вид резидентна услуга, както и за една от услугите в общността - Център за обществена подкрепа, за която нямаше приета методика.
- ✓ Извършен е мониторинг на процеса на закриване на специализираните институции за деца, определени с Постановление на МС от 2008 г. Посетени са 6 институции и е изготвен аналитичен доклад. Към момента на отчитане на изпълнението на програмата всички домове, определени в Постановлението са закрити.
- ✓ В процеса на оказване на подкрепа при разработване на общинските стратегии и мониторинг на процеса на замяна на съществуващия модел на институционална грижа, в ДАЗД е получена информация от всички общини и е изготвен аналитичен доклад. Целта на реформата е да бъдат осигурени условия за подобра грижа и развитие на децата, поради което е недопустимо разкриването и планирането на какъвто и да е вид резидентни услуги на територията на съществуващите институции, но някои общини са планирали и извършили промяна и реконструкция на материалната база, именно за предоставянето на такъв тип грижа.
- ✓ През годината е създадена междуведомствена работна група, която направи преглед и предложи концепция за необходимите промени в нормативната регулация за приемната грижа.
- ✓ От специално създадената междуведомствена работна група са направени предложения за въвеждането на финансов стандарт за социалната услуга приемна грижа, но към момента на отчитане на програмата няма утвърден и въведен стандарт.
- ✓ Предстои да бъдат синхронизирани с ППЗСП и останалите нормативни актове, в които се регламентирант различните услуги за деца, с цел създаване на възможност за младежите, навършили 18г., ползващи различни форми на грижа, да продължат да ги ползват, ако са ученици до завършване на училище, но не повече от навършена 20-годишна възраст.

I.3. Детско и семейно целево подпомагане, според индивидуалните потребности на детето с увреждане и на възможностите на семейството.

3.1. Осигуряване на съвременни помощни средства, приспособления и съоръжения /ПСПС/ и медицински изделия включително компютъризирани системи и съоръжения, предназначени за деца, в зависимост от потребностите им.

Съгласно Правилника за прилагане на Закона за интеграция на хората с увреждания децата до 18 годишна възраст, които са ползвали целева помощ за

отпускане на помощни средства, приспособления, съоръжения и медицински изделия през 2010 г. са 8 571, като стойността на отпуснатите средства е 1 121 352 лева.

С направените промени в нормативната база през март 2010 г., месечната добавка за деца с трайни увреждания до 18-годишна възраст и до завършване на средното образование, но не по-късно от 20-годишна възраст, която е в размер на 70% от минималната работна заплата – 168 лв., се предоставя съгласно Закона за семейни помощи за деца /ЗСПД/. Отпусканите по реда на ЗСПД месечни добавки за 2010 г. са средномесечно за 20 144 деца, като изплатената сума е 28 763 385 лв.

Месечната добавка, отпускана по реда на Закона за интеграция на хора с увреждания /ЗИХУ/ средномесечно, е за 20 108 деца, като общо за годината е изплатена сума в размер на 46 444 408 лв.

3.2. Регламентиране на възможността на родителите и семейства на деца с увреждания, след индивидуална оценка на потребностите на детето, да бъдат отпускани само нужните целеви помощи:

През 2010 г. бяха направени промени в Закона за интеграция на хората с увреждания и Правилника за неговото прилагане, които регламентират получаването от началото на 2011 г. на финансова подкрепа без доходен тест и в зависимост от индивидуалните потребности за ползване на социални услуги, услуги за социална и медицинска рехабилитация, участие в трудова заетост и професионална квалификация, услуги за достъп до образование и обучение и услуги за осигуряване на достъпна среда. Към 31.12.2010 г. на територията на страната функционират 72 дневни центрове за деца и младежи с увреждания с капацитет 2 119 места. Броят на децата, които ползват услугата е 1906.

3.3. Разработване на предложение за преференциално целево кредитиране, свързано с повишаване благосъстоянието на семейството, отглеждащо дете с увреждане.

През отчетния период няма разработено от отговорните и водещи по приоритета институции предложение за преференциално целево кредитиране на семействата с дете с увреждане.

Резултати от изпълнението на заложените индикатори:
<ul style="list-style-type: none">✓ Направени са промени в законодателната база, според които отпада изискването за доходен тест при предоставяне на финансова подкрепа за хора и деца с увреждане. Такава подкрепа ще бъде предоставяна в зависимост от индивидуалните потребности за ползване на социални услуги, услуги за социална и медицинска рехабилитация, участие в трудова заетост и професионална квалификация, услуги за достъп до образование и обучение и услуги за осигуряване на достъпна среда.✓ Към момента на отчитане на изпълнението на националната програма няма разработено предложение за промяна в нормативната база, което да цели създаване на възможност за преференциално целево кредитиране на семействата, отглеждащи дете с увреждане.

ПРИОРИТЕТ II :

ОСИГУРЯВАНЕ НА РАВЕН ДОСТЪП ДО КАЧЕСТВЕНА ПРЕДУЧИЛИЩНА ПОДГОТОВКА И УЧИЛИЩНО ОБРАЗОВАНИЕ НА ВСИЧКИ ДЕЦА

Дейностите по изпълнението по този приоритет от Националната програма за закрила на детето 2010 г. имат за цел развиване на различни видове и форми на услуги,

насочени към по-пълно обхващане на децата със специални образователни потребности в училищата и детските градини, подобряване на политиките и подходите за включване на децата с емоционални и поведенчески затруднения в училищата и детските градини. Основните отговорни институции по този приоритет са МОМН, МТСП, ДАЗД, АСП и АХУ. Финансовите средства, предвидени за изпълнението на дейностите, са не само в рамките на бюджета на институциите, но и от Структурните фондове. Чрез тяхната подкрепа през 2010 г. по схема BG051PO001/07/4.2.01 се реализира проекта „Да направим училището привлекателно за младите хора”, чиито основни цели са създаване на условия за развитие на потенциала на всяко дете, подобряване на достъпа до образование и обучение чрез разнообразяване и разширяване на извънкласните и извънучилищните дейности, свободното време на учениците и превенция на отпадането от училище. Втората фаза на тази операция е предвидена за 2011 г. По проекта са обхванати 420 училища а 73172 ученици са участвали в организираните извънкласни дейности.

II.1. РАЗВИВАНЕ НА РАЗЛИЧНИ ВИДОВЕ И ФОРМИ НА УСЛУГИ, НАСОЧЕНИ КЪМ ПО-ПЪЛНО ОБХВАЩАНЕ НА ДЕЦАТА В ОБРАЗОВАТЕЛНАТА СИСТЕМА.

1.1. Разработване и приемане на Национална програма за гарантиране на правата на децата с увреждания

Дейностите за гарантиране на правата на децата с увреждания, включени в програмата, са определени в съответствие с основните принципни положения, заложи в стратегия „Европа 2020”, както и с Препоръка Rec /2006/ 5 на Комитета на министрите към страните членки на Съвета на Европа, План за действие за подпомагане на правата и пълноправното участие в обществото на хората с увреждания и подобряване на качеството на живот на хората с увреждания в Европа 2006 – 2015 г.

През отчетната година бе разработена и приета с Решение на МС Национална програма за гарантиране на правата на децата с увреждания 2010-2013 г. Програмата е с ключово значение за изпълнението на препоръките на Европейския комитет по социални права, оповестени в негово решение от 11 октомври 2008 г., като голяма част от заложените дейности са обвързани с тяхното прилагане. Основен акцент в Националната програма за гарантиране на правата на децата с увреждания 2010-2013 г. е да допринесе за осъществяването на мерките на Правителството за подобряване на условията на живот на децата с увреждания и техните семейства, създаване на оптимални условия за развитие на техния личностен потенциал и равноправно социално включване, като предпоставка за равни шансове на всички деца. В програмата са структурирани седем оперативни цели - Гарантиране на равен достъп на децата със специални образователни потребности до качествено образование и подготовка с оглед пълноценното им социално включване; Ранна превенция и диагностика, осигуряване на комплексна медицинска и социална рехабилитация; Развитие на социални услуги за деца с увреждания и техните семейства, изграждане на достъпна архитектурна среда; Превенция на изоставянето и насърчаване на отглеждането на дете с увреждане в семейството; Повишаване на професионалния капацитет и оптимизиране на човешките ресурси в системата за закрила на детето; Промяна на нагласите на обществото към децата с увреждания; Създаване и поддържане на информационна система за деца с увреждания.

През 2010 г. Министерството на образованието, младежта и науката изготви проект на Закон за изменение и допълнение на Закона за народната просвета. Съгласно измененията, подготовката на децата за училище е задължителна от годината, в която детето навършва 5 - годишна възраст. Основните цели на тази промяна са: гарантиране на равен достъп за всички деца; качествена подготовка, която да

гарантира на децата училищна готовност, което означава детето не само да има определени представи за околния свят, но и да има устойчиво внимание, памет, умения за общуване в връстници и възрастни, положителна нагласа към новата социална роля „ученик“; намаляване броя на напускащите училище деца в задължителна училищна възраст . Съгласно §. 9 от Преходните и заключителни разпоредби на Закона за изменение и допълнение на Закона за народната просвета, до началото на учебната 2012/2013 г., общините имат задължението да създадат необходимите условия за осъществяване на задължителната предучилищна подготовка от 5-годишна възраст, след решение на общинския съвет, при съгласуване с мнението на родителите или настойниците. Промяната е продиктувана на първо място от работната програма “Образование и обучение 2020” за изпълнение решенията на Лисабонската стратегия, която интегрира в себе си всички действия на европейско ниво в областта на образованието и обучението. Въвеждането на двегодишна задължителна подготовка преди постъпване в първи клас ще допринесе за намаляването на необхванатите и отпадащи от училище деца, както и за социализиране на децата, включително и на тези, за които българският език не е майчин.

1.2. Разработване на Национална стратегия за включващо образование

Във връзка с констатираните проблеми, свързани с процесите за създаване на оптимални условия за достъп до образование на децата със специални образователни потребности /СОП/, за равноправно социално включване, както и с насоките за изпълнението на препоръките на Европейския комитет по социални права, със Заповед от месец декември 2010 г. на министъра на образованието, младежта и науката е определена комисия, с представители от различни институции и организации, която да изготви рамка на стратегия за включващото обучение и рамка на държавен образователен стандарт за включващото обучение. Същата комисия ще изготви проект на стратегия за включващото обучение в срок до 31.07.2011 г.

1.3. Проучване на ефекта и резултатите от интегрираното образование за детето и семейството.

Резултатите за децата със СОП и техните семейства от провежданите политики през годините са основата, върху която отговорните институции планират и актуализират програмите и дейностите в областта на включващото и интегрираното образование. Експерти от МОМН и ДАЗД съвместно разработиха методология и инструментариум за провеждането на целенасочено изследване на дейността на ресурсните центрове и на ефекта и резултатите за детето и семейството от интегрираното образование. Методологията включва отделни въпросници за ресурсните учители, логопедите и психолозите от ресурсните центрове, учители от посетените общообразователни училища и детски градини, в които се обучават деца със специални образователни потребности, родители, както и анкетни карти за всяко посетено училище и детска градина. Посетени са 345 училища и детски градини. Въпросниците и анкетните карти са попълнени и предстои тяхната обработка. Основната трудност е обработката на събраната информация, която е с много голям обем, свързан с представителността на проучването и с проявения интерес от страна на учители и родители. Извършен е преглед на дейността на ресурсните центрове за подпомагане на интегрираното обучение и възпитание на деца и ученици със специални образователни потребности в девет области в страната – София, Варна, Бургас, Стара Загора, Пазарджик, Ловеч, Плевен, Сливен и Ямбол.

1.4. Проучване на ефективността на дейностите, осъществявани в ресурсните центрове

Обобщената за цялата страна информация, която се събира и анализира от МОМН, показва, че ресурсното осигуряване на включващото обучение през 2010 г. бележи значителен ръст. През 2010 г. е постигнат значителен обхват на децата и учениците СОП в общообразователната среда. По информация от ресурсните центрове, интегрирано се обучават 8 925 деца и ученици със СОП. В сравнителен план данните

показват, че през 2009 година техният брой е 7957. Анализирането на тези данни позволява да се отчете нарастване на броя на децата и учениците със СОП с 12% в общообразователните училища. От друга страна, анализирането на данните за обучението на интегрираните деца и ученици със СОП по етапи на образование през 2010 г., показва най-висок относителен дял на учениците в начален етап на основното образование – 46,5% от общия брой на децата и учениците със СОП, следван от прогимназиалния етап на основното образование – 37%, детската градина и подготвителната група – 10,8%, гимназиалния етап – 5,7%. Тези данни обаче не дават пълна оценка на реалния ефект от интегрираното обучение. По-точна оценка за ефективността на работата на ресурсните центрове ще може да се направи след обработването и анализа на данните, събрани от представителното проучване на процеса на интегрирано обучение на територията на страната.

По данни от ресурсните центрове за подпомагане на интегрираното обучение и възпитание на деца и ученици със специални образователни потребности /накратко ресурсните центрове/, през 2010 г. е осъществено ресурсно подпомагане на деца и ученици със СОП, обучавани интегрирано в детски градини и училища, от общо 1093 ресурсни учители и други специалисти, от които: 917 ресурсни учители, 80 психолози, 73 логопеди, 16 рехабилитатори на слуха и говора и 7 педагози за подпомагане на зрително затруднени деца. За сравнение през 2009 година децата и учениците със СОП са подпомагани при обучението си от общо 933 ресурсни учители и други специалисти. Тези данни показват увеличаване на броя на ресурсните учители и на останалите специалисти със 17 %. Същевременно е увеличен и броят на училищата и детските градини, в които се обучават интегрирано деца и ученици със СОП – през 2010 г. техният брой е 1619 /1185 училища и 434 детски градини/, а през 2009 година – 1018. Данните сочат увеличаване със 7%.

По данни на РИО и ресурсните центрове, чрез различни информационни дейности родителите и общността са запознати с възможностите, които се предоставят за подпомагане на обучението на децата и учениците със специални образователни потребности. В резултат на проведените работни срещи, консултации и вътрешни обучения е повишена информираността на учителите и родителите по отношение разбирането и подхода към трудностите в обучението, които могат да се появят при дете, като например: дете с проблемно поведение вече може да бъде разпознато и като дете със СОП. В тази връзка е необходима както екипна работа по случай в общообразователните училища, така и ново ниво на комуникация с местните социални структури, за да може съвместно и комплексно да се решават проблемите, свързани със социалните услуги, деинституционализацията и излизането от изолация на уязвими групи, навременното получаване на информация за случаи на деца и техните семейства, които се нуждаят от подкрепа.

1.5.Реализиране на Проекта за социално включване, насочен към: подобряване на училищната готовност на децата от семейства с ниски доходи и децата с увреждания на възраст до 7 години; повишаване благосъстоянието на децата и разширяване на обхвата на предоставяните за тази целева група услуги.

Проектът за социално включване, който се финансира със заемни средства от Световна банка в размер на 40 милиона евро – Заем № 7612 BG и се изпълнява от МТСП, стартира в средата на 2010 г. В резултат на изпълнението на проекта се очаква да се повиши общото благосъстояние на децата, да се подобри училищната готовност на децата от семейства с ниски доходи и децата с увреждания на възраст до 7 години, както и да се разшири обхвата на услугите, свързани с грижи за деца, предоставяни на деца с ниски доходи и деца с увреждания на възраст до 7 години. Проектът включва компонент 1 - „Интегрирани социални услуги и услуги, свързани с грижи за деца” и компонент 2 - „Изграждане на капацитет”.

Основните услуги за деца от 0 до 3 г. и техните родители ще включват формиране и развитие на родителски умения, ранна интервенция на уврежданията чрез създаване на центрове за ранна интервенция, семейно консултиране и подкрепа, здравна консултация, дневна грижа за деца и заплащане пълно или частично на такса за детска ясла. Основните услуги за деца от 3 до 7 г. и техните родители ще включват интеграция на децата в детските градини и в предучилищните групи, заплащане пълно или частично на такса за детска градина, периодичен мониторинг на развитието на децата, семейно консултиране и подкрепа, здравна консултация, изграждане на семейни центрове за деца от 3 до 7 г. и допълнителна подготовка за започване на училище.

1.6. Разработване и приемане на координационен механизъм за идентифициране и работа с необхванати и отпаднали от образователната система деца.

Съгласно чл. 43, т. 6 от Устройствения правилник на МОМН, дирекция „Организация и координация“ организира дейностите, свързани с движението на учениците и предотвратяването на отпадането им от училище. Ежемесечно се събира, обобщава и анализира информация за броя на отсъствията на учениците и причините, поради които са направени. Със заповед на министъра на образованието, младежта и науката е регламентирано събирането и обобщаването на информация за отсъствията на учениците, през учебната година, което се извършва от РИО два пъти за учебна година. От РИО се събира, обобщава и анализира информация за обхвата на учениците в задължителна училищна възраст от закритите и преобразувани училища през 2010 г. На този етап няма информация за това как събирането на данни и анализирането им ще се използва за предотвратяване на отпадането от училище за 2011 г.

Държавната агенция за закрила на детето разработи проект на функционално описание на регистър за деца, необхванати от училище и за които има отворен случай в ОЗД, поради наличието на някакъв риск. Воденето на регистъра е автоматично, съгласно вписванията в Оценката на случая и не се изисква изрична намеса на оператор. За целта е разработен модел на полето “Образование” от документа “Оценка на случая”, в който са заложили основните параметри, попълването на които осигурява поддържането на регистъра за деца, необхванати в образователната система. Разработен беше проект на координационен механизъм за идентифициране на необхванати и отпаднали от образователната система деца, който е представен в МОМН за официално становище и приемане. В разработването на този координационен механизъм за идентифициране и работа с необхванати и отпаднали от образователната система деца са участвали представители на различни министерства и ведомства.

1.7. Разработване на учебни програми и помагала за деца със специални образователни потребности.

Във връзка с необходимостта от разработване на учебни програми и помагала за деца със СОП, под ръководството на МОМН, е разработена програма за ученици с нарушено зрение по специалния учебен предмет „Полезни умения“, която вече се използва при обучението. Предстои разработването на програми по ОПРЧР за ученици с тежки и с множество увреждания. Необходимо е осигуряването на учебни помагала, като се използва практиката на специалните педагози и на дневните центрове към общините и неправителствените организации.

По информация от МОМН са разработени индивидуални образователни програми за всички 8925 деца и ученици със специални образователни потребности, които се обучават интегрирано. За всички деца с множество и с тежки увреждания в системата на специалните училища също са разработени индивидуални образователни програми; от ресурсните центрове и училищата са закупени утвърдените от МОМН учебни помагала за предучилищно и училищно обучение; закупени са технически средства, подпомагащи обучението на децата със специални образователни

потребности, както и литература от български и чужди автори в помощ на учителите, работещи с тези деца.

1.8. Подобряване на системата за комплексно педагогическо оценяване на деца със специални образователни потребности

Предложения с конкретни мерки за оптимизиране и подобряване на системата за комплексно педагогическо оценяване на деца със специални образователни потребности ще бъдат направени след обобщаването и анализа на данните от проучването на дейността, ефектите и резултатите за децата и техните семейства от интегрираното обучение.

Приемът на деца в специални училища се осъществява съгласно Наредба № 1 за обучението на деца и ученици със специални образователни потребности и/или с хронични заболявания. С нея е регламентирано създаването на експертна комисия в Министерството на образованието, младежта и науката с участието и на външни експерти и специалисти, за преглед и оценка на документите на децата и учениците със специални образователни потребности, насочени от ЕКПО в РИО за обучение в специални детски градини и училища. Списъкът на децата и учениците със специални образователни потребности, които могат да се обучават в специални детски градини и училища, се утвърждава със заповед на министъра на образованието, младежта и науката. Целта на тази комисия е да се осигури по-голям контрол при насочването, както и да се предотврати приемането в специални училища на деца от малцинства, включително на деца от ромски произход, по социални индикации без наличие на увреждане и без необходимост от обучение в специално училище. С влизането в сила на тази наредба, бяха създадени механизми за ефективен контрол върху неправомерното насочване на деца към специални детски градини и училища. На тези деца е даден равен шанс да се обучават в зависимост от индивидуалните им потребности и възможности, в общообразователна среда в детски градини и училища, съвместно със своите връстници и с подкрепата на ресурсни учители и други специалисти, което осигурява и защитава техния най-добър интерес. МОМН отчита необходимост от обучение на екипите към РИО по отношение на комплексното педагогическо оценяване на деца със специални образователни потребности. В рамките на приоритетна ос № 4. „Подобряване на достъпа до образование и обучение”, област на интервенция 4.1 „Достъп до образование на групи в неравностойно положение” по ОПРЧР, са разработени предложения, свързани с ранното откриване и оценяване на деца с риск от обучителни затруднения, с цел успешното им включване в предучилищно и училищно образование, които са одобрени от Комитета по наблюдение към ОПРЧР и предстои разработване на проектно предложение.

1.9. Провеждане на периодични обучения за учителите и възпитателите, работещи с деца със СОП в общообразователна среда и с деца от етническите малцинства.

Провеждането на периодични обучения за учителите и възпитателите, работещи с деца със СОП в общообразователна среда и с деца от етническите малцинства осигурява по-добро разбиране и по-добър подход и резултати в учебния процес за тези деца. По информация от МОМН като водеща отговорна институция, през 2010 г. са проведени различни квалификационни дейности с 1141 експерти от РИО, директори на детски градини, училища и ресурсни центрове, учители и специалисти с педагогически функции, с оглед подготовката им за осъществяване на включващо обучение и работа с деца и ученици с различни видове увреждания в общообразователната среда. За сравнение през 2009 година са проведени квалификационни дейности с 1087 експерти и педагози. Данните показват увеличение на броя на включените специалисти в квалификационни дейности с 5%, като през годината изразходваните за обучение средства са 130% от планираните.

От Националния институт за обучение и квалификация в системата на образованието през 2010 г. са проведени 40 обучения на над 800 директори за работа с деца и ученици със специални образователни потребности. Проведени са обучения и на 280 учители за работа с деца със специални образователни потребности. По ОПРЧР за следващите три години са предвидени средства и е отделен резерв за този вид обучения.

Нуждата от обучения реално е много по-голяма. По предварителни данни от проведеното проучване на ефекта от интегрираното обучение, голяма част от учителите от общообразователните училища споделят, че се нуждаят най-вече от въвеждаща квалификация, а ресурсните учители – от поддържаща квалификация. Наложително е да продължат дейностите, свързани с промяната на нагласите към различните деца. Необходима е широка просветителска работа, както и отваряне на пространства за обсъждане и споделяне на европейски и граждански ценности по отношение на правата на детето, социалното включване, толерантността към различието и други.

1.10. Разработване на план и концепция за осигуряване на достъпна архитектурна среда за децата със СОП в детските градини, училищата и обслужващите звена.

Основният приоритет и област на изпълняваните ангажименти по отношение на необходимостта от разработване на план и концепция за осигуряване на достъпна архитектурна среда за децата със СОП в детските градини, училищата и обслужващите звена, е свързан с реализацията на Националната програма „Модернизация на материално-техническата база в училище”, модул „Създаване на достъпна архитектурна среда”. Проведени са открити процедури по ЗОП за избор на изпълнители на строително монтажни /СМР/, одобрени по модула. Планираните дейности ще бъдат осъществени в началото на следващата година.

До момента на изготвянето на доклада по изпълнението на НПЗД, в МОМН, не са изпълнявани дейности по Приоритет II „Осигуряване на равен достъп до качествена предучилищна подготовка и училищно образование на всички деца”, цел 1. Развиване на различни видове и форми на услуги, насочени към по-пълно обхващане на децата в образователната система”, дейност 1.10.

Резултати от изпълнението на заложените индикатори:

- ✓ През отчетната година е приета Национална програма за гарантиране на правата на децата с увреждания 2010-2013 г., като всяка година изпълнението на заложените в нея различни мерки и дейности, ще бъдат включвани в Националната програма за закрила на детето, за да може да се проследява напредъка в различните секторни политики.
- ✓ През 2010 г. стартира Проектът за социално включване, насочен към подобряване на училищната готовност на децата от семейства с ниски доходи и децата с увреждания на възраст до 7 години, повишаване благосъстоянието на децата и разширяване на обхвата на предоставяните за тази целева група услуги.
- ✓ ДАЗД и МОМН разработиха методика и методология за провеждане на представително проучване на дейността на ресурсните центрове и оценка на ефекта и резултатите от интегрираното образование за детето и семейството, което приключи в края на 2010 г.
- ✓ Проучването на ефективността на дейностите, осъществявани в ресурсните центрове е проведено, в процес на обработка са данните от информационните карти, разработени според методиката на изследването. През 2011 г. предстои изготвянето на аналитичен доклад от МОМН и ДАЗД, като важен показател за ефективността на ресурсните центрове ще бъдат оценките и мнението на родителите на децата с увреждания за постигнатите резултати.

- ✓ След като бъде изготвен аналитичния доклад за дейността на ресурсните центрове и за резултатите и ефективността на интегрираното образование, ще бъдат направени конкретни предложения за промени в системата за диагностициране и подобряване на системата за комплексно педагогическо оценяване на деца със специални образователни потребности. Към момента на отчитане на програмата за 2010 г. има споделени между институциите идеи и виждания, но няма приети предложения в тази насока.
- ✓ През отчетната година е разработена и вече се използва програма за ученици с нарушено зрение по специалния учебен предмет „Полезни умения”. Предстои разработването на програми по ОПРЧР за ученици с тежки и с множество увреждания.
- ✓ През годината по проекти на НПО са разработени програми и са проведени обучения за прилагането им в учебния процес, както и учебни помагала и методики за работа с деца, които имат трудности в обучението в резултат на увреждане или заболяване. Този ресурс трябва да се има предвид и да се използва от МОМН, след като бъдат прегледани, оценени и одобрени за прилагането им в практиката, вече разработените помагала и методики.
- ✓ През отчетната година в системата на МОМН са проведени различни обучения на педагогически кадри, но няма утвърдена програма за надграждащо обучение на учителите и възпитателите, които в момента работят с деца със СОП в общообразователна среда и с деца от етническите малцинства, което затруднява процеса на интегрирано и включващо образование. Още в университетското образование и обучение при подготовката на всички педагогически кадри, трябва да бъде включена програма за умения за работа с деца със СОП и с деца от етническите малцинства в общообразователна среда.
- ✓ В изпълнение на Националната програма за модернизация на материално-техническата база в училище, модул „Създаване на достъпна архитектурна среда”, през годината от МОМН са открити процедури по ЗОП, като планираните дейности ще бъдат осъществени през 2011 г. Към момента на отчитане на изпълнението на Националната програма, няма разработен цялостен план и концепция за осигуряване на достъпна архитектурна среда за децата със СОП в детските градини, училищата и обслужващите звена .
- ✓ На този етап, оценяването на децата със СОП се извършва по утвърденото от МОМН методическо указание за дейността на експертните комисии за педагогическо оценяване. Предстои осъвременяване и унифициране на инструментариума за оценка на развитието на детето, който ще бъде част от стандарта за включващо образование и ще бъде приет през 2011 г.
- ✓ Към момента на отчитане на програмата, акцентът при оценяването на деца със СОП, все още се поставя основно на диагнозата и проблемите в развитието на детето, като не се отчита ресурса на детето и неговия потенциал.
- ✓ В края на отчетния период има разработен от междуведомствена група към ДАЗД, координационен механизъм за идентифициране и работа с не обхванати и отпаднали от образователната система деца, който все още не е приет. Към момента на отчитане на изпълнението на Националната програма, в МОМН има информация само за отпадналите от образователната система през годината деца.
- ✓ Със заповед на министъра на образованието, младежта и науката, в края на 2010 г., е сформирана междуведомствена работна група, която има за задача да разработи нов проект на Закон за училищното образование и Национална стратегия за включващо образование. До момента няма дефинирана и ясна концепция за това, какво означава и как ще се осъществява на практика включващото образование, която да е ясна и споделена от всички заинтересовани страни.

II.2. Подобряване на политиките и подходите за включване на децата с емоционални и поведенчески затруднения в училищата и детските градини.

2.1. Популяризиране на добри практики за работа с деца с емоционални и поведенчески затруднения чрез бюлетина и електронната страница на ДАЗД.

Резултатите от проведените научни изследвания през последните години, показват тревожно увеличаване на броя на децата с емоционални и поведенчески затруднения не само в училищна, но и в предучилищна възраст. През месец юни 2010 г. беше преведена заключителна кръгла маса на тема „Подкрепа на деца с емоционални и поведенчески затруднения”, на която бяха представени възможностите и перспективите в развитие на методиките, натрупаният опит при работата с деца с емоционални и поведенчески затруднения. На интернет страницата на ДАЗД са публикувани част от материалите и разработените ръководства за работа с деца с емоционални и поведенчески затруднения, свързани с прилагане на физическа намеса от специалисти при работа с деца, проявяващи физическа агресия или авто-агресия.

2.2. Разработване на индивидуални образователни програми за децата и учениците с обучителни трудности.

Разработването на индивидуални образователни програми на децата и учениците с обучителни трудности са част от дейностите, свързани с подобряване на подходите в интегрираното и включващото образование.

От МОМН е проведено обучение с 30 педагогически съветници от гр. София, на тема „Оценка на възможността за прилагане на позитивни подходи при деца с емоционални и поведенчески затруднения и адаптирането им за използване в училище”. Следва да се отбележи, че няма данни за броя и честотата на емоционалните и поведенчески разстройства при децата от различните възрастови групи. Необходимо е МОМН и МЗ, съвместно с висшите училища, да провеждат периодични национални изследвания, с цел очертаване на реалната картина на психичното здраве на подрастващите и ефективността на работа по тези проблеми. В резултат на проекта „Училище без насилие” от 2008 г., който е проведен от Столична община, ДАЗД, МОМН и УНИЦЕФ, в 6 училища в столицата, има устойчиво развитие в 4 от тях. Тези училища, съвместно с Дружеството на психолозите в България, работят по втора част на проекта, свързана с кибертормоза.

Екипите от специалисти в детските градини и училищата изготвят индивидуални образователни програми на децата и учениците със СОП, съобразно техните потребности и възможности, в това число и по отношение на обучителните им трудности по един или повече учебни предмети. Програмите се утвърждават от директора и се осъществяват с писмено съгласие на родителите.

Резултати от изпълнението на заложените индикатори:
<ul style="list-style-type: none">✓ Всички деца и ученици със СОП, за които е необходимо, се обучават по индивидуални образователни програми, които се разработват от екипите от специалисти в детските градини и училищата.✓ На електронната страница на ДАЗД е публикуван материал в помощ на работещите с деца, разработен в резултат на две годишен проект на фондация „Партньори България”, с цел популяризиране на добри практики за работа с деца с емоционални и поведенчески затруднения.✓ Както показва получената в ДАЗД информация, част от децата със СОП, за които е подходящо интегрирано обучение в общообразователните училища, са принудени да се обучават индивидуално, но в семействата си, а не в училищна

среда често поради липсата на подготовка и мотивация на учителите, неосигурена възможност за достъп, невъзможността ресурсният учител да работи с детето според неговия темп на усвояване, а не само в определеното по норматив време и др.

ПРИОРИТЕТ III :

ПОДОБРЯВАНЕ ЗДРАВЕТО НА ДЕЦАТА

Целите, които са заложи в програмата по този приоритет през 2010 г., предвиждат разработване и изпълнение на цялостна програма за подобряване на майчиното и детското здраве; разширяване на профилактичните мерки и превантивните програми, с цел гарантиране здравето на децата чрез ранна превенция на рисковете; оптимизиране и повишаване качеството и достъпа до здравни услуги и средства.

Основната отговорна институция за изпълнението на приоритета е МЗ, а допълваща роля имат МТСП, МОМН, ДАЗД, АСП и НЗОК. Финансовите средства за реализиране на дейностите по този приоритет са предвидени основно в рамките на бюджета на държавните институции, с изключение на дейностите по реализиране на проекта „Слушайте детето – подобряване на превенцията и достъпа до услуги на деца и подрастващи, експериментирани и употребяващи наркотични вещества”, който се финансира по финансовия механизъм на Европейското икономическо пространство за периода 2009-2011 г.

III.1. Разработване и изпълнение на цялостна програма за подобряване на майчиното и детското здраве.

1.1. Разработване и съгласуване на концепция за реформа на ДМСГД и постепенно заменяне на институционалния модел за грижи с интегрирани междусекторни здравно-социални и образователни услуги в подкрепа на детето и семейството.

През месец октомври 2010 г., Министерството на здравеопазването прие Концепция за деинституционализация на децата от Домовете за медико-социални грижи за деца. В изпълнението на тази концепция са заложи дейности, свързани с развитието на интегрирани междусекторни здравно-социално-образователни услуги в подкрепа на детето и семейството. Поставените дългосрочни цели за реформа в системата на ДМСГД са насочени към:

- Създаване на услуги за превенция на настаняването на деца до 3 годишна възраст извън семействата им и развиване на алтернативна семейна грижа за децата, които биват разделяни от своите семейства;
- Замяна на ДМСГД с нови интегрирани здравно-социални услуги в общността за подкрепа на семействата на малки деца, с особено внимание към децата с увреждания.

Концепцията е разработена от представители на Министерство на здравеопазването, Държавната агенция за закрила на детето, Министерство на труда и социалната политика и Агенцията за социално подпомагане, като е съгласувана от всички партньори.

В изпълнение на тази концепция, към момента на отчета Министерството на здравеопазването е в процес на усиленa подготовка на индивидуалните проектни фишове по реализацията на Средносрочната рамкова инвестиционна програма

/Компонент 2 „Преструктуриране на домовете за медико-социални грижи за деца от 0-3 г.”/, с която кандидатства и бе одобрена по Схема за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ „Подкрепа за реконструкция, обновяване и оборудване на държавни лечебни и здравни заведения в градските агломерации” от Приоритетна ос 1: „Устойчиво и интегрирано градско развитие”, операция 1.1: „Социална инфраструктура” в рамките на Оперативна програма „Регионално развитие” 2007-2013 г. към Управляващия орган на ОПРР. Концепцията включва и Пилотен проект за деинституционализация на децата домове за медико-социални грижи за деца. В проекта е заложено преструктуриране на до 9 ДМСГД, в които ще се пристъпи към реална деинституционализация на децата от 0 до 3 годишна възраст, чрез паралелното осигуряване на здравно-социални услуги по превенция на изоставянето, подкрепа на детето и семейството, както и на услуги, осигуряващи алтернативна семейна среда. През 2010 г. беше закрит ДМСГД – гр. Тетевен в рамките на проект „Трансформиране на ДМСГД – гр. Тетевен в Център за обществена подкрепа”, финансиран и реализиран от британска детска благотворителна организация и „Надежда и дом за децата” в сътрудничество с Министерство на здравеопазването, Министерство на труда и социалната политика, Държавната агенция за закрила на детето и Община Тетевен.

Деинституционализацията на децата от ДМСГД ще се осъществи чрез осигуряване на услуги в общността за тях, индивидуализирани спрямо потребностите на децата и капацитета и възможностите на семействата им. Планираните нови социални услуги ще бъдат с интегриран здравен, образователен и социален характер. В Плана за действие за изпълнение на Националната стратегия „Визия за деинституционализацията на децата в Р България” е даден модел за изграждането на тези интегрирани междусекторни услуги.

1.2. Разработване на предложение за конкретен модел на интегрирани междусекторни услуги за ранна интервенция, ориентирани към детето и неговото семейство.

Провеждането на успешна реформа и деинституционализация е свързано с въвеждане на нов подход в предоставянето на услуги, който изисква развитие на интегрирани междусекторни услуги, ориентирани към детето и неговото семейство.

През отчетната година са реализирани няколко проекта за създаване на центрове за ранна интервенция, в които се работи по модел за интегриране на междусекторни услуги, както от неправителствения сектор, така и от министерството на здравеопазването. Целта на центрoвете за ранна интервенция е да подкрепят семейството и детето в съответствие с диагнозата и определянето на възможностите на самото дете и на семейството, да се работи по индивидуална програма, както в самия център, така и чрез мобилни услуги в домовете на клиентите. По проекти на НПО са разкрити такива центрове в гр. Русе – от фондация „Дете и пространство” и в гр. Видин от фондация БАЛИЗ. Към ДМСГД – Стара Загора, през месец май 2010 г., е разкрит център за ранна интервенция за деца от 0 до 7 години, който се финансира от МЗ. За периода, през който работи центърът, е осигурена ранна диагностика и рехабилитация на 10 деца от област Ст. Загора и област Ямбол.

От услугите в центрoвете за ранна интервенция могат да се ползват деца с вродени и придобити заболявания и техните семейства. В тези центрове работи мултидисциплинарен екип от специалисти, който включва педиатър, детски невролог, офталмолог, физиотерапевт, психолог, специален педагог-логопед, социален работник, рехабилитатори, медицински сестри. По информация от МЗ, в рамките на проект „Преструктуриране на домовете за медико-социални грижи за деца от 0-3 г.”, ще бъдат разработени стандарти за новите интегрирани услуги, които ще се предоставят в общността. На базата на създадените практики, на национално ниво ще бъдат разработени модел и методология за интегрирани междусекторни услуги за ранна интервенция, ориентирани към детето и неговото семейство. В бюджета на МЗ за

следващата година не са заложили средства за разработване на модел на интегрирани междусекторни услуги за ранна интервенция.

Резултати от изпълнението на заложените индикатори:

- ✓ През годината е разработена и съгласувана концепция за реформа на ДМСГД и постепенно заменяне на институционалния модел за грижи с интегрирани междусекторни здравно-социални и образователни услуги в подкрепа на детето и семейството по дадения в Плана за действие модел.
- ✓ През отчетния период са създадени и функционират три центъра за ранна интервенция на територията на страната, изградени по различни проекти. На национално ниво в Плана за действие за изпълнение на националната стратегия „Визия за деинституционализация на децата в Република България” е посочен конкретен модел на интегрирани междусекторни услуги за ранна интервенция, ориентирани към детето и неговото семейство. За да станат факт тези така необходими услуги, следва да бъде приет механизъм за финансирането им и да бъдат заложили финансови средства за тяхното функциониране, в бюджета през следващите години.

III.2. Разширяване на профилактичните мерки и превантивните програми с цел гарантиране здравето на децата чрез ранна превенция на рисковете.

2.1. Разработване на предложение за прилагане на различни подходи и практики за утвърждаване на модел на здравословно хранене в семействата и в училище.

Храненето, което е свързано, както с приеманата храна, така и с модела и начина на хранене, култивира отговорност към здравето на детето и определени социални умения, навици, поведение. По данни на МЗ през 2010 г. са разработени различни подходи и практики за утвърждаване на модел на здравословно хранене в семействата и в училище, чрез организиране на различни дейности, свързани с гарантиране здравето на децата и ранна превенция на рисковите фактори. През годината са разпространени разработените от Националния център за опазване на общественото здраве /НЦООЗ/ и публикувани през 2008 г. в рамките на Национален план за действие „Храни и хранене” „Препоръки за здравословно хранене на кърмачета”, „Препоръки за здравословно хранене за деца на 3-6 години в България” и „Препоръки за здравословно хранене за ученици на 7-19 години” в България. През 2010 г. са разпространени ограничен брой листовки с препоръки поради липсата на финансови средства. През 2010 г. от Националния център по опазване на общественото здраве /НЦООЗ/ е работен “Сборник рецепти с наръчник за хранене на деца от 10 месечна до 3 годишна възраст”. В процес на актуализиране са сборници за здравословно хранене – „Сборник рецепти за ученически столове и бюфети от 2002 г.” и „Сборник рецепти с Наръчник за хранене на децата от 3 до 7 годишна възраст” от 2004 г.

През годината стартира програмата ”Училищен плод” по разработена и приета Наредба за условията и реда за прилагане на схема за предоставяне на плодове и зеленчуци в учебните заведения. Прилагането на схемата в училищата ще увеличи консумацията на плодове и зеленчуци, ще допринесе за формирането на здравословни хранителни навици и повишаване на информираността на децата, учениците, родителите и на учителите за принципите за здравословното хранене.

Във връзка с необходимостта от спазването на изискванията на Наредбата за здравословно хранене на учениците, по разпореждане на Министерството на

здравеопазването, Регионалните инспекции за опазване и контрол на общественото здраве /РИОКОЗ/ извършиха тематична проверка в ученическите столове през месец октомври 2010г. От проверените общо 848 обекта, в 213 са констатирани нарушения. Издадени са 199 предписания, съставени са 23 акта за предлагане на колбаси и пици като основни ястия, невключване на риба и на пълнозърнест хляб в седмичното меню, невключването на най-малко 400 гр. зеленчуци и плодове ежедневно в менюто на ученически столове за целодневно хранене, предлагане на захарни изделия, неучастие на медицинския специалист в изготвянето на седмичното меню. Издадени са 17 наказателни постановления на обща стойност 5 600 лв. Констатирано е, че само в 51 ученически стола се предлага диетично хранене за учениците. Разработен е Проект на Наредба за здравословно хранене на деца от 3 до 7 годишна възраст, който предстои да бъде внесен за утвърждаване до края на 2010 г. В рамките на Националната седмица за борба със затлъстяването по БНТ и БТВ бе излъчван клип с участие на деца за промоция на здравословно хранене. Клипът беше предоставен на 28-те РИОКОЗ за излъчване по регионалните телевизии.

В рамките на Националната кампания за здравословно хранене, организирана от Българското дружество по хранене и диететика и Националния център по опазване на общественото здраве, през 2010 г. специалисти по хранене и диететика проведоха обучение на общопрактикуващи лекари и срещи-дискусии с населението в 8 града на страна /София, Варна, Русе, Бургас, Стара Загора, Пловдив, Велико Търново, Благоевград/ по въпросите на здравословно хранене със специален фокус “Препоръки за хранене при деца в предучилищна и училищна възраст, бременни и кърмещи жени”.

В рамките на проект по VII рамкова програма на ЕК „Промоция на консумацията на плодове и зеленчуци при ученици” е разработена и апробирана интервенционна програма за увеличаване консумацията на плодове и зеленчуци при деца в VI клас. Разработени са обучителни материали, предназначени за ученици, наръчник за учителите, информационни материали за родителите.

Извършена е подготовка и стартира провеждането на Национално проучване на хранителния статус на учениците в България от НЦООЗ, което има за цел да установи тенденциите в хранителния статус /поднормено тегло, свръхтегло и затлъстяване/ при деца в училищна възраст /от предучилищен клас до 12 клас/, да оцени основните рискови фактори, свързани с проблеми в хранителния статус – хранене и физическа активност, да оцени хранителното поведение, свързано с риск за хранителни разстройства при деца над 14 годишна възраст.

Във връзка с провеждане на „Европейски ден за здравословно хранене и готвене с деца” е проведена пресконференция и е организирана среща с деца в зала “Фестивална”, като в рамките на тези събития са представени Националната стратегия по промоция на здравословно хранене и данни за храненето и хранителния статус на децата в България. Представители на от МЗ участваха в сесия на Детски европейски парламент, посветена на здравословното хранене, както и в проведената национална среща по проект “Европейските училища за здравословна храна”. НЦООЗ инициира инициатива „Училища приятели на храненето” и е подготвен проект за План за действие по въвеждане на инициативата в училищата на страната. Подготвено е становище от НЦООЗ по проекта за „Рамка за отговорна комуникация, свързана с храни и напитки” на Националния съвет за саморегулация по линия на Европейска мрежа на СЗО за намаляване натиска на маркетинга на храни при деца.

По информация на МОМН, в училищата е въведена програмата „Училищен плод”. Предстои до края на годината провеждане на олимпиада по здравословно хранене в 75 училища в гр. София.

За седми път по време на Световната седмица на кърменето в партньорство между Националния комитет по кърмене към Министерството на здравеопазването, Координационния съвет на Националния план за действие “Храни и хранене” и

Националният център по опазване на общественото здраве, беше организирана и проведена пресконференция, под мотото “Десет стъпки в подкрепа на кърменето”, с цел пропагандиране на Световната седмица на кърменето.

По искане от ДАЗД и МТСП, НЦООЗ разработи въпросници, свързани с оценка на храненето и хранителния статус на деца от Домове за деца /и младежи/ с умствена изостаналост. От НЦООЗ е представен окончателният доклад по проект „Национално проучване на храненето на кърмачетата и малките деца до 5-годишна възраст и отглеждането им в семейството”, подкрепен от УНИЦЕФ.

2.2. Разработване на предложение за подобряване на обхвата и на извършваните профилактични прегледи и имунизации на децата.

С цел подобряване на обхвата на извършваните профилактични прегледи и имунизации, от МЗ е внесено предложение за изменение в Приложение №1 към член единствен на Наредбата за определяне на основния пакет здравни дейности, гарантиран от бюджета на Националната здравно осигурителна каса /НЗОК/. С тези промени бе въведено изискване за издаване на служебна бележка от личния лекар на детето, удостоверяваща извършените задължителни имунизации и профилактични прегледи на деца. Съгласно промените в Правилника за прилагане на Закона за семейни помощи за деца, който влезе в сила от месец май 2010 г., получаването на детските надбавки бе обвързано с проведените задължителни профилактични дейности и имунизации на децата. След влизането в сила на приетите нормативни промени и предприетите организационни действия, броят на имунизираните деца само за 7 месеца се е увеличил с близо 900.

По програма „Детско здравеопазване” на НЗОК, на всички деца от 0 до 18 годишна възраст се осигуряват всички профилактични дейности /прегледи, изследвания, имунизации/, които са задължителни при наблюдението на растежа и развитието на детето. Тази програма се изпълнява от общопрактикуващите лични лекари на децата и от специалистите педиатри. По тази програма през 2009 г. са извършени 2 126 049 броя профилактични прегледи, от които 2 094 205 са извършени от общопрактикуващите лекари, а 31 844 от изпълнители на Специализирана извънболнична медицинска помощ и Първична извънболнична медицинска помощ със специалност „Педиатрия”.

Броят на децата, посещаващи детски заведения /ДЯ, ОДЗ, ДГ/ през 2009 г. е 208 850 деца, от тях с профилактичен преглед са обхванати 189 916 деца /90,9 %/, което е с 1 % увеличение спрямо предходната година.

На профилактичен преглед за 2009 г. подлежат 700 830 ученика. От тях обхванатите с годишен профилактичен преглед са 578 442 /82,5%/, което е с 1,9% повече в сравнение с предходната година⁶.

През 2009 г. процентът на имунизираните срещу туберкулоза новородени деца е 97,8%, като спрямо предходната година се е увеличил с 0,3%. Имунизационният обхват на децата със завършена имунизация срещу полиомиелит /III-ти прием/ през 2009 г. намалява с 1,5% - /94,3 %/. Имунизационният обхват на децата със завършена имунизация срещу дифтерия-тетанус-коклюш /III-ти прием/ през 2009г. бележи лек спад и е 94,1%. През 2009 г. децата със завършена имунизация срещу вирусен хепатит тип Б /III-ти прием/ са 95,6% - почти колкото през предходната година. Имунизационният обхват на децата през 2009г. със завършена имунизация срещу морбили-паротит-рубеола нараства почти с 1% и е 96,1%.

От началото на 2010 г. до месец октомври, отчетените и заплатени от Националната здравноосигурителна /НЗОК/ каса профилактични прегледи са в размер на 1 802 329 броя. Средномесечният брой на профилактичните прегледи за деца от 0 до

⁶ Данните за децата с пълен имунизационен статус, както общо, така и по възрастови групи са от Националният център по здравна информация.

18 г. бележат ръст с 2 на сто, спрямо 2009 г. Отчетените и заплатени от НЗОК брой имунизации, бележат увеличение спрямо предходната година с 0,4 на сто. Необходимите средства за изпълнението на програма „Детско здравеопазване” в извънболничната помощ, са заложи в Закона за бюджета на НЗОК за 2011 г., като здравноосигурителните плащания за първична помощ са 169 000 лв., за специализирана помощ са 171 000 лв., за медицинска помощ и за медико-диагностични дейности са 71 500 лв.

През 2010 г. от МЗ е изготвен Проект на Постановление за изменение и допълнение на Наредбата за профилактичните прегледи и диспансеризацията, публикуван за обществено допитване на сайта на МЗ, в който е записано, че профилактичният преглед на децата от 2 до 7 г. ще включва и изследване на зрителна острота, един път на пет години. В направеното допълнение към наредбата е посочено още, че до 28-я ден от раждането, детето се посещава в дома от лекар в първите 24 часа и между 14 и 20 ден след изписването му от родилно отделение.

Повишена е през отчетната година възрастовата граница на лицата, насочени към общопрактикуващ лекар за консултация със специалист по детски болести по повод на остро състояние от 14 на 18 годишна възраст. Направленията за тези консултации са извън ограниченията, налагани от НЗОК посредством „Правила за определяне на броя на специализираните медицински дейности и стойността на медико-диагностичните дейности за назначаване от изпълнители на първична и специализирана медицинска помощ.

През 2010 г. стартира дейността по приетата Национална програма за профилактика на оралните заболявания при деца. В рамките на Националната програма за редки болести е разширен неонаталния скрининг, като е включено безплатно изследване на всички новородени деца за вродена надбъбречна хиперплазия /21 хидроксиллазен дефицит/. Националната генетична лаборатория започна селективно изследване на всички новородени от неонатологичните интензивни отделения и на децата с тежка метаболитна болест. Очаква се нужда от такива изследвания да имат около 3 500 деца на година. Те са безплатни за пациентите, финансират се от Министерство на здравеопазването. Изследванията на децата се правят по същата технология, по която се провежда масовия скрининг за фенилкетонурия, вроден хипотиреоидизъм и надбъбречна хиперплазия.

В Националната генетична лаборатория от началото на годината досега са извършени и 3000 успешни изследвания за доказване на 23 редки генетични болести и 30 вродени грешки на обмяната. Предвижда се през 2011 г. по тази методика да имат възможност да се изследват 10 000 тежко болни новородени деца. По този начин те ще получат възможност за бързо и адекватно лечение и генетична консултация на семействата.

У нас се провежда биохимичен скрининг при бременните жени, чрез който може да бъде ограничена възможността от появата на дете с тежки хромозомни болести като синдрома на Даун. Изследването е безплатно за всички жени с рискови бременности и бременни над 35 годишна възраст. До края на годината ще бъдат изследвани 20 000 бременни и ще бъдат предотвратени около 60 случая на тежки генетични заболявания. Изследванията се правят в мрежа от 6 университетски лаборатории. Те се намират в СБАЛАГ „Майчин дом” и медицинските университети във Варна, Плевен, Пловдив и Стара Загора.

Националната АНТИСПИН кампания бе организирана за седма поредна година по инициатива на Програма „Превенция и контрол на ХИВ/СПИН” към Министерство на здравеопазването и Коалиция „АНТИСПИН”. Кампанията е насочена приоритетно към младите хора, а целта ѝ е да популяризира безрисковото сексуално поведение, употребата на презервативи, както и толерантното отношение към хората, живеещи с ХИВ/СПИН.

2.3. Реализиране на проект “Слушайте детето - подобряване на превенцията и достъпа до услуги на деца и подрастващи, експериментиращи и употребяващи наркотични вещества”.

Необходимостта от подобряване на качеството и ефективността на превенцията на употребата и злоупотребата с наркотични вещества и развитието на достъпни информационни и консултативни услуги за деца и подрастващи, експериментиращи и употребяващи наркотици и техните семейства е значима и в тази връзка през годината бе реализиран проект “Слушайте детето - подобряване на превенцията и достъпа до услуги на деца и подрастващи, експериментиращи и употребяващи наркотични вещества”. Проектът е в изпълнение на приоритетите на Националната стратегия за борба с наркотиците /2009-2013 г./ и Плана за нейното изпълнение - Стратегически задачи 1 и 2. Този проект се реализира от Националния център по наркомании в партньорство с Превантивно – информационен център по проблемите на наркоманиите – София и Службата по проблемите на алкохола и наркоманиите към общината на гр. Осло /Норвегия/ и се финансира със средства по Финансовия механизъм на Европейското икономическо пространство /ФМ на ЕИП/. Изразходените средства към м. декември 2010 г. са 167 000 евро, което представлява 34 % от общата стойност на проекта.

В рамките на проекта е предвидено обучение в прилагане на подход за ранни и кратки интервенции, който се препоръчва от Комисията по наркотични вещества към ООН в Резолюция приета на 51 сесия /10 - 14.03.2008 г./. През 2010 г. Националният център по наркомании проведе 8 обучения в скрининг, ранни и кратки интервенции и насочване към лечение, в които са обучени 191 професионалисти от различни области: социални работници, учители, психолози, педагогически съветници, лекари, медицински сестри, членове на местни комисии за борба с противообществените прояви на малолетни и непълнолетни и други. Разработено е специализирано практическо ръководство “Кратки интервенции при пациенти с проблемна употреба на наркотични вещества и алкохол в общата здравна мрежа”. Обученията са проведени в сътрудничество с Общинските съвети по наркотични вещества в страната, Централната комисия за борба с противообществените прояви на малолетни и непълнолетни, Агенцията за социално подпомагане и Държавната агенция за закрила на детето.

Представители на Службата по проблемите на алкохола и наркоманиите към общината на гр. Осло /Норвегия/ проведеха обученията и са обучени 60 български експерти, от които: 35 експерти за телефонно консултиране по въпросите на зависимостта към наркотични вещества и алкохол; 25 професионалисти от Превантивно - информационния център по проблемите на наркоманиите – София и Националния център по наркомании за “Работа на терен и ранни интервенции с млади хора, употребяващи наркотици”.

От месец юли 2010 г., към Националния център по наркомании стартира безплатна телефонна линия за консултации и насочване по въпросите на зависимостта към наркотични вещества и алкохол – тел. 0800 133 22, финансирана със средства по проекта. За периода от стартирането на линията през месец юли до декември 2010 г. са осъществени 577 консултации на телефонната линия и насочвания във връзка със зависимост от наркотични вещества и алкохол, от които са консултирани: 26 деца под 18 годишна възраст по въпроси, свързани с ефекта от употребата на марихуана, хероин, кокаин и амфетамини; 75 родители на деца; 77 хора, употребяващи психоактивни вещества /ПАВ/ или алкохол.

Със средства по проекта е извършен ремонт на помещенията на Дневен консултативен център за деца, юноши и родители към Превантивно – информационния център по проблемите на наркоманиите в гр. София. За периода от м. март 2010 г. до м. декември 2010 г. са извършени следните дейности: индивидуални консултации с подрастващи - 139; индивидуални консултации с близки -158; семейни консултации -

62; консултации с лекар – психиатър - 75; групови сесии с родители – 30; групови сесии с юноши - 7; телефонни консултации – 31; креативно ателие – 2; информационно - образователни семинари - 2. Общо са обхванати 218 деца, юноши, родители и близки, от които 49 деца и юноши до 18 години.

2.4. Въвеждане във вътрешните правила на лечебните заведения на задължението на личните лекари и медицинския персонал в родилните отделения и болниците да информират отделите за закрила на детето при съмнение за наличие на риск за детето в семейството.

Въз основа на разработеното методическо ръководство за превенция на изоставянето на децата на ниво родилен дом, утвърдено от министъра на здравеопазването, министъра на труда и социалната политика и председателя на ДАЗД през 2009 г., изпълнителните директори на всички лечебни заведения за болнична помощ са задължени да въведат със заповед Правила за организация и дейности по превенция на изоставянето в съответното лечебно заведение. В изпълнение разпоредбите на чл. 9 от Наредбата за условията и реда за осъществяване на мерки за предотвратяване изоставянето на деца и настаняването им в институции, както и за тяхната реинтеграция, МЗ, АСП, и ДАЗД през отчетната година актуализираха ръководството. Определени са стъпките за подаване на сигнал към съответния ОЗД, разписани са отговорностите на всеки член от персонала, определен е състава на екипите за работа по случай. Такива правила са въведени, според информацията постъпила от МЗ, във всички лечебни заведения за болнична помощ, в които се оказва родилна и неонатологична помощ – 112. Въпреки това, все още е малък броят на подаваните сигнали от лекари и медицински служители при наличие или съмнение за риск за дете, при съмнение за изоставяне на дете, както и при случаите на бременност и раждане от непълнолетни и малолетни момичета.

Получените данни в ДАЗД показват, че само през първото полугодие на 2010 г. на право от родилно отделение и от болнично заведение в специализираните институции за деца до 3г. възраст, са постъпили общо 655 деца. За цялата 2009 г. техният брой е бил 1091.

През 2010 г. от ДАЗД са извършени 15 проверки по сигнал и 32 планови проверки в лечебни заведения. Резултатите от проверките показват, че основните проблеми са свързани преди всичко с: непознаване на законодателството в областта на закрилата на детето и в частност Закона за закрила на детето от персонала; неразбиране и интерпретиране на понятието „дете в риск“; незнание относно задължението за съдействие, регламентирано в чл. 7 от Закона за закрила на детето; липсата на регламентирано задължение за спазване на Етичния кодекс на работещите с деца, което да е разписано в длъжностните характеристики на медицинския персонал. През 2010 г. в резултат на проверките са санкционирани 17 лица. В местата на извършените проверки, значително се е увеличил броят на подадените сигнали до органите по закрила, особено за случаите на малолетни и непълнолетни бременни и родилки.

Резултати от изпълнението на заложените индикатори:
✓ През отчетната година са направени промени в нормативните актове на МЗ и МТСП, свързани с повишаване на обхвата на провежданите профилактични прегледи и имунизации.
✓ Във вътрешните правила на всички 112 лечебни заведения за болнична помощ, в които се оказва родилна и неонатологична помощ, са въведени Правила за организация и дейности по превенция на изоставянето.
✓ През годината стартира проект “Слушайте детето”, насочен към подобряване на превенцията и достъпа до услуги на деца и подрастващи, експериментиращи и употребяващи наркотични вещества”. Към Националния център по наркомании

стартира и безплатна телефонна линия за консултации и насочване по въпросите на зависимостта към наркотични вещества и алкохол.

- ✓ През отчетната година са използвани различни подходи и практики за утвърждаване на модел на здравословно хранене в семействата и в училище, който е свързан основно с приеманите храни, но не и с поведението и културата на хранене. Специално внимание трябва да се обърне от здравните специалисти и на начина на хранене на детето, който формира както отговорност към неговото здраве, така и определени социални умения, навици, поведение, емоционален тонус.
- ✓ Въпреки, че в нормативната уредба са въведени разработените през годината предложения за подобряване на обхвата на извършваните профилактични прегледи и имунизации на децата, в практиката и организацията на тези дейности продължават да съществуват все още редица нерешени проблеми, особено за някои малцинствени общности. Има известно увеличение на броя на обхванатите от профилактичните прегледи и имунизации деца от детските заведения и училищата, няма целенасочен план и мерки за децата, които не посещават детски заведения и училища от етническите малцинства.
- ✓ В образователната система по отношение на превенцията и подобряването на здравето на децата липсва цялостна, последователна и ясна политика, а темите включени в отделни учебни предмети, както и различните дейности и инициативи, са фрагментарни и не могат да формират у децата умения, навици и нагласи за поведение, култура и отговорност към собственото здраве.
- ✓ За да се подобри координацията между органите по закрила на детето за своевременно уведомяване за наличие или съмнение за риск за дете, е необходимо да бъдат въведени правила в практиките на доболничната помощ и в лечебните заведения с детски отделения, с които да се въведат изисквания и процедури за уведомяване на отделите за закрила на детето, за да бъде предотвратено не само изоставянето, но рисковете за неговото физическо и психическо благополучие.
- ✓ Броят на постъпилите в специализирани институции деца направо от родилно отделение и от болнично заведение, през последните три години е почти непроменен, въпреки, че в лечебни заведения за болнична помощ, в които се оказва родилна и неонатологична помощ, са въведени Правила за организация и дейности по превенция на изоставянето. За да се изпълняват реално законите и подзаконовите разпоредби, които са свързани с положението на децата, следва да се въведе административна или наказателна отговорност за тяхното неизпълнение, както е доказала практиката в другите европейски страни.

III.3. Оптимизиране и повишаване качеството и достъпа до здравни услуги и средства.

3.1. Облекчаване на процедурата и режима за издаване на медицинска експертиза на деца.

Изпълнението на трета основна цел е свързано с необходимостта от облекчаване на процедурата и режима за издаване на медицинска експертиза на деца. По информация от МЗ, средногодишно се освидетелстват около 10 000 деца, неравномерно разпределени по области – от 50 до 1350. Поради липса на кадрови ресурс /най-често специалисти-педиатри/, в много от областните градове не са създадени детски експертни лекарски комисии /ДЕЛК/. Със заповед на министъра на здравеопазването от септември 2010 г., се съгласува разкриването на ДЕЛК в многопрофилните болници за активно лечение в следните областни градове:

Благоевград, Варна, Велико Търново, Плевен, Пловдив, Стара Загора, София-град и Русе. В тези области има и специализирани ТЕЛК по белодробни, очни и психични заболявания. В тези ДЕЛК се обслужват и децата от съседните области, с цел облекчаване на достъпа до тази медицинска услуга. За облекчаване на процедурата и режима за издаване на медицинска експертиза на деца, МЗ предложи промяна в Закона за здравето /ЗЗ/. С промяната се предвижда експертизата на деца да се извършва в сега съществуващите ТЕЛК с участието на педиатър, който председателства състава при освидетелстване на деца. В специализираните ТЕЛК също ще участва педиатър. Текстовете за промяната са изготвени и внесени за разглеждане в Народното събрание. До влизане в сила на законодателните промени, с писмо от МЗ, е разпоредено на РЦЗ да организират медицинската експертиза на деца до 16 години в съществуващите ТЕЛК по общи заболявания с участието на педиатър.

За облекчаване на процедурата и режима за издаване на медицинска експертиза на деца са внесени предложения за промени в Закона за здравето. Информацията към момента на отчитане на изпълнението на програмата показват, че са създадени възможности за облекчен достъп до медицинска експертиза и е увеличен броят на експертизите. Тъй като данните от НСИ показват, че се увеличава заболеваемостта при децата, следва да бъде направен анализ на причините довели до това увеличаване на броя на издадените медицински експертизи на деца.

Извършени експертизи за оценка на загубена работоспособност на лица до 16 г. възраст по години са както следва: за 2007 г.- 8525, за 2008 г. – 9439, за 2009 г. – 10 245.

3.2. Оптимизиране на клиничните пътеки за рехабилитация и повишаване финансирането по клиничните пътеки, за да се увеличи и реалния брой рехабилитации на месец.

През 2010 г., според условията на Националния рамков договор, Националната здравноосигурителна каса /НЗОК/ заплаща за дейност на лечебните заведения по 9 клинични пътеки в областта на физиотерапията и рехабилитацията. По 8 от тях, според алгоритмите им, се допуска лечение на пациенти до 18 години, като 4 от тях са с насоченост предимно към децата. Както показват получените данни в ДАЗД, средномесечният брой на извършените и заплатени от НЗОК рехабилитации, в сравнение с 2009 г., е намален по съответните клинични пътеки в различна степен.

3.3. Увеличаване на процента на реимбурсация на лекарствата за основните заболявания на децата с хронични заболявания.

Съгласно Закона за лекарствените продукти в хуманната медицина и промените в него от месец юни 2009 г., НЗОК не определя лекарствените продукти, цените им и заболяванията, които заплаща. Медикаментите, нивото на заплащане на всички лекарствени продукти, както и конкретната стойност, която НЗОК заплаща, са определени от Комисия по цените и Комисия по Позитивния лекарствен списък към Министерски съвет.

Националната здравноосигурителна каса има задължението да заплаща „в полза на пациента” конкретна стойност, дефинирана от Комисията по Позитивен лекарствен списък към МС в колона „Ниво на заплащане” на Позитивния лекарствен списък.

Нерешен през отчетната година остава проблемът с реимбурсацията на лекарства за основните заболявания на хронично болните деца, както и за децата с редки заболявания. Разминаванията и противоречията в нормативната уредба на НЗОК и МЗ, не създават възможност за ефективно лечение на тези деца и част от тях, чрез дарителски фондове и благотворителни инициативи, търсят възможности за лечение и поддържане на живота на децата в чужбина.

- ✓ Увеличен е броя на издадените медицински експертизи на деца, в сравнение с предходните години и са внесени предложения за промени в процедурата, които предстои да бъдат приети от Народното събрание. Не е направен анализ обаче на какво се дължи увеличението на броя на издадените медицински експертизи на деца, от който да стане ясно дали това е поради повишена заболяемост при децата или е резултат от облекчението в процедурите.
- ✓ Данните, предоставени от МЗ показват, че на практика е намален броят на рехабилитациите на месец и не са предприети действия за оптимизиране на клиничните пътеки за рехабилитация и повишаване финансирането по клиничните пътеки за деца.
- ✓ През годината няма увеличаване на процента на реимбурсация на лекарствата за основните заболявания на децата с хронични заболявания. Практиката показва, че поради несъответствия в нормативната уредба и ненавременни действия на институциите, не малко деца както с хронични заболявания, така и с редки заболявания са оставяни без необходимите лекарства и лечение.

ПРИОРИТЕТ IV:

НАСЪРЧАВАНЕ УЧАСТИЕТО НА ДЕЦАТА

Целта, която е заложена в рамките на този приоритет, предвижда гарантиране на правото на децата на участие в процеса на вземане на решения. За постигането на целта са предвидени три дейности: разработване на насоки за участие на децата в процесите на вземане на решения; популяризиране на създадените механизми за сътрудничество между детски/младежки съвети, парламенти и др. и местните власти, както и оказване на информационна подкрепа; провеждане на регулярни заседания на Съвета на децата към ДАЗД и използване на новите информационни технологии и интернет за изразяване на мнения и становища. Финансовите средства за реализиране на дейностите по този приоритет са предвидени единствено в рамките на бюджета на ДАЗД.

IV.1. Гарантиране правото на децата на участие в процесите на вземане на решения.

1.1. Разработване на насоки за участие на децата в процесите на вземане на решения.

Въпросите, свързани с разработването на Насоки за участие на децата в процеса на вземане на решения, бяха обсъдени по време на първото за 2010 г. заседание на Детския съвет, в присъствието на представители на УНИЦЕФ. Бе постигнато споразумение да се проучат международни практики, като УНИЦЕФ съдейства чрез мрежата от контакти. За съжаление, процесът на разработване на насоките за участието на децата в процесите на вземане на решение, не бе финализиран до края на 2010 г.

1.2. Популяризиране на създадените механизми за сътрудничество между детски/младежки съвети, парламенти и др. и местните власти и оказване на информационна и експертна подкрепа.

През 2010 г., ДАЗД направи проучване сред децата, членове на Съвета на децата за съществуващи механизми в страната за сътрудничество между детски/младежки съвети, парламенти и др. и местните и училищните власти. Целта на проучването бе да се популяризират добри практики за взаимодействие с местните власти, както и за информационна и експертна подкрепа на общините за работа с децата и младите хора.

Споделеното от членовете на Съвета на децата, бе публикувано в официалната интернет страница на Държавната агенция за закрила на детето, в рубриката Съвет на децата. По този начин бе дадена възможност на децата от цялата страна да се запознаят с опита на своите връстници и да бъдат популяризирани добрите практики за работа на Общините с младите хора, като се поощрят общинските власти да подкрепят и подпомагат ученическите и младежки съвети/парламенти.

1.3. Провеждане на регулярни заседанията на Съвета на децата към ДАЗД и използване на новите информационни технологии и интернет за изразяване на мнения и становища.

В периода 20-22 април 2010 г. бе проведено заседание на Съвета на децата на тема: „Училището за което мечтаем”, безопасен интернет и обсъждане на насоки за участието на децата в процесите на вземане на решения на общинско и областно ниво. На него членовете на съвета, заедно с заместник-министъра на образованието, дискутираха промените в Закона за училищното възпитание. След дискусиата, децата подготвиха предложения до Министерство на образованието, младежта и науката, свързани с прилагането на мерки, които да създадат гаранции за качество на българското образование чрез повишаване на авторитета на българския учител; гарантиране на участието на учениците и родителите при формирането на училищни политики; мерки за качествено образование; създаването на съвременна материална база и среда, създаваща възможност за развитие.

Много от членовете на Детския съвет се включиха в проекта на Майкрософт Нет Аларма, като за целта популяризираха сами проекта в местните ученически парламенти. По този начин те стимулираха своите връстници да изразят своите виждания за безопасен интернет и да споделят добрите практики в културата на on-line общуването – за по-малко агресия, за повече сигурност, за разумно използване на интернет ресурсите.

През септември 2010 г. бе проведено заседание на Съвета на децата на тема: ”Митове и реалност за децата в институциите”. В рамките на проведената дискусия, децата се запознаха с процеса на деинституционализация в България и предстоящите промени, одобрени от Правителството и споделиха свои впечатления от съвместни дейности на местните общински детски и младежки парламенти с деца от институциите.

Децата от Съвета към ДАЗД участваха в Национална среща „Детство за всички” и заедно с деца, живеещи в специализирани институции, изработиха послания във връзка с Европейската година на борбата с бедността. През годината членовете на Съвета участваха в различни дискусии и изразиха мнения, свързани с мерки за преодоляване на бедността при децата.

Резултати от изпълнението на заложените индикатори:	
✓	В съвета на децата към ДАЗД е направено обсъждане на насоките за участие на децата в процесите на вземане на решения, но до края на годината не са разработени и приети насоки, които да бъдат разгледани, приети и популяризирани.
✓	На електронната страница на ДАЗД са публикувани някои от съществуващите механизми за сътрудничество между детски/младежки съвети, парламенти и др. и местните власти и начините за оказване на информационна и експертна подкрепа.
✓	През годината на проведените две заседанията на Съвета на децата към ДАЗД, бяха разгледаните темите за безопасен интернет; насоките за участието на децата в процесите на вземане на решения на общинско и областно ниво; процеса на деинституционализация в България и предстоящите промени,

одобрени от правителството на Р България. Децата от съвета имаха възможност да споделят свои впечатления от съвместни дейности на местните общински детски и младежки парламенти с присъстващите на заседанието деца от институциите.

- ✓ Свои мнения и становища можеха да изразят и споделят помежду си и чрез електронната страница на ДАЗД.

ПРИОРИТЕТ V :

ЗАЩИТА НА ДЕЦАТА ОТ ВСЯКАКВИ ФОРМИ НА ЗЛОУПОТРЕБА, НАСИЛИЕ И ЕКСПЛОАТАЦИЯ

Този приоритет от НПЗД за 2010 г. си поставя четири цели и ангажира почти всички органи по закрила на детето, вкл. Националната комисия за борба с трафика на хора /НКБТХ/, Централната комисия за борба с противообществените прояви на малолетни и непълнолетни /НКБППМН/, Обществения съвет за безопасен интернет и неправителствените организации, с предмет на дейност, закрилата на децата. Финансовите средства, предвидени за изпълнението на дейностите са предвидени предимно в рамките на държавния бюджет, с изключение на дейност 1.6. от цел 1, за която финансирането е със средства от немски донори по определени проекти.

V.1. По-добро гарантиране правата на децата, пострадали от престъпления и/или свидетели в наказателния процес и на децата правонарушители.

1.1. Разработване и представяне на аналитичен доклад за състоянието на децата в СПИ и ВУИ.

В Р България действащата система за борба срещу противообществените прояви извършени от деца, която се основава на закон, приет през 1958 г. Според българското законодателство, настаняването на деца в социално-педагогически интернати /СПИ/ и възпитателни училища-интернати /ВУИ/, се определя като „възпитателна мярка”, но по своята същност носи характеристиките на наказателна процедура. Реформата в системата на ВУИ и СПИ у нас следва да се разглежда като част от реформата в правораздавателната система и в системата за закрила на детето с цел по-пълно гарантиране на правата на децата в конфликт със закона.

В резултат на оценката извършената в края на 2009 г. комплексна оценка на всички социално-педагогически интернати и възпитателни училища-интернати в страната., в началото на 2010 г. е подготвен аналитичен доклад с конкретни препоръки за реформа, с която да се осигури по-пълно гарантиране на правата на децата с делинквентно поведение и спазване на препоръките на Комитета по правата на детето. За да бъде подпомогнат процесът на реформа в областта на младежкото правосъдие в страната, докладът от оценката е изпратен до всички отговорни институции и е предоставен на членовете на работната група, ангажирана с изготвянето на план за действие за реформа в системата за младежко правосъдие в страната.

1.2. Разработване на цялостна концепция /политически документ/ за по-добра защита правата на децата в конфликт със закона.

Анализът на характерната към момента в страната ни особеност на системата на правораздаване за деца в конфликт със закона и формулираните няколко основни препоръки на местни и международни наблюдатели на правата на човека у нас, сред

които са Комитетът по правата на детето на ООН и Европейската комисия, определиха насоките за държавните институции при разработването на цялостна концепция /политически документ/ за по-добра защита правата на децата в конфликт със закона.

В тази посока е и приетият политически документ „Концепция за наказателна политика за периода 2010– 2014 година”, приет с Решение № 469 на Министерския съвет. Необходимостта от създаване на концепция за наказателна политика се определя от подчиняване инициативите на държавата в областта на контрола върху престъпността на единна стратегическа визия, както и във връзка с промените, които държавите-членки на Европейския съюз следва да предприемат в изпълнение на Договора от Лисабон, актове на Европейския съюз и продължаващия мониторинг на България в областта на правосъдието и вътрешните работи.

В концепцията са изведени като специални направления две области за провеждане на активни действия, които имат пряко отношения към децата в конфликт със закона и децата, жертви на престъпления:

- Дейността по противодействие на конвенционалната престъпност като самостоятелна част от обхвата на концепцията, произтича от факта, че именно тя в най-голяма степен засяга правата и интересите на гражданите. Тук се отнасят престъпленията с преобладаващ дял в структурата на престъпността – кражби, грабежи, блудства, изнасилвания и други. Безспорно е, че именно действията на държавата за ограничаването ѝ, в съществена степен определят отношението към правоохранителните и правоприлагащите органи, както и към способността на държавата да полага грижа за сигурността на собствените си граждани.

- Изграждане и развитие на механизми за въздействие и подпомагане на определени рискови групи лица, по отношение на които държавата следва да полага особена грижа като част от мерките за ограничаване на престъпността, които са насочени към: ненавършили пълнолетие лица; лица, страдащи от форми на зависимости, които повишават риска за извършване на престъпления от тях; лица, които не получават доходи за издръжка на тях и семействата им; осъдени лица, които са изтърпели наказания или са предсрочно освободени.

Изпълнението на Концепцията за наказателна политика за периода 2010 – 2014 г. е пряко свързано с приетата Стратегия за продължаване на реформата на съдебната система в условията на пълноправно членство в Европейския съюз. Стратегията е одобрена от Министерския съвет през месец юни 2010 г. В нея се предвижда постъпателно прилагане на мерки и решения за постигане на максимална устойчивост на продължаващия процес на реформа. Предложените идеи за реформи са ориентирани не само към институциите на съдебната система, но и към гражданите и бизнеса, в качеството им на крайни потребители. Стратегията е документ, насочен към проблеми, които са вътрешни както за самата съдебна власт, така и за страната; към реалните нужди на магистратите, гражданите и бизнеса.

Основните мерки за постигане на стратегическата цел на реформата на съдебната система целят подобряване на управлението на органите на съдебната власт и укрепване на институциите на съдебната власт. Една от предвидените конкретни дейности е провеждане на дебати за създаване на специализиран съд по области на специализация, като е акцентирано върху областта на правораздаването по отношение на непълнолетни извършители на престъпления. Заложена е също и задачата при разработване на промените в НПК и изработването на нов НК да се въведат процедури, насочени към спазването на правата на участващите в тях непълнолетни лица, както и да се преразгледат и систематизират съставите на престъпленията, при които обект или субект на престъпленията са деца. Необходимо е осъвременяване и привеждане в съответствие с актуалните международни актове на нормите, регулиращи случаите, в които непълнолетен е субект или обект на престъпление.

От председателя на ДАЗД са изготвени предложения до заместник-министъра на правосъдието за промяна на определени състави на Наказателния кодекс, при които субект или обект на престъпленията са деца.

1.3. Разработване на концепция за политиката за работа и превенция на противообществените прояви на малолетни и непълнолетни с оглед преразглеждане и актуализиране на релевантното законодателство.

През 2010 г. продължи работата на определената със заповед на министър-председателя работна група, създадена с цел да бъде изготвен план за действие за реформа на системата за младежко правосъдие. От експертите на ДАЗД е подготвено становище относно насоките за реформа в областта на младежкото правосъдие, което съдържа конкретни предложения, насочени към гарантиране правата на децата в конфликт със закона и синхронизиране на българското законодателство с европейските практики и норми /Конвенцията за правата на детето на ООН, препоръките на 48 сесия на Комитета по правата на детето от 6 юни 2008 г. и на Европейската комисия/. Становището е предоставено на работната група към министър-председателя, ангажирана с разработване на визия за реформата.

Като специализиран орган за ръководство, координация и контрол в областта на закрилата на детето на всички институции и организации, имащи отношение към благосъстоянието на децата в Р България, Държавната агенция за закрила на детето инициира обобщаването на добри международни практики и налични сравнителни анализи в областта на младежкото правосъдие. Материалите са предоставени на членовете на работната група, сформирана със заповед на министър-председателя. Събрана е също и е обобщена информация от всички неправителствени организации, работещи по проблемите на децата в конфликт със закона относно реализираните от тях проекти и конкретни предложения и практики за социални услуги по превенция и ранна профилактика на противоправните прояви. Предстои обобщаване на всички предложения и оформянето им в цялостен документ.

1.4. Промяна на Наказателно процесуалния кодекс /НПК/, с цел по-добро гарантиране на правата на децата, пострадали от престъпления и/или свидетели в наказателния процес.

Промяната на НПК, с цел по-добро гарантиране на правата на децата, пострадали от престъпления и/или свидетели в наказателния процес е друг необходим момент, свързан с нормативното регламентиране на определени процедури и действия в правораздавателната ни система и практика.

През месец април 2010 г. бяха обнародвани и влязоха в сила изменения на НПК, насочени към процесуалните права на малолетните и непълнолетните лица – участници в наказателното производство. Конкретно във фазата на съдебното следствие е предвидено малолетен свидетел, който е бил разпитан в наказателното производство да се разпитва отново само, когато показанията му не могат да бъдат прочетени или неговият разпит е от изключително значение за разкриването на истината. Новата регламентация е насочена пряко към защита на правата на малолетните и непълнолетните лица, като не се допуска те да бъдат въвличани в наказателната процедура по начина, предвиден и типичен за пълнолетните лица, за които няма ограничения в броя на разпитите. Целта е участието в наказателно-процесуалните действия да не води до психологически травми и да се превърне в рисков фактор върху поведението на малолетните и непълнолетните участници в наказателното производство. Промяната в НПК е съобразена с приетите в стратегическите документи в областта на правосъдието задължения за прилагане на изискванията на Лисабонския договор в областта на наказателното право и на т.нар. Стокхолмски пакет, който определя изискванията и мерките за постигане на качествено правосъдие, насочени към спазване правата на човека. Тези два основни европейски документа са основани на анализ на практиките на държавите-членки на

Европейския съюз. Предстои преглед на НПК и преценка за включване на допълнителни процесуални способности, насочени към гарантиране правата на децата в рамките на наказателния процес.

1.5. Изготвяне на предложения за изменение на Наказателния кодекс /НК/ с оглед завишаване на санкциите за някои обществено укорими посегателства срещу деца, обявени за престъпления.

През годината са изготвени и някои предложения за изменение на Наказателния кодекс /НК/, с оглед завишаване на санкциите за някои обществено укорими посегателства срещу деца, обявени за престъпления.

По информация от МП, през 2010 г. са обнародвани и влезли в сила 15 предложения за изменения на конкретни текстове от НК, като едно от тях е в общата част, а останалите 14 в разделите от особената част “Телесна повреда”, “Разврат” и “Престъпления против младежта и семейството”. Тези предложени и приети промени в НК са по отношение на състави на престъпления срещу деца. С промените са завишени санкциите за някои особено обществено укорими посегателства срещу личността на малолетните и непълнолетните, а именно за престъпно блудство чрез употреба на сила или заплашване или чрез използване на безпомощно състояние или положение на надзор, за престъпно съвкупление с непълнолетен, чрез използване на положение на зависимост или надзор или с невменяем, за установяване контакт с малолетно или непълнолетно лице с цел блудствени действия, за склоняване на малолетно лице да участва или да наблюдава сексуални сцени, за склоняване малолетно или непълнолетно лице да встъпи в брак или да заживее съпружески с друго, насилствено или срещу откуп и за изтезание и неполагане на грижи за подрастващите. Всички престъпления против брака, семейството и младежта е предложено да се преследват по общия ред, за да се гарантира правилното и своевременно упражняване на следващата се държавна принуда спрямо престъпните дейци.

Направените промени са съобразени и с резултатите от международните тенденции в областта на наказателното право, в рамките на които държавите, включително и България, търсят сближаване на своите наказателни системи, за да ограничат възможностите на извършителите на престъпления да използват “помеките” наказателни системи, които санкционират по-леко определени престъпления.

Специално законово определение на понятието “обществено укорими посегателства срещу деца” в направените изменения не е въведено, като е преценено, че в общата система на основните за наказателното право определения, дадени в общата част на НК, при действието на този кодекс не се налага. Търсеният резултат с дефиниране на понятието “обществено укорими посегателства срещу деца” е постигнат чрез системата от промени в наказанията за престъпления, извършени срещу деца. Завишаването на размерите на наказанията по отношение на техните минимума и максимуми, изразява приетата от законодателя идея за висока степен на обществена опасност и укоримост на посегателствата върху деца.

1.6. Провеждане на обучение на органите на досъдебното и съдебното производство, работещи по дела с деца, пострадали от престъпления или извършители на престъпления.

Провеждането на реформата в правораздавателната система е свързано и с обучение на органите на досъдебното и съдебното производство, работещи по дела с деца, пострадали от престъпления или извършители на престъпления.

През 2010 г. в Националния институт на правосъдието е проведен семинар на тема “Сексуални престъпления срещу деца. Права на пострадалото дете в българския наказателен процес – необходими промени.” В семинара са взели участие общо 23 магистрата. От тях, като представители на до съдебното производство, са били включени 10 прокурора, а като представители на съдебното производство – 13 съдии.

Броят на обучените специалисти представлява 1/6 част от предвидената целева група от 150 обучаеми. В рамките на учебната година, броят на обучените по посочената тема на института е съобразен с натовареността и служебната ангажираност на обучаваните магистрати, с възможността да се ангажират специализираните лектори, както и с финансирането, което се осъществява от бюджета на съдебната власт.

1.7. Извършване на цялостна преоценка на условията в местата за изпълнение на наказанието лишаване от свобода, наложено на непълнолетни извършители на престъпления, както и на практическите мерки за тяхното превъзпитание и ресоциализация в съответствие с релевантните международни стандарти и в партньорство с неправителствения сектор.

Поправителен дом в гр. Бойчиновци е единственото място за лишаване от свобода на непълнолетни младежи на възраст от 14-18 години, изтърпяващи наказание „лишаване от свобода” или обвиняеми и подсъдими с наложена мярка за неотклонение ”задържане под стража”. Той е създаден през 1956 г. като наследник на домовете в София и Пловдив. Основната цел на извършената през 2010 г. оценка на условията, при които непълнолетните лишени от свобода изтърпяват своето наказание, бе да се установят действителните показатели в поправителния дом в гр. Бойчиновци по отношение на битовите, социалните, образователните и възпитателните норми. Оценката на условията в местата за лишаване от свобода на непълнолетни извършители на престъпления бе извършена съобразно изискванията на Европейския стандарт за третиране на лишените от свобода. Изпълнението на изискванията на този стандарт в дома в Бойчиновци, се проследява и контролира от следните органи и организации – Главна дирекция “Изпълнение на наказанията”, Инспектората към министъра на правосъдието и неправителствената организация “Български хелзинкски комитет”, които при установени несъответствия, издават задължителни препоръки. При оценката на дома бе установено, че настаняването на непълнолетните е диференцирано, съгласно техния правен статус и психологическа съвместимост, които са разделени в пет отделно обособени зони. В първата зона /приемно отделение/ са новопостъпилите. Тук те престояват от 15-30 дни и се включват в групова работа по програма за първоначална адаптация. От началото на 2010 г. до 06.12.2010 г., през приемно отделение са преминали общо 88 непълнолетни, лишени от свобода. След приключване на адаптационния период, специална комисия разпределя лишените от свобода в останалите зони, като в три от тях са осъдените на общ режим, обвиняеми и подсъдими. В последната зона са момчета, осъдени за втори и последващ път или осъдени да търпят наказанието си в условията на строг режим.

Дейностите, извършвани спрямо непълнолетните лишени от свобода се провеждат от 15 инспектор-педагози и свещеник, които имат следните основни задължения:

- Определяне на дейности за адаптиране на непълнолетните към условията в поправителния дом;
- Проучване ресурса на непълнолетните от групата с цел включването им в общообразователно, професионално обучение и организирани дейности;
- Извършване на преподавателска дейност в училището към поправителния дом;
- Участие в обучения, семинари, тренинги.

От началото на 2010 г. от инспектор-педагозите на входа и в основния етап от престоя на непълнолетните лишени от свобода са изготвени 46 оценки на риска от рецидив и 88 оценки на риска от сериозни вреди. На базата на резултатите от тези оценки и от проведеното интервю с непълнолетните, инспектор-педагозите са изготвили и работили по 73 индивидуални програми с осъдените непълнолетни. Индивидуалните програми за работа с обвиняеми и подсъдими са 66.

Към поправителния дом функционира средно общообразователно училище /СОУ/ „Св.св. Кирил и Методий”. Организацията на обучението се осъществява по

училищен учебен план, разработен на основа на учебен план, утвърден от Министъра на образованието и в съответствие с интересите на учениците. Учениците в СОУ са разпределени по паралелки както следва : начална степен I-IV клас, прогимназиална степен V-VIII клас и ученици на самостоятелна форма на обучение за учениците от 9 – 12 клас. Създадени са условия за провеждане на професионално обучение за придобиване на квалификация за готвачи, строител-бойджии и дърводелци.

В Поправителен дом- Бойчиновци се работи по 14 различни групови програми под ръководството на инспектор-педагози и психолози. В групите участниците се подбират на базата на техните проблемни зони, отразени в оценката на риска и регистрирани потребности на принципа на информираното съгласие от тяхна страна. Поправителен дом – Бойчиновци е партньор в съвместен българо-холандски проект “Въвеждане на корекционни и терапевтични програми за работа с непълнолетни правонарушители в поправителен дом Бойчиновци през 2009-2010 година, чиято цел е мотивиране и обучение на младежите на взаимопомощ и отговорно мислене и поведение. В дейностите, провеждани с непълнолетните лишени от свобода, които изтърпяват наказанието си в поправителния дом в Бойчиновци, участват и неправителствени организации като Фондация „Леви Петрус” от Швеция, Фондация „АЛФА БЪЛГАРИЯ” и др.

Оценката от направения преглед е положителна за поставените от международните стандарти изисквания към места от подобен тип. Същевременно е прието, че резултатите не следва да се приемат като окончателни и че работата особено в областта на психологическата подкрепа и терапия и възпитанието на непълнолетните следва да продължи, като се разширят специализираните програми.

1.8. Обмен на опит и добри практики с други европейски държави с оглед инициране в дългосрочен план на работата по изграждане на специализирани детски съдилища.

През отчетния период, с оглед инициране в дългосрочен план на работата по изграждане на специализирани детски съдилища, от министерството на правосъдието е осъществен обмен на опит и добри практики с други европейски държави. В рамките на набиране и анализ на информация, необходима при формиране и вземане на решение за създаване на детски съдилища, през 2010 г. в Министерството на правосъдието продължи натрупването на данни, отнасящи се до практиките на европейски държави в областта на детското правосъдие. В областта на гражданскоправните въпроси, относими към закрилата на деца и правата на децата, бяха анализирани резултатите от обмена на опит с министерствата на правосъдието на Франция и на Италия. Обменът на опит беше осъществен на експертно ниво с участието на 5 експерти от Министерството на правосъдието, които получиха и обобщиха данни, предоставени от френските и италианските колеги по предварително съгласувани въпроси. В областта на наказателното право беше използван подготвения от неправителствената организация ФИЦЕ – България Сравнителен анализ на системите за работа с деца с деликвенция в Швейцария и Холандия. Проучването на практиките на други държави в областта на детското правораздаване обхваща също и натрупването на съдебни решения по международни процедури, по които Министерството на правосъдието осъществява задълженията на България и които са свързани с правораздаване по въпроси, които засягат права, свързани с деца.

Проучването на практиките на други държави в областта на детското правораздаване обхваща също и натрупването на съдебни решения по международни процедури, по които Министерството на правосъдието осъществява задълженията на България и които са свързани с правораздаване по въпроси, които засягат правата на деца.

За проучването на тези практики бяха планирани средства в рамките на бюджета на Министерството на правосъдието, които възлизат на 5 600 лева за трудови

възнаграждения на 7-те експерта, участвали в проучването на данните от четирите европейски държави.

Резултати от изпълнението на заложените индикатори:

- ✓ През годината от експерти на ДАЗД и МОМН е разработен и предоставен на всички заинтересовани институции и организации, аналитичен доклад за състоянието на децата в СПИ и ВУИ, с основни изводи и препоръки.
- ✓ Направените промени в НПК през отчетната година са в съответствие с европейските практики и с цел по-добро гарантиране на правата на децата, пострадали от престъпления и/или свидетели в наказателния процес.
- ✓ През 2010 г. са приети и влезли в сила предложения за 15 изменение на Наказателния кодекс /НК/, с оглед завишаване на санкциите за някои обществено укорими посегателства срещу деца, обявени за престъпления. Законово определение на понятието “обществено укорими посегателства срещу деца” в направените изменения не е въведено, тъй като в общата част на НК са дадени основни за общата система на наказателното право определения и при действието на този кодекс, такова специално определение не се налага.
- ✓ През 2010 г. е извършена цялостна преоценка на условията в поправителния дом в Бойчиновци, като място за изпълнение на наказанието лишаване от свобода, наложено на непълнолетни младежи, извършители на престъпления, както и на практическите мерки за тяхното превъзпитание и ресоциализация в съответствие с релевантните международни стандарти и в партньорство с неправителствения сектор.
- ✓ През отчетната година, с оглед работата по изграждане на специализирани детски съдилища в дългосрочен план, експерти от МП са имали възможност да участват в обмен на опит и добри практики с други европейски държави.
- ✓ През отчетната година е проведен един семинар в Националния институт на правосъдието, свързан със сексуални престъпления срещу деца. В Националния институт на правосъдието е въведена програма в рамките на продължаващото обучение за съдии и прокурори, но тя няма задължителен характер.
- ✓ Създадена е междуведомствена работна група за разработване на цялостна концепция /политически документ/ за по-добра защита правата на децата в конфликт със закона, чиято работа се подпомага от експертна подгрупа. До момента на отчитане на изпълнението на програмата са събрани всички направени предложения, които предстои да бъдат обсъдени и на тази основа да бъде разработен проект на политически документ и стратегия за реализиране.
- ✓ Необходимо е да продължи работата по отношение промяна на регламента в процесуалните действия в досъдебното и съдебното производство, чрез която да се създадат условия за по-добро гарантиране правата на децата, пострадали и/или свидетели на престъпления, в наказателния процес.
- ✓ Специализираното обучение за всички работещи с деца пострадали от престъпления или извършители на престъпления, следва да бъде въведено като задължително и необходимо условие за работа с децата, както за разследващите органи, които са част от системата на МВР, така и за органите, които са част от съдебната власт – съдии, прокурори, следователи.
- ✓ През следващата година предстои да бъде взето решение от МП според икономическата и практическата целесъобразност, дали ще бъдат обособени специализирани състави, или ще бъдат изградени специализирани детски съдилища.

V.2. Повишаване ефективността на закрилата на непридружени деца, деца – бежанци и имигранти.

2.1. Приемане и прилагане на окончателен вариант на Координационен механизъм за рефериране и обгрижване на случаи на непридружени български деца и деца-жертви на трафик, завръщащи се от чужбина.

Разработеният и приет през 2005 г. Координационен механизъм за рефериране и обгрижване на случаи на непридружени деца и деца-жертви на трафик, завръщащи се от чужбина е актуализиран и е подписан през месец ноември 2010 г. от отговорните за изпълнението му институции. Новите моменти в Координационния механизъм се отнасят до разширяване на системата от органи на централно и местно ниво, опциите за получаване на сигнали за непридружени деца и деца-жертви на трафик, завръщащи се от чужбина, етапите, през които преминава реферирането и обгрижването на всеки конкретен случай и описанието на правомощията на всички ангажирани институции. Координацията по прилагането на този механизъм се осъществява от министъра на вътрешните работи и председателя на ДАЗД. В рамките на Координационния механизъм с прякото съдействие на служителите в дипломатическите и консулските представителства на Република България в чужбина се идентифицират отделните случаи на непридружени български деца и деца-жертва на трафик, изведени в други страни. Установената практика е чрез МВНР, дирекция „Консулски отношения”, незабавно да бъдат уведомявани компетентните органи в Република България. Двустранно, своевременно се предприемат действия за подsigуряване на подслон на тези деца, полагане на временни грижи за тях и при необходимост - осигуряване на тяхната защита. Когато е необходимо, служители на дипломатическите и консулските представителства участват пряко или съдействат за осигуряване на превод. В присъствието на полицейските аташета или консулските длъжностни лица, децата-жертви на трафик или изведени от страната без родители, се идентифицират за издаване на документи за самоличност, а при необходимост се осигурява завръщането им в страната, като се поддържа връзка с органите на централно и местно ниво.

При постъпили сигнали от роднини или близки на изчезнали деца, или за предполагаеми жертви на трафик, незабавно се осъществяват контакти и/или чрез МВНР, и чрез консулските ни служби в съответните държави се подава сигнал за съдействие към чужди компетентни органи. Всички съвместни действия се провеждат при спазване на принципите на пълна конфиденциалност на информацията.

Агенцията за социално подпомагане чрез своите териториални структури /Д „СП”/О „ЗД”/, осъществява наблюдение на репатрираните деца за срок от 1 година, а при необходимост и за по-дълъг период от време. В рамките на своите правомощия председателят на ДАЗД е предложил на министъра на вътрешните работи становища за налагане на принудителна административна мярка по чл. 76 а от Закона за българските лични документи на 31 деца, които са били въввлечени във вредни за тяхното развитие дейности. За 2010 г. 10 деца са били репатрирани от други страни в Р България.

При транспортирането, посрещането и настаняването на непридружените български деца в кризисни центрове и налагането на мерки по чл.76 а от Закона за българските лични документи /ЗБЛД/, са констатирани следните проблеми:

- Не е създаден финансов механизъм, чрез който да се осигурят и регламентират разходите по репатрирането на малолетните и непълнолетни български граждани от чужбина. Към настоящия момент тези разходи се поемат от представителя на МВР в чужбина. Трябва да се има предвид, че това са извънредни разходи, тъй като няма предвидени средства за репатриране.

- Документите, изпращани от представителя на МВР, чрез които става видно, че децата са извършили престъпление по време на пребиваването си в чужбина, не пристигат едновременно с тяхното завръщане. Това забавя изготвянето и изпращането в

писмен вид на сигнала до ДАЗД и ДСП и затруднява настаняването на децата в кризисни центрове, тъй като не може да бъде издадена мотивирана заповед за настаняване от директора на ДСП по постоянен адрес на децата. Много често издадените настанителни заповеди се обжалват от родителите и биват отменени.

През месец ноември 2010 г., на семинар с участието на представители от цялата страна в гр. София, Националната комисия за борба с трафика на хора (НКБТХ) и фондация „Асоциация Анимус” представиха проект на Национален механизъм за насочване и подпомагане на жертвите на трафик на хора. Националният механизъм предвижда при идентификация на дете-жертва на трафик да се прилага Координационният механизъм за рефериране и обгрижване на случаи на непридружени деца и деца – жертви на трафик, завръщащи се от чужбина.

Друга група деца в риск са непридружените /разделени/ деца-граждани на трети страни. Ангажиментът на ДАЗД да мониторира и контролира закрилата на непридружените деца-граждани на трети страни, търсещи закрила по Закона за убежището и бежанците произтича, както от правомощията на Председателя на ДАЗД по чл.17 от Закона за закрила на детето, така и от подписания Меморандум между представителството на Върховния комисариат на ООН за бежанците в България /ВКБООН/, Държавната агенция за закрила на детето и Държавната агенция за бежанците /ДАБ/. Съгласно клаузите на подписания Меморандум, ВКБООН, ДАЗД и ДАБ се споразумяват да си сътрудничат при осъществяването на закрилата на децата-бежанци и децата, търсещи убежище с цел гарантиране спазването на техните права.

Непридружените деца са деца в риск по смисъла на Закона за закрила на детето /параграф 1, т.11 /, а именно - намират се в държава различна от страната им по произход, не са придружени от родители или други близки и роднини, не знаят езика на държавата, в която пристигат, попадат в чужда обстановка и обкръжение, включително са отпаднали от образователната система.

Броят на непридружените деца-граждани на трети страни, потърсили закрила по Закона за убежището и бежанците у нас не е голям в сравнение с останалите страни-членки на ЕС, но има тенденция към увеличаване на фона на предходната година. Според Върховния комисариат на бежанците към ООН, над 15 000 непридружени деца са потърсили убежище на територията на ЕС през 2009 г. За сравнение - през 2009г. ДАЗД бе уведомена за случаите на 4 непридружени непълнолетни, а през 2010 г. за 12 деца – 7 от Ирак, 1 от Ливан, 1 от Р Конго, 2 от Афганистан, 1 от Армения.

Основните проблеми, пред които се изправят непридружените деца, и за които ДАЗД бе сезирана от Държавната агенция за бежанците, са свързани с необходимостта от законово преуреждане на режима на настойничеството/попечителството на децата в това число и на въпросите за правното им представителство, както и настаняването им след получаването на закрила т.е след приключване на производството за предоставяне на статут по Закона за убежището и бежанците.

Съгласно разпоредбите на законодателството /чл. 33, ал.1 от ЗУБ/, непридружените малолетни или непълнолетни чужденци, получили статут на бежанец или хуманитарен статут, се настаняват до навършване на пълнолетие: 1. при роднини или близки; 2. в приемно семейство; 3. в специализирана институция; 4. в други места за настаняване със специални условия за малолетни и непълнолетни. Настаняването по ал. 1, т. 1 - 3 се извършва по реда на Закона за закрила на детето. На практика, след приключване на производството, непридружените непълнолетни деца стават ангажимент единствено на системата за закрила на детето.

През 2010 г. Държавната агенция за закрила на детето работи и по редица случаи засягащи частни правоотношения с международен елемент, в рамките на които децата са поставени в риск. През 2010 г. експертите от ДАЗД са работили по 21 случая на български деца в чужбина, засягащи частни правоотношения с международен елемент: 7 случая по Хагската конвенция за гражданските аспекти на международното

отвлечане на деца; 5 случая, свързан с родителско отвлечане в трета страна /2-Сирия, 1-Либия, 2-Ливан/; 7 случая, свързани с нарушено право на лични отношения; 2 случая на упражнявано сексуално насилие над деца, български граждани с постоянно местопребиваване на територия на друга държава.

2.2. Разработване на модели на превантивни програми в областта на трафика на хора, като част от училищните и извънучилищните форми на обучение.

Разработването на модели на превантивни програми в областта на трафика на хора, като част от училищните и извънучилищните форми на обучение, е една от важните дейности за намаляване на броя на децата –жертви на трафик.

Националната комисия за борба с трафика на хора в сътрудничество с МОМН разработи наръчник по превенция за трафик на хора. Наръчникът е създаден в рамките на проекта „България – Холандия: Общи усилия в противодействието на трафика на хора 2009-2010 г.“, който цели да повиши капацитета на българските институции за работа по проблемите на трафика на хора в няколко основни посоки - превенция и закрила на жертвите, разследване и преследване на извършителите.

Наръчникът включва информационни материали, примери от практиката и уроци по някои ключови аспекти на проблема „трафик на хора“. Темите са примерни, така че водещите обученията или груповата работа да могат да ги моделират според потребностите на аудиторията. Този наръчник е предназначен за педагогически съветници, учители, социални работници и други, с цел придобиване на знания по темата и по начините на преподаването ѝ пред деца. Материалите могат да бъдат ползване за провеждане на цялостни структурирани обучения за ученици и за млади хора, както и за подготовката на специалисти, които ще провеждат обучения по проблема трафик на хора, а също така могат да послужат и за провеждане на отделни дискусии и дебати. Наръчникът е в тираж 15 000 броя.

През отчетната година бяха проведени обучения на общо 20 групи /с приблизително 400 участника/ учители и педагогически съветници /Варна – 3 гр.; Бургас – 4 гр.; Монтана – 1 гр., Враца – 1 гр.; Сливен – 1 гр.; Ямбол – 1 гр.; Пазарджик – 2 гр.; Пловдив – 4 гр.; Шумен – 2 гр.; София – 1 гр./ . Обученията на двадесетте групи учители възлизат на стойност 40 895,24 лв. и са финансирани по проект „Трафик на хора в България и Холандия: Общи усилия за противодействие 2009-2010 г.

2.3. Провеждане на проучване и разработване на концепция за създаване на Национален механизъм за ранно предупреждаване на обществеността, в случаи на изчезнали и отвлечени деца.

Имайки предвид факта, че националната и международна закрила на децата със специален акцент по-доброто използване на механизмите за полицейско сътрудничество, особено в областта на повишаване на защитата на децата срещу престъпни посегателства, беше основен приоритет за няколко председателства на ЕС-Португалското, Френското, Чешкото вкл. и Белгийското председателство, в Националната програма за закрила на детето за 2010 г. бе предвидено провеждането на проучване и разработване на концепция за създаване на Национален механизъм за ранно предупреждение на обществеността, в случаи на изчезнали и отвлечени деца.

Националната система /механизъм/ за ранно предупреждаване на обществеността в случаи на изчезнали и отвлечени деца /Child Alert System/ представлява система за бързо и ефективно издирване на изчезнали деца, която ангажира цялата общественост в откриването на детето, като се осигурява същевременно необходимата психологическа и социална подкрепа на семейството на детето или лицата, които полагат грижи за него. Двигателят на системата за ранно сигнализиране са органите на полицията, осъществяващи оперативно-издирвателната дейност в тясно сътрудничество с граничните, митническите власти и с останалите участници в механизма - медиите /радио, телевизия/, мобилните оператори, интернет доставчиците, доброволци и др. Важен елемент от цялата система за ранно

предупреждение на обществеността, както на национално, така и на европейско ниво са също горещите телефонни линии за деца и особено хармонизираният общоевропейски номер «116 000».

Като се има предвид, че създаването на подобна система предполага участието на голяма част от структурите на МВР, ДАЗД отправи предложение към Министерство на вътрешните работи да бъдат предприемат действия за сформирването на междуведомствена работна група за провеждане на проучване и разработване на концепция за създаване на Национален механизъм за ранно предупреждаване на обществеността.

Резултати от изпълнението на заложените индикатори:

- ✓ През годината е актуализиран и приет окончателен вариант на Координационен механизъм за рефериране и обгрижване на случаи на непридружени български деца и деца-жертви на трафик, завръщащи се от чужбина.
- ✓ От Националната комисия за борба с трафика на хора, в сътрудничество с МОМН, е разработен наръчник по превенция за трафик на хора, който цели да повиши капацитета на българските институции за работа по проблемите на трафика на хора в няколко основни посоки - превенция и закрила на жертвите, разследване и преследване на извършителите. Предназначен е за педагогически съветници, учители, социални работници.
- ✓ За да се оптимизира работата по изпълнение на координационния механизъм, през следващата година е необходимо да бъде създаден финансов механизъм за репатрирането на малолетните и непълнолетни български граждани от чужбина; регламент за оформянето и изпращането на необходимите документи; споразумение за бързо уведомяване на дипломатическите или консулски представителства на Република България в съответната държава от чуждите полицейски органи; въвеждане на изричен регламент в структурата на АСП, за присъствие на социален работник, който да посреща детето на граничния пункт на пристигане.
- ✓ През отчетната година са проведени срещи на експертно ниво за обсъждане на състава и задачите на работна група, която трябва да бъде създадена специално с цел провеждане на проучване и разработване на концепция за създаване на Национален механизъм за ранно предупреждаване на обществеността, в случаи на изчезнали и отвлечени деца. Към момента на отчитане изпълнението на програмата няма сформирана междуведомствена работна група и проведено проучване.

V. 3. Развитие на Национална телефонна линия за деца (НТЛД) 116 111.

3.1. Осъществяване на информационна кампания за НТЛД, насочена към деца.

На през месец март 2010 г. стартира електронната страница на Националната телефонна линия за деца 116 111 /с адрес www.116111.bg/ с цел популяризиране на НТЛД, чрез възможностите на Интернет; предоставяне на информация за деца и родители относно чести или типични проблеми в детско-юношеска възраст; предоставяне на възможност за консултиране по електронна поща. За периода от месец март до края на декември 2010 г. са осъществени над 1 500 посещения на страницата, като 78,4% от тях са нови и уникални, предоставени са и над 80 консултации по имейл.

През 2010 г. бяха отпечатани 21 000 плаката, информиращи за Националната телефонна линия 116 111. Те бяха разпространени чрез РИО на МОН до всички училища в страната, както и до ДДЛРГ и ДСП. Стикери с номера на телефона и логото

на НТЛД бяха използвани за информационната кампания в градския транспорт в София и БДЖ..

3.2 Осъществяване на мониторинг и изготвяне на критерии за оценка на ефективността на линията.

Националната телефонна линия за деца ползва хармонизиран европейски номер 116 111, предоставя безплатни за обажданията се денонощни услуги с национално покритие и предлага консултиране, информиране и помощ за деца и възрастни по широк спектър от проблеми.

През отчетния период на Националната телефонна линия за деца 116 111 са приети 66 366 повиквания. Броят на проведените консултации е 13695. Преобладават обажданията от страна на деца – броят на проведените консултации с деца е 11645, като 79 % от обажданията са от деца над 12 години. Най-голям дял от консултациите са свързани с емоционални проблеми – 8065. Относително голям дял от обажданията са свързани с търсенето на информация /2679/ и консултациите, свързани с насилие /1047/. При 235 от случаите е било необходимо предприемането на действия за проучване на случая и са изпратени сигнали към отделите „Закрила на детето”. Основната целева група потребители на НТЛД 116 111 са децата и юношите. Другите две основни групи потребители на НТЛД са родителите и другите възрастни, които не са родители, но търсят информация или помощ във връзка с проблеми на дете. Сравнително чести са и обажданията от други възрастни – роднини на дете в риск, съседни, приятели или загрижени граждани, които желаят да се информират за Националната телефонна линия за деца и нейните възможности. Голяма част от получените сигнали за деца в риск, особено за просещи деца, идват именно от такива възрастни. Основните типове проблеми, за които е осъществен контакт на НТЛД, са следните: насилие над деца, емоционални проблеми, търсене на информация, семейни проблеми, агресия и тормоз в училище, училищни проблеми, сексуално здраве, наркотици.

Резултати от изпълнението на заложените индикатори:	
✓	В началото на изминалата година стартира електронната страница на Националната телефонна линия за деца 116 111 /с адрес www.116111.bg/ с цел популяризиране на НТЛД чрез възможностите на Интернет.
✓	През отчетната година информационната кампания, информираща за Националната телефонна линия 116 111, е проведена чрез отпечатване на плакати, които са разпространени чрез РИО на МОМН в училищата, както и чрез разпространените в градския транспорт стикери.
✓	Разработени са индикатори за осъществяване на мониторинг и критерии за оценка на ефективността на линията, но към момента на отчитане на изпълнението на програмата, няма приета методика и няма подготвен доклад от извършен мониторинг на функционирането на националната телефонна линия за деца.

V.4. Подобряване ефективността на системата за превенция и работа с деца, жертви на насилие.

4.1. Приемане и стартиране изпълнение на Национален план за превенция на насилието.

Изпълнението на тази цел е свързано с необходимостта от обединяване и много добро координиране на всички органи и заинтересовани страни, което наложи да бъде разработен и предложен Национален план за превенция на насилието. Една от най-важните дейности от този план е насочена към подобряване на взаимодействието

между органите по закрила и териториалните структури на местно ниво. Въпреки, че планът все още не е приет, тази дейност е реализирана през изминалата година. ДАЗД като национален орган за координиране на политики и дейности за детето, както и в съответствие с изискванията на ЗЗД /чл. 6а/ и решение на НСЗ, разработи „Координационен механизъм за взаимодействие при работа в случаи на деца, жертви на насилие или в риск от насилие и за взаимодействие при кризисна интервенция,,.

През месец март 2010 г. бе подписано Споразумение за сътрудничество и координиране на работата на териториалните структури и органите за закрила на детето при случаи на деца, жертви на насилие или в риск от насилие и при кризисна ситуация. Страни по споразумението са органите за закрила по чл.6 от Закона за закрила на детето, а именно - министърът на труда и социалната политика, министърът на вътрешните работи, министърът на образованието, младежта и науката, министърът на правосъдието, министърът на външните работи, министърът на културата, министърът на здравеопазването, председателят на Държавната агенция за закрила на детето /ДАЗД/, изпълнителният директор на Агенцията за социално подпомагане, и изпълнителният директор на Националното сдружение на общините в Република България, а в последствие към споразумението се присъедини и главния прокурор на Р България.

Така в една от най-важните и трудни области по закрила на детето е въведен междуведомствения подход и работата на мултидисциплинарни екипи на местно ниво. Основната цел на Координационния механизъм е да бъдат обединени ресурсите и усилията на ангажираните партньори за осигуряване на ефективна система за взаимодействие при работа в случаи на деца, жертви на насилие или в риск от насилие и в случаите, при които е необходима кризисна интервенция. Чрез предложения механизъм се цели да се постигне необходимия единен подход от страна на различни български институции при предприемането на съгласувани действия в случаи на насилие и злоупотреба с дете. В същото време, този механизъм ясно разграничава отговорностите на отделните институции за ефективна съвместна работа, включително и за предприемането на мерки срещу възможно повторение на насилието и злоупотребата с деца. През годината са проведени четири обучения от ДАЗД, съвместно с фондация „Център за приобщаващо образование” по прилагане на Координационен механизъм за взаимодействие при работа в случаи на деца, жертви или в риск от насилие и за взаимодействие при кризисна интервенция, с който се въвежда практически междуведомствен подход и работа в мултидисциплинарен екип.

Във връзка с прилагането на местно ниво на Координационния, беше извършен мониторинг на неговото изпълнение по разработена от ДАЗД методика и определени индикатори. Проведеното национално проучване включва всички представители на задължително представените страни в междуведомствения екип на местно ниво⁷. Резултатите от проведеното проучване показват, че 95% от задължително представените страни в междуведомствения екип, са издали заповед за участие на определен техен представител. В същото време в длъжностната характеристика само на 36% от участниците е включено задължението за участие в екипа, като този процент е най-висок при представителите на МВР - 57%. От всички анкетирани участници в междуведомствените екипи, 87% посочват, че на местно ниво има разписани правила за взаимодействие и съвместна работа между задължително представените органи по Координационния механизъм. Според данните, има изработени споразумения, протоколи за взаимодействие или е разписан план за действие, с което са регламентирани правилата и процедурите за съвместна работа. Въпреки това обаче, обобщените резултати за наличието на трудности и проблеми показват, че има очакване „отгоре” да се определят и решат редица въпроси в чисто оперативен план, които са

⁷ Анализът на резултатите от проучването е представен като приложение към настоящия доклад.

изцяло в компетенциите на органите на местно ниво и би трябвало да бъдат определени именно в протоколите и споразуменията за взаимодействие. Такива са въпросите с уточняването на имена, координати, връзка, графици на всички участници в екипа на местно ниво; разпределянето на дейностите между отделните участници; определянето на конкретни служители, които да се ангажират с работата по Координационния механизъм; регламентирането на отговорностите в длъжностните характеристики; дефиниране на ролята на всеки един участник в екипа; създаване на система за подаване на обратна връзка към институциите и към членовете на екипа; определяне на институция, която подsigурява транспорта на детето и др.

Според получените резултати от проведеното изследване, съществен проблем в работата се явява и факта, че в преобладаващия брой общини, кметовете са упълномощили като свой представител в междуведомствения екип, председателя на местната комисия за борба с противообществените прояви на малолетни и непълнолетни, които нямат необходимите правомощия, за да вземат решения, не могат да поемат ангажименти, като представляващи кмета на общината, който е орган за закрила на детето. По тази причина обикновено участието им в мултидисциплинарния екип е формално и не води до постигане на конкретни резултати.

Проблемите, свързани с прилагането на Координационния механизъм, които могат да бъдат решени на национално ниво, основно са свързани с осигуряването на обучения на задължително представените участници, които да са насочени към повишаване на мотивацията, споделяне на опит, намаляване на стреса и подкрепа на хората, работещи по случаи с деца, преживели насилие; регламентиране и обезпечаване на извънредния труд през почивните дни на социалните работници от ОЗД; подsigуряване на ОЗД с човешки ресурс, според натовареността и големината на района; определяне на ръководител на екипа, който да координира работата на всички участници и разработване на система за предоставяне на обратна връзка от всички участници.

В рамките на работна група към Националния съвет за закрила на детето с широко представителство на всички отговорни институции и на неправителствени организации е разработен „Национален план за превенция на насилието 2010–2014 година“. Предстои стартиране на съгласувателна процедура за приемане на Националния план като основен документ в дейността на всички институции и организации в областта на превенцията на насилието и/или риска от насилие и злоупотреба с деца. Целта и мерките по този план са свързани с подобряване на взаимодействието между институциите и организациите, работещи с деца и семейства; въвеждането на система за ранно идентифициране, регистриране, насочване и взаимодействие в работата при сигнали и случаи на насилие над деца; разширяването на достъпа и видовете услуги по превенция на насилието и рехабилитация за деца и семейства; прецизиране на понятия, правила и процедури за работа с деца, жертви на насилие; регламентиране на потоците информация и методиките, по които се събира информация.

С цел подобряване ефективността на системата за превенция и работа с деца, жертви на насилие и в изпълнение на разпоредбите на Закона за защита от домашното насилие и правилника за неговото прилагане, със заповед на вицепремиера и министър на вътрешните работи, е създадена междуинституционална работна група, която разработи Инструкция за реда за осъществяване на взаимодействие между органите на Министерство на вътрешните работи и Министерство на труда и социалната политика. В инструкцията детайлно са отразени реда и начина на сътрудничество на МВР и МТСП в случаите на домашно насилие, както и постъпването и обмена на информация между двете институции.

Със заповед на Министър-председателя на Република България е сформирана междуинституционална работна група, която в края на годината разработи проект на

Национална програма за превенция и защита от домашното насилие за 2011 г., който е в съгласувателна процедура от началото на 2011 г.

С цел закрилата на детето от всякакви форми на насилие и осигуряването на правото на живот, свобода и сигурност на личността, бе разработен проект на споразумение за сътрудничество и координиране на работата на органите за закрила на детето на централно и местно ниво и Софийска районна прокуратура при случаи на деца на улицата, просещи деца и за наблюдение на детския труд, на територията на Столична община. Предстои подписването на споразумението между министъра на вътрешните работи, председателя на ДАЗД, изпълнителния директор на Агенцията за социално подпомагане, административния ръководител на Софийска районна прокуратура и кмета на Столична община. В него са разписани конкретните задължения и отговорности на всяка от страните, описана е процедура за взаимодействие при сигнал за дете на улицата, просещо дете и за наблюдение на детския труд.

Най-голям е броят на регистрираните случаи на деца на улицата и просещи деца в гр.София, тъй като през последните години се наблюдава миграционни процеси и струпуване на голяма маса хора в столицата на страната. С оглед на това, на територията на столицата са обособени междуинституционални мобилни екипи и според постъпилата информация от АСП, през 2010 г. е създадена организация за работа и схема за провеждане на периодични обходи от екипите, които включват: социални работници от отдели “Закрила на детето” в дирекции “Социално подпомагане”, представители на Министерство на вътрешните работи, представител на общината и неправителствени организации. Създаденият специален мобилен екип към ОЗД „Младост” реагира на сигнали, подадени на Националната телефонна линия за деца 116 111 или в отделите “Закрила на детето” към Дирекции “Социално подпомагане”. Служителите от екипа, съвместно с дежурни от Районно полицейско управление, на чиято територия е идентифицирано детето, предприемат мерки за закрила, както и насочване на детето и родителите към форми на социални услуги в общността за работа с детето и семейството. Няма данни за предприети действия към родителите за лишаване от родителски права, които използват или склоняват децата си към просия. От ДАЗД са направени предложения до МП за промени в Наказателния Кодекс, свързани с вдигане на долната граница на наказанието наложено за престъпления спрямо деца, каквото се явява принуждаването към просия, а не горната /в някои случаи и горната/, с цел ефективно реализиране на наложената санкция. Направено е предложение да отпадне „системно” от фактическия състав на престъплението, както и да отпадне пробацията като вид наказание за престъпление извършено срещу дете. Направени са също предложения за завишаване на предвидените наказания, предвид тежестта им, както и за използване на специални разузнавателни средства при разследване на „тежки престъпления”.

4.2. Провеждане на годишна конференция „Правата на децата и интернет – възможности и заплахи”.

ДАЗД подкрепи провеждането на кръгла маса като съорганизатор и партньор на Националния център за безопасен интернет. Темата на проведената кръгла маса бе „Е-детство: Методики за изследване на законодателна рамка за закрила на децата в онлайн среда”. Нейното провеждане е свързано с подготвяната директива на Европейския парламент и Съвета на Европейския съюз, внесена от Европейската комисия в парламента като предложение. На кръглата маса бяха обсъдени законодателните и практически мерки за закрила на децата в онлайн среда, проучвания на онлайн поведението на децата и младите хора, както и възможностите за превенция на рисковото поведение в онлайн среда. Поради ограничените финансови средства не бе проведена годишната конференция „Правата на децата и интернет – възможности и заплахи”.

4.3. Разработване на информационни материали за Безопасен интернет предназначени за деца и родители.

ДАЗД, използвайки международния опит и практика в пропагандиране на безопасното използване на модерните средства за комуникация и за защита на потребителите от нежелано съдържание, сключи споразумение за адаптиране на клипа „Къде е Клаус?“ с германската организация Кликсейф и получи разрешението за разпространение на клипа по телевизията, както и за използването му за он-лайн разпространение за българска публика и провеждането на информационна кампания в България.

Провеждането на кампания по иницирираната от ЕС „Програма за безопасен интернет“ е подготвено от ДАЗД, като се предвижда тя да се основава на резултатите от предварително проучване за информираността на родителите за заплахите в интернет, с цел по-добра насоченост и адекватност на посланията. Тъй като проучването се предвижда да бъде проведено от Националния център за проучване на общественото мнение към Народното събрание, бяха проведени предварителни разговори с Парламентарната комисия за науката и образованието и въпросите на децата, младежта и спорта по формулираните тематични области.

Резултати от изпълнението на заложените индикатори:	
✓	През отчетната година бе разработен „Координационен механизъм за взаимодействие при работа в случаи на деца, жертви на насилие или в риск от насилие и за взаимодействие при кризисна интервенция“, който се прилага на местно ниво. Резултатите от проведеното проучване за неговото изпълнение през годината, показват, че 95% от задължително представените страни в междуведомствения екип, са издали заповед за участие на определен техен представител.
✓	В тази връзка, на национално ниво бе подписано Споразумение за сътрудничество и координиране на работата на териториалните структури на органите по закрила на детето при случаи на деца, жертви на насилие или в риск от насилие и при кризисна ситуация, с който се въвежда в практическата работа междуведомствен подход и работа в мултидисциплинарен екип.
✓	В междуведомствена работна група е разработен проект на „Национален план за превенция на насилието 2010-2014 г.“ и въпреки, че той все още не е приет, част от заложените дейности са в процес на изпълнение. Предстои стартирането на съгласувателна процедура и приемане на плана през 2011 г.
✓	От Националния център за безопасен интернет и ДАЗД, като съорганизатор и партньор, бе проведена кръгла МАСА, на която са обсъдени законодателните и практическите мерки за закрила на децата в онлайн среда, проучвания на онлайн поведението на децата и младите хора, както и възможностите за превенция на рисковото поведение в онлайн среда. През годината не бе проведена регулярната годишна конференция „Правата на децата и интернет – възможности и заплахи“.
✓	С цел по-добра насоченост и адекватност на посланията към децата и родителите е целесъобразно през 2011 г. да бъде направено проучване за информираността на родителите за заплахите в интернет. През отчетната година от ДАЗД няма подготвени информационни материали, рекламни спотове и публикации за Безопасен интернет, предназначени за деца и родители.

ПРИОРИТЕТ VI:

ОТДИХ, СВОБОДНО ВРЕМЕ И РАЗВИТИЕ НА СПОСОБНОСТИТЕ НА ДЕТЕТО

Целите, които са поставени в изпълнението на този приоритет, включват създаване на нови възможности за увеличаване броя на децата, които участват в спортни и развлекателни дейности, насърчаване на децата с изяви дарби и подкрепа за изграждане на ученически клубове. Отговорни институции са основно МФВС, МОМН и МК. Финансовите средства, които са използвани, са изцяло в рамките на утвърдения бюджет за годината на тези институции.

VI. 1. Гарантиране достъп на децата в домовете до спортни услуги и занимания.

1.1. Организиране на втора национална конференция по проблемите на физкултурата и спорта в домовете за деца лишени от родителска грижа.

Проведената през годината втора национална конференция по проблемите на физкултурата и спорта в домовете за деца лишени от родителска грижа, е организирана от Държавната агенция за закрила на детето и Българска спортна федерация за деца лишени от родителски грижи.

1.2. Разработване и стартиране на пилотна Програма „Спорт за хората с увреждания и децата в риск”, Направление: Начално обучение по вид спорт и спортни занимания за деца в риск от домовете за деца, лишени от родителска грижа.

По информация от министерството на физкултурата, възпитанието и спорта /МФВС/ през изминалата година е стартирала пилотна програма „Спорт за хората с увреждания и децата в риск”, в направление: „Начално обучение по вид спорт и спортни занимания за деца в риск от домовете за деца, лишени от родителска грижа”. На специална пресконференция е представена програмата „Спорт за хората с увреждания и децата в риск” и е презентирана пред електронните и печатни медии, както и на сайта на МФВС. Основната цел на програмата е: Създаване на условия и възможности за участие на хора с увреждания, деца в риск в безплатни спортни занимания, с цел подобряване качеството на живот, физическата и психическа дееспособност, възможност за личностна реализация и превенция срещу негативните обществени явления, срещу нетолерантността и насилието, за социална интеграция, адаптация и пълноценна реализация в обществения живот. Програмата стартира на 19 ноември 2010 г., като в нея са обхванати 666 деца; провеждат се занимания по 12 вида спорт, в 2 505 занятия; по програмата са ангажирани 26 спортни специалисти, психолози, медицински лица; предоставени са 24 спортни съоръжения за безплатни спортни услуги в 17 населени места - София, Варна, Шумен, Нови пазар, Севлиево, Враца, Перник, Пловдив, Димитровград, Сливен, Пазарджик, Стара Загора, Ихтиман, Бургас, Габрово, Лом, Видин. По тази програма на 12 октомври 2010 г. е открит на Национален координационен център за хора с увреждания.

1.3. Организиране на съвместни спортни състезания на децата от домовете за деца лишени от родителски грижи и останалите деца.

Във връзка с актуализирането на бюджета на МФВС не е реализирана през 2010 г. „Програма за организиране и провеждане на спортно - състезателна дейност за деца настанени в домове за деца, лишени от родителска грижа”, но са организирани съвместни спортни състезания за децата от домовете за деца лишени от родителски грижи и останалите деца. Според информацията, предоставена от МФВС, през годината е организиран и проведен детски турнир по футбол „МИНИ СВЕТОВНО

ПЪРВЕНСТВО ПО ФУТБОЛ” с участието на деца от 24-те района на гр. София и от 6 ДДЛРГ в страната с общо 360 деца; организирана е и проведена инициатива „Аз обичам спорта”/ в рамките на месеца на спорта/ в осем града от страната по 8 вида спорт с участието на 11 дома - ДДЛРГ с над 800 деца. Организирани са и проведени 10 състезания по спортовете: футбол, баскетбол, тенис на маса, бадминтон, лека атлетика с участието на над 160 деца от ДДЛРГ.

В МОМН до края на 2010 г. не са постъпвали искания от МФВС за разпространение на спортни програми чрез РИО.

1.4. Организиране на спортни състезания по „Програма за организиране и провеждане на спортно - състезателна дейност за деца настанени в домове за деца, лишени от родителска грижа”.

1.5. Реализирана е Програма „Спорт за деца в свободното време”.

Чрез която са създадени условия и възможности за участие на деца и безплатни спортни занимания в свободното им време, с оглед подобряване на тяхното здраве и физическа дееспособност. През 2010 г. Програмата се реализира, чрез изпълнение на одобрени 266 проекта на спортни клубове, в 77 населени места, по 55 вида спорт. В спортните занимания са включени приблизително 15 000 деца. Заниманията са проведени под ръководството на 550 квалифицирани спортни специалисти, на 371 спортни обекта

Резултати от изпълнението на заложените индикатори:	
✓	През годината е проведена втора национална конференция по проблемите на физкултурата и спорта в домовете за деца лишени от родителска грижа.
✓	През изминалата година стартира пилотна програма „Спорт за хората с увреждания и децата в риск”, в направление: „Начално обучение по вид спорт и спортни занимания за деца в риск от домовете за деца, лишени от родителска грижа”. Програмата е представена на специална пресконференция.
✓	Проведени са десет съвместни спортни състезания, в които са участвали деца от седемнадесет домове за деца лишени от родителски грижи и деца, отглеждани от семействата си.
✓	Програмата за организиране и провеждане на спортно – състезателна дейност за деца настанени в домове за деца, лишени от родителски грижи не е реализирана през 2010 г.

VI.2. Достъп до спортни услуги с цел терапия и подобряване състоянието на децата с увреждания.

2.1. Осигуряване на безплатни спортни услуги за децата с увреждания по Програма „Спорт за децата в свободното време”.

По информация от МФВС, през годината са осигурени безплатни спортни услуги за деца с увреждания по Програма „Спорт за хора с увреждания и деца в риск” - направление „Начално обучение /индивидуални и групови занимания/ за хора с увреждания”, която обхваща 446 деца, ползващи безплатни спортни услуги. Провеждат се занимания по 16 вида спорт, в 4 265 занятия, по адаптирани спортни дисциплини за деца с увреждания. Ангажирани са 70 спортни специалисти, специалисти по адаптирана физическа активност, психолози, медицински лица. Предоставени 30 спортни съоръжения за безплатни спортни услуги в 17 населени места - София , Варна , Шумен , Нови пазар, Севлиево, Враца ,Перник, Пловдив, Димитровград, Сливен, Пазарджик, Стара загора, Ихтиман, Бургас, Габрово, Лом, Видин.

2.2. Програма „Спорт за хора с увреждания и деца в риск”

Програма „Спорт за хора с увреждания и деца в риск” е приета и стартира през месец ноември 2010 г., поради което към края на годината все още няма проведени дейности и обхванати деца.

От министъра на образованието, младежта и науката са утвърдени правила за организиране и провеждане на Ученически игри за ученици с увреден слух, нарушено зрение, физически увреждания и увреждания на ЦНС. Правилата са на сайта на МОМН. В тези игри са включени 330 ученици, а предвидените финансови средства са в размер на 27 000 лв.

2.3. Изграждане, реконструкция и модернизация на спортни обекти и съоръжения за създаване на условия за достъпна среда за хората с увреждания.

В изпълнение на целта за изграждане, реконструкция и модернизация на спортни обекти и съоръжения за създаване на условия за достъпна среда за хората с увреждания е изграден и открит Национален координационен център за хора с увреждания на 12 октомври 2010 г.; модернизирана е и адаптирана спортната зала по баскетбол; осигурен е достъп до лекоатлетическата зала за хора с увреждания, както и до футболната зала на Национален стадион „В. Левски”. Осигурен е график за спортни занимания за хора с увреждания.

Резултати от изпълнението на заложените индикатори:	
✓	По програма „Спорт за децата в свободното време” са осигурени безплатни спортни услуги за деца с увреждания в различни градове в страната.
✓	В края на 2010 г. е приета и стартира програма „Спорт за хора с увреждания и деца в риск”, но към момента на отчитане на националната програма за закрила на детето, няма проведени дейности и обхванати в тях деца.
✓	През годината са реконструирани и модернизирани три спортни зали на националния стадион „В. Левски”, в които са създадени условия за достъпна среда за хората с увреждания. Към момента на отчитане на изпълнението на програмата, липсва информация за броя на изградените, реконструирани и модернизираните спортни съоръжения и обекти в други градове в страната.

VI. 3. Достъп на всички деца до културни дейности и дейности за свободното време.

3.1. Насърчаване участието на всички деца в културни дейности и дейности за свободното време – чрез мрежата от културни институти и чрез проекти – намалени цени или безплатен вход в театри, музеи, концерти, подкрепа за създаване на спектакли и концерти за деца.

Насърчаването на участието на всички деца в културни дейности и дейности за свободното време се осъществява чрез мрежата от държавните културни институти, осигурили безплатен достъп, като 107 от тях са осигурили безплатен вход и достъп с намалени цени за деца през годината. Представени са редица спектакли и концерти със свободен вход, безплатен достъп по музейни експозиции на национални и регионални музеи и галерии в страната, концерти и изложби на училищата по изкуствата, специално създадени и изнесени по проекти спектакли за деца от социални домове и за деца с увреждания – от държавните театри, куклени театри, оперно-филхармонични дружества и симфониети в София, Пловдив, Ямбол, Кърджали, Благоевград, Стара Загора, Сливен, Хасково, Димитровград, Бургас, Враца, Русе, Плевен, Габрово, Ловеч, Разград, Добрич, Шумен, Търговище, Видин и др.

Броят на децата, посетили с билет с намалена за цена за театър, концерт, музей и галерия е 136 895. Броят на децата, посетили различни културни прояви с безплатен вход е 71 965.

Подготвени са и са представени пред детска публика през 2010 г. общо 1258 спектакли, концерти, фестивали, филми и изложби за деца в София, Пловдив, Ямбол, Кърджали, Благоевград, Стара Загора, Сливен, Хасково, Димитровград, Бургас, Враца, Русе, Плевен, Габрово, Ловеч, Разград, Добрич, Шумен, Търговище, Видин и др. Подкрепени са 73 проекта на конкурсен принцип от Министерството на културата, Национален фонд „Култура”, Изпълнителна агенция „Национален филмов център”.

3.2. Насърчаване участието на всички деца в занимания в областта на изкуството – извънкласна дейност в училища и обслужващи звена, школи, състави, клубове и кръжоци чрез мрежата на читалищата, подкрепа на проекти, свързани с деца, педагогическа дейност в културните институти, осъществяваща връзката образование – култура – лектории, курсове, творчески ателиета.

Насърчава се участието на всички деца в извънкласна дейност към училища и обслужващи звена, школи, състави, клубове и кръжоци, както и чрез мрежата на читалищата. През годината, по информация от Министерство на културата (МК), осигурените форми на занимания в областта на изкуството са 186, които са реализирани като извънкласни дейности, курсове, кръжоци, школи, организирани от държавните културни институти – театри, оперно-филхармонични дружества, музеи, галерии, училища по изкуствата.

От държавните културни институти и училищата по изкуствата са проведени общо 605 образователни концерти и лектории за деца.

През годината МОМН осъществяваше Националната програма „Училището – територия на учениците” в два модула: 1. Ритуализация на училищния живот – училищни униформи; 2. Подкрепа на целодневното обучение. Класирани са 135 проекта на обща стойност 1 200 000 лв. Развитието на способностите на децата и учениците се подкрепя и осигурява чрез Националния календар за извънучилищните дейности в направленията наука, техника, изкуства и спорт и чрез Националния спортен календар на МОМН. В постоянни или временни групи в областта на извънучилищните дейности, реализирани по време на учебната година и през ваканциите, са обхванати 40 000 ученици, а в четирите етапа на ученическите игри 95 000 ученици.

Резултати от изпълнението на заложените индикатори:

- ✓ През годината 107 културни институти в страната са осигурили намалени цени или безплатен вход за деца в театри, музеи, концерти и др. От МК са подкрепени 73 проекта за подготовка на спектакли, концерти, фестивали, филми и изложби за деца
- ✓ Осигурени са различни форми на занимания в областта на изкуството, които са реализирани като извънкласни дейности, курсове, кръжоци, школи, реализирани от държавните културни институти. По националната програма „Училището – територия на учениците” са класирани 135 проекта. По Националния календар за извънучилищните дейности в направленията наука, техника, изкуства и спорт, в постоянни или временни групи, по време на учебната година и през ваканциите, са проведени различни извънучилищни дейности.

VI.4. Насърчаване на деца с изяви дарби.

4.1. Популяризиране сред децата и родителите на Програмата на мерките за закрила на деца с изяви дарби за 2010 г.

На всички сайтове на министерствата, изпълняващи тази програма /МОМН, МК, МЗХ, МФВС/, са публикувани актуалните програми за съответната календарна

година след приемането на документа от Министерски съвет. Министерството на културата популяризира сред децата и родителите чрез електронната си страница и процедурата по кандидатстване за стипендия и за еднократно финансово подпомагане. За да бъдат информирани родителите и децата им за възможностите за развитие на техните способности и таланти в определени области, от Министерството на културата е издаден справочник за училищата по изкуствата и училищата по културата с тираж 1000 бр., за който са изразходвани 2000 лв.

На училищно ниво директорите и учителите по предмети, чиито възпитаници печелят олимпиади и състезания, следят и популяризират Програмата с мерки. След всяко проведено състезание, конкурс и олимпиада, организаторите информират родителите за правото на детето да кандидатства за стипендия. Осигурени са възможности на всички ученици от държавни и общински училища, на децата със СОП и на децата от ДДЛРГ, да участват в конкурси, олимпиади и състезания в областта на науката, изкуствата и спорта, заявени в разделите на Програмата с мерки за закрила на деца с изявени дарби. Обхванати са повече от 800 деца от държавни училища към МОМН и от общински училища. Резултатите показват увеличаване на броя на участниците в отделните олимпиади, състезания и конкурси, което повишава и нивото на представяне и конкурентност.

4.2. Предоставяне на стипендии и еднократно финансово подпомагане на деца с изявени дарби по Програмата на мерките за закрила на деца с изявени дарби за 2010 г.

От МК по Програмата за мерките за закрила на деца с изявени дарби за 2010 г. са предоставени стипендии на 293 деца и еднократно финансово подпомагане за 29 деца, като размерът на изразходваните финансови средства е 214 023 лв., а размерът на предвидените средства е бил 251 235 лв.

От МФВС по Програмата за мерките за закрила на деца с изявени дарби за 2010 г. са предоставени стипендии на общо на 129 деца, като размерът на изразходваните финансови средства е 92 880 лв., а размерът на предвидените средства е бил 100 800 лв. От тях 29 деца са с физически и сензорни увреждания, като стипендиите им са на стойност 20 880 лв.

От министерството на земеделието и храните /МЗХ/ по Програмата на мерките за закрила на деца с изявени дарби за 2010 г. са предоставени стипендии на 13 деца, като размерът на изразходваните средства е 5 970 лв., а размерът на предвидените средства – 21 720 лв.

От МОМН по Програмата на мерките за закрила на деца с изявени дарби за 2010 г. са предоставени стипендии на 39 деца от държавни училища, изразходвани са 60 000 лв. Предвидените средства са били 186 090 лв. Не са постъпили искания за еднократно финансово подпомагане на деца от държавни училища. От общински училища стипендии са получили около 780 деца.

Разликата между предвидените и отпуснатите средства се поражда от факта, че има национални и международни конкурси, включени в Програмата за 2010 г., които не са проведени, както и кандидати за стипендии и еднократно финансово подпомагане, които не отговарят на изискванията на Наредбата за условията и реда за осъществяване на закрила на деца с изявени дарби.

Резултати от изпълнението на заложените индикатори:	
✓	Програмата на мерките за закрила на деца с изявени дарби за 2010 г., е популяризирана от отговорните за нейното изпълнение институции, основно чрез публикуването ѝ на техните сайтове.
✓	По Програмата на мерките за закрила на деца с изявени дарби за 2010 г. са предоставени стипендии и еднократно финансово подпомагане от министерствата, отговарящи за нейното изпълнение, като размерът на

предвидените средства е по-голям от размера на изразходваните, тъй като не са проведени някои от включените в нея национални и международни конкурси.

ПРИОРИТЕТ VII:

ПОДДЪРЖАНЕ НА НАЦИОНАЛНА ИНФОРМАЦИОННА СИСТЕМА В ОБЛАСТТА НА ЗАКРИЛАТА НА ДЕТЕТО

В изпълнението на този приоритет е заложена само една цел за развитие на Националната информационна система на ДАЗД. Финансовите средства, които са използвани, са изцяло в рамките на утвърдения бюджет на агенцията като основна отговорна институция по този приоритет.

VII.1. Развитие на Националната информационна система за закрила на детето и оптимизиране и разширяване на потоците информация.

1.1. Разработване на задание на софтуер за WEB базирана база данни.

Информационно осигуряване, изграждане и поддържане на национална информационна система в областта на закрилата на детето се осъществява в изпълнение на задълженията, съгласно чл.17а, т.9 от ЗЗД. Към момента в ДАЗД има функционираща Национална информационна система и според изискванията на ЗЗД, разполага със статистическа и аналитична информация, както и с многообразна допълнителна информация, даваща възможност не само да се опише състоянието, но и да се правят анализи, сравнения и изводи, да се очертават тенденции. Информационната система не е автоматизирана, данни и информация от различните източници се получават по електронен път и основно на хартиен носител. Към настоящия момент само шестмесечните информационни карти за дейността на отделите за закрила на детето, годишните информационни карти за кадровото обезпечаване на ОЗД и тримесечните карти за случаите на насилие над и между деца, са електронни. Оптимизирането на процесите на постъпване на информация в ДАЗД е свързано с разработване на задание за софтуер за WEB базирана база данни, но утвърденият за 2010 г. бюджет на ДАЗД не позволява тази дейност да бъде реализирана.

ДАЗД подготви идеен проект за разработване на софтуер, като е предвидено WEB базираната база данни да включва информация не само за децата в риск, обект на системата за закрила, но и за състоянието на всички деца в страната и за функциониращите услуги за деца и семейства. Така структурираната и пълна информация по отношение на детето и детството ще допринесе за разширяване на източниците на информация и за автоматизиране на процесите по получаване и обработване на постъпващите данни, които могат да бъдат достъпни за всички заинтересовани институции, организации и лица, като се определят и регламентират различни нива на достъп. Продължава работата в ДАЗД по изграждане на файлова база за структуриране на наличната информация от специализираните институции за деца в база данни.

1.2. Разработване на предложение за въвеждане на международно и национално сравними индикатори за благосъстояние на децата в България.

Направеният от ДАЗД преглед на международните стандарти и практики при определяне на благосъстоянието на децата показва, че през последните години изследванията в тази област се осъществяват от Интернационалния център за развитие на детето към УНИЦЕФ във Флоренция – Италия. Те се базират на система от

индикатори, с помощта на които се извършват международни сравнения: между страните – членки на ЕС; между тях и източноевропейските страни, които са се присъединили през последните години; между развиващите се страни. Този преглед показва също така, че процесите, протичащи в страната не могат да бъдат отразени обективно и точно, тъй като тези индикатори и показатели не са адаптирани и приети, което поражда и към момента разминаване между реално протичащите процеси и резултати в политиките за децата и семействата и тяхното анализиране и представяне от УНИЦЕФ в сравним международен план.

Определянето на система от индикатори за благосъстоянието на децата в България е от значение в два аспекта: за вътрешни цели – оценка на детското благосъстояние и разработване на макрорамка, фокусирана върху децата, както и за целите на международни сравнения, с оглед възприемането ни като пълноправен партньор в Европейския съюз. Проблемът за определянето и систематизирането на индикаторите за благосъстоянието на децата със своята значимост стои на дневен ред и неговото решаване изисква преди всичко да се приемат на национално ниво индикаторите за определяне на благосъстоянието на децата и да бъде дадена дефиниция за неговата същност и обхват, за да могат да бъдат определени адекватни политики, целящи постигането на пълноценно развитие на децата.

Резултати от изпълнението на заложените индикатори:	
✓	От експертите на ДАЗД е направен преглед на международните индикатори, по които се отчита и наблюдава динамиката в промяната на благосъстояние на децата.
✓	Изградената и функционираща Национална информационна система на ДАЗД към края на отчетния период не е автоматизирана, като основният поток от информация постъпва на хартиен носител.
✓	През следващата година е необходимо да се търсят и осигурят средства за изпълнение на подготовения идеен проект и разработване на задание на софтуер за WEB базирана база данни, необходими за обективно отчитане на положението на децата и семействата и ползването на информацията от широк кръг институции.

ПРИОРИТЕТ VIII:

ПОДОБРЯВАНЕ НА УПРАВЛЕНИЕТО НА СИСТЕМАТА ЗА ЗАКРИЛА НА ДЕТЕТО

Целта, поставена по този приоритет е свързана с подобряване на координацията между органите по закрила на детето на национално и местно ниво. Отговорни институции са АСП, ДАЗД, МТСП. Финансовите средства, които са използвани, са в рамките на утвърдения бюджет за годината, с изключение на дейност 1.2., по която са извършени обучения по туинингпроект, финансиран от Европейската комисия, дирекция „Общо разширяване”.

VIII.1. Подобряване на координацията между органите по закрила на детето на национално и местно ниво.

1.1. Преглед и промяна на законодателството, свързано със системата на закрила.

Извършването на преглед и разработването на предложения за промяна на законодателството, свързано със системата на закрила, цели нормативно да бъде осигурена рамката за подобряване на координацията между органите по закрила на детето на национално и местно ниво, както и да бъде синхронизирана законовата и подзаконовата уредба с разпоредбите на Конвенцията на ООН. Към месец декември 2010 г. е разработена и одобрена концепция за новата нормативна уредба. Разработено е и предложение за структурна реформа в системата за подкрепа на децата и семейството. Проектът на нова нормативна уредба ще бъде завършен до 30 април 2011 г.

През годината започна работа междуведомствената експертна група, сформирана със заповед на министъра на труда и социалната политика, в рамките на която е разработена и предложена Концепция за нормативни промени в областта на политиките за децата и семейството. Прегледът и промените в законодателството са свързани с необходимостта от заменяне на сложното и разпокъсано законодателство и обединяване на закони от частното и общественото право в един закон или кодекс за детето и семейството. Фокусът на закона ще бъде насочен към превантивните политики и мерки. Освен това от идеята за закрила на детето ще се върви и към закрила и подкрепа на семейството, като материалното подпомагане няма да бъде основната форма на подкрепа, то ще бъде целенасочено и ще служи за създаването на по-добри условия в семейната среда за децата. Области като образование, осиновяване, младежко правосъдие, здравеопазване и др., които са уредени в отделни нормативни актове, следва да се интегрират в общата политика за благосъстояние на децата. Освен това нормативната уредба трябва да гарантира личностното развитие на всяко дете, независимо от това, дали се нуждае от по-специфични мерки за подкрепа. Силен акцент се поставя и върху предоставянето на социалните услуги и необходимостта от тяхната реформа по отношение на форми, дейности, доставчици, финансиране, децентрализация и квалификация на персонала. Целта е да се създаде такъв нормативен документ /било то кодекс или закон/, който да регламентира всички въпроси, имащи отношение към повишаване благосъстоянието на детето и семейството.

1.2. Обучения за въвеждане на системния подход в социалната работа.

В страната вече има изградена и функционираща система за закрила на детето, в нормативната уредба са регламентирани органите по закрила и техните функции, въведени са стандарти за работа по случай и стандарти за качество на услугите за деца. Работата в системата за закрила на детето още от нейното създаване, е насочена основно към самото дете и прилагането на различни мерки и услуги, но този подход, както показва практиката, не дава очакваните резултати, въпреки полаганите усилия. За пръв път, през изминалата година в стандарта за управление на случай на дете в риск, е разписано задължението на ОЗД за изготвяне и на план за семейството, като част от плана за действие за детето. Все повече специалисти и експерти разбират необходимостта от промяна на парадигмата и преминаването от подход, насочен изцяло към личността, към подход насочен към разглеждането на детето и неговите проблемите в контекста на семейството и взаимовръзките в него, както и в контекста на средата и взаимоотношенията, в които се намира. Системният подход при работа с деца се прилага във всички области в развитите страни, но за България е нов и почти непознат в социалната практика.

Проведени са обучения по Туининг проект „Повишаване на капацитета на Агенцията за социално подпомагане, в които са участвали общо 335 експерти, при които всички случаи на работа с деца и семейства се разглеждат чрез системния подход. В другите европейски страни този начин на работа в социалната система е основополагащ. Проведени са обучителни семинари, в които са включени и представители на 27 дневни центрове за деца с увреждания, функциониращи в

областите София-град, Пазарджик, Бургас, Враца, Благоевград и Велико Търново. В обученията по фаза 2 на проекта са участвали представители на отдели „Закрила на детето” в дирекции „Социално подпомагане”, както и служители от специализирани институции за деца - ДДЛРГ и ДДУИ. Обхванати са 33 общини. По двете фази са проведени общо 22 обучения.

1.3. Прецизиране на понятията и въвеждане на нови термини в практическата работа на социалните работници и специалистите, работещи с деца.

Въпреки, че в нормативните актове, както и в разработените методики за работа и за социални услуги с деца и семейства, са въведени и се работи с определени понятия и термини, анализите от ежегодните проучвания на ефективността на системата показват, че често в тях се влага различно съдържание.

Към момента на отчитане на изпълнението на дейностите по националната програма няма разработен наръчник на социалния работник с прецизирани термини и понятия при работата с деца и семейства.

1.4. Въвеждане на стандарт за съотношението клиент: социален работник /определяне на норматив за натовареност със случаи/.

Ежегодните анализи на ДАЗД показват, че средната месечна натовареност на социалните работници с работа по случай, варира в широки граници в различните отдели в страната – от 5 до 70 в някои отдели.

През отчетната година започна процес на разработване на Наредба за кариерно развитие на социалния работник, с която ще бъде въведен и стандарт за съотношението клиент: социален работник /определен норматив за натовареност със случаи/. Приемането на тази наредба ще създаде възможност за преодоляване на някои от проблемите, свързани с различната подготовка на работещите в системата за закрила на детето, бързото професионално изгаряне, текучеството, мотивацията, удовлетвореността и ефективността на работата.

1.5. Актуализиране на стандарта за управление на случаи и методиката за прилагането.

През 2010 г. експерти от ДАЗД и АСП разработиха стандарти за управление на случая и бе актуализирана методика за управление на случай, която е утвърдена от Изпълнителния директор на АСП и Председателя на ДАЗД.

1.6. Преглед и реструктуриране на институционалната и административна организация на системата за закрила на детето.

Направен е анализ на съществуващата институционална и административна организация на системата за закрила на детето от работната група, сформирана със заповед на министъра на труда и социалната политика. Разработена е концепция за нова организация и административна структура, която ще бъде имплементирана в новата нормативна уредба за детето и семейството.

1.7. Преглед и оптимизиране на законодателната база свързана с предоставяне на управлението на социални услуги, делегирана от държавата дейност.

През месец юни 2010 г., с постановление на Министерски съвет, бяха приети промени в Наредбата за критерии и стандарти за социални услуги за деца, свързани със задължението на доставчика на социални услуги за деца да документира обстоятелствата, свързани с прекратяването на ползваната социална услуга. Промените имат за цел да създадат достатъчно гаранции, че доставчикът ще поддържа подробна и актуална информация не само за децата, които ползват съответната социална услуга към момента, но и за тези, които преустановяват ползването ѝ, както и за причините за преустановяването, в това число и при настъпване на смърт. По този начин се цели създаването на гаранции не само за спазване на правото на детето на „живот, оцеляване и развитие в максимална степен”, регламентирано в чл. 6 от Конвенцията на ООН за правата на детето, но и за обективно документиране и анализиране на причините за всеки случай с фатален за детето изход.

Промените са в съответствие и с насоките отразени в периодичните доклади на Комитета по правата на детето, който признава важността на адекватното разследване и докладване на смъртните случаи на всички деца, причините за смъртта, както и регистрирането им.

1.8. Подобряване на координацията между институциите, ангажирани в процеса по осиновяване на деца и улесняване на реда за осиновяване на деца със специални нужди.

През месец октомври 2010 г. министърът на труда и социалната политика утвърди Наредба за условията и реда за водене и съхраняване на регистрите за пълно осиновяване.

Основна част от промените са свързани с регламентирането на реда и условията за водене на Национален регистър на осиновяващи за пълно осиновяване и Национална електронна информационна система за децата, които могат да бъдат осиновени при условията на пълно осиновяване.

Въведени са специални мерки за осиновяване на дете със здравословен проблем, специални нужди или на възраст над седем години. Специалните мерки включват публикуване на електронната страница на Агенцията за социално подпомагане на обща информация за детето, подготвена от съответната Регионална дирекция за социално подпомагане. Информацията ще съдържа профил на съответното дете, който включва: възраст, пол, специални нужди – информацията за трайното увреждане и възможностите за социална адаптация. В информацията ще се посочва и Съвета по осиновяване, взел решението за предприемане на специални мерки. Всички данни за детето ще бъдат публикувани при стриктно спазване на Закона за защита на личните данни. Осиновяващи, вписани в Националния регистър на осиновяващи за пълно осиновяване, ще могат да кандидатстват за осиновяване на дете, за което са предприети специални мерки, като молбата им ще бъде разглеждана от съответния Съвет по осиновяване приоритетно. С тази промяна се цели увеличаване на възможностите за осиновяване на децата със здравословни проблеми, специални нужди или на възраст над 7 години.

В изпълнение на тази дейност през годината са предприети от МП стъпки за подобряване на координацията между институциите, ангажирани в процеса по осиновяване и улесняване на реда за осиновяване на деца със специални нужди. През месец март 2010 г. е проведена конференция с участието на НПО и акредитирани организации за посредничество при международно осиновяване. Набелязани са проблемите в процедурата по международни осиновявания с оглед съществуващата практика и промените по новия Семейен кодекс. Отчетен е постигнатия напредък в областта на международните осиновявания на специална група деца – деца със специфични в здравословното състояние и възможността за тях да бъдат намерени семейства. Общо е мнението, че международният опит доказва възможността да се работи с тези деца и в национален план, така че да се намерят български семейства, готови да приемат да се грижат за дете със специални нужди. В новите разпоредби е възприет работещ модел за осиновяване на деца със специални нужди, уреден в утвърдената от министъра на правосъдието Наредба №13. Като продължение на дейността по подобряване на координацията между институциите в процеса на осиновяване на деца, през месец декември беше проведен публичен дебат по въпросите на националните и международните осиновявания. В него участваха представители на държавните органи - МТСП, АСП, ДАЗД, РДСП и МП, както и представители на неправителствения сектор. Приети бяха решения за изготвяне на правила за съгласуваност на действията по национално и международно осиновяване, които да гарантират приемственост в двете процедури по осиновяване – провежданата в страната и международната в случай на невъзможност за определено дете да се намерят български осиновители. В резултат на проведените срещи, се достигна до

извода, че решаването на съществуващи проблеми в осиновителните процедури може да се постигне чрез подобряване на комуникацията и координацията между институциите, без да се налагат промени в нормативната уредба. През първото полугодие на 2010 г. в страната са осиновени 404 деца, а в чужбина 69. Осиновените през 2009 г. деца общо са били 938, от които 746 в страната и 192 в чужбина.⁸

1.9. Разработване на двустранни мерки от практически действия между органите – участници в процедурите за връщане на деца в държавите на обичайното им местопребиваване в случаи на отвлечане на деца, извършено от родители.

Опитът на Министерството на правосъдието в работата по молби за връщане на деца, отвлечени от своите родители в други държави, както и на другите държавни институции в страната, наред с натрупаните данни за прилаганите от държавите-партньори процедури за връщане на деца, доведоха до установяване на двустранни контакти с институциите, които подпомагат министерството в процедурата след получаване на молби за връщане на деца. В рамките на тези контакти бяха договорени и на практика започна прилагането на мерки, представляващи конкретни практически действия, които е необходимо да се извършват за постигане на изпълнение на задължението за връщане на отвлечени от родители деца съвместно от министерството и от съответната институция.

През 2010 г. бяха установени контакти и разработени двустранни мерки между МП и:

- МВР, дирекция “Криминална полиция”, отделът, специализиран за работа с деца – разработена оперативна връзка на експертно ниво за двустранен обмен на информация и оперативна консултация по конкретни случаи на трансгранично прехвърляне на деца, извършено от родители. В резултат на тази връзка уточнени пределите на действия за издирване и връщане на деца, отвлечени в ислямски държави.
- АСП – предприети са опити за съгласуване на информацията между МП и териториално компетентния отдел за закрила на детето и АСП, при връщане на групи деца, свързана предприетите действия по отношение на децата.
- ДАЗД – установяване на оперативна връзка на експертно и на ръководно ниво за обмен на становища и предложения при проблеми по случаи с международен елемент в областта на упражняването на родителски права.
- МВнР – обмен на информация и становища по случаи, засягащи родителски права и деца, за които е потърсена помощ от дипломатически представителства на България в други държави, консултации на оперативно ниво по възникнали проблеми в консулските служби относно деца и родители – български граждани, пребиваващи на територията на други държави. Върнатите деца през 2010 г. от България в друга държава са 6, както и от друга държава в България – 6.

Получената от министерство на външните работи информация показва, че дейността и практическите действия на органите, които участват в процедурите за връщане на деца в държавите на обичайното им местопребиваване в случаи на отвлечане на деца, извършено от родители, се подкрепя и осъществява от представители на редица организации, компетентни в различни аспекти на работата по закрилата на непридружени български деца и деца-жертви на трафик. Внимателно се проучват предпоставките за създалата се ситуация във всеки конкретен случай с цел прекратяването ѝ. За всеки един случай консулските служители изготвят информация за установеното местонахождение, неотложните потребности на тези деца и възможностите за сътрудничество с компетентните органи в страната, където те се намират. Тази информация се предоставя на компетентните български органи.

⁸ Данните за осиновените в страната деца са предоставени от АСП/РДСП, а за осиновените в чужбина от СГС /софийски градски съд/.

Често пъти някои от тези деца, в държавите на обичайното им местопребиваване, са лишени от необходимата социална сигурност и стабилна семейна среда, от перспективи за развитие, имат слабо ниво на грамотност, подложени са на дискриминация и това ги прави уязвими и лесни за манипулиране. Практиката показва, че те често търсят възможности за временно завръщане в страната на обичайното им местопребиваване. В тяхна подкрепа и с пълното съдействие от страна на длъжностните консулски лица, им се оказва специално внимание и се предприемат съответните действия по завръщането. Търсят се възможности за предоставяне на най-добри грижи и за завръщане в страната на обичайното им местопребиваване без затруднения, полагат се максимални усилия за обезпечаване на дългосрочните им потребности и по-нататъшно развитие.

Дипломатическите и консулските служители правят всичко възможно, при всеки конкретен случай, да бъде преценяван с предимство интересът на децата-жертви на трафик или отвлечени деца и той се поставя над този на грижещите се институции, с цел да се избегне риск от повторно травмиране. В преките си контакти като служебни лица, дипломатическите и консулските служители се стараят да оказват подкрепа при взимането на решения от страна на децата и да осигуряват ясна информация за последващите действия при зачитане на избора на децата. Често децата се озовават във влошена семейна среда или внезапно настъпили промени, при обстоятелства които силно ги затрудняват да направят верния избор или да вземат решение. С усилията на дипломатическите и консулските служители се установяват контакти с близки или пряко ангажирани с проблема служебни лица, осигурява им се необходимата информация по начин, съответстващ на тяхната възраст и разбиране на ситуацията, така че да бъде разбрана и осъзната от пострадалите лица. При репатрирането на отвлечени деца или деца-жертви на трафик чрез МВнР и дипломатическите и консулски служители се оказва в максимална степен съдействие и подкрепа за придружаващите ги социални работници или служители. При наличие на здравословни проблеми се проследява подсигурирането на необходимата съпътстваща медицинска документация.

МВнР съдейства пред местните законодателни органи за осигуряване на справедлив процес и адекватна адвокатска защита на жертвите или пострадалите български граждани.

Въпреки постигнатото до момента, работата в това направление трябва да се доразвива и да се работи целенасочено за идентифицирането и разрешаването на възникващите проблеми. Прави впечатление например, че при не малко от случаите, в беда се оказват и лица, напуснали страната с проблеми в психичното здраве, което многократно увеличава риска по време на тяхното пребиваване в чужда страна. В допълнение, съвсем не са за пренебрегване разходите на администрацията за връщането им страната. При прилагането на мерките за подкрепа, стремежът е да се съблюдават правата на тези лица и деца и да бъдат използвани методи, които не вредят на тях и техните близки.

Българската държава следва европейските регулации, като същевременно е необходимо тези регулации да са съобразени и с реалностите във всяка страна-членка. Нито едно отделно правителство не може самостоятелно да се справи с проблемите, създаващи реални предпоставки за възникването на деяния от подобен род.

При разрешаване на подобни ситуации обичайно създава проблем все още неизясненият механизъм за осигуряване на финансови средства за изпълнение на дейностите от националния план, главно във връзка с най-неотложните нужди на децата-жертви на трафик и пътните им разходи. Следва да бъде намерено устойчиво решение за по-ефикасно реализиране на целите, заложили в националния план.

На национално и европейско ниво следва да се набележат и изпълняват - в сътрудничество с МВнР и МВР - и мерки, предполагащи по-стриктен контрол върху

правото на престой и борбата срещу трафикантите на деца. С посредничеството на правителствата и неправителствените организации следва да се набира и предоставя специфична информация за възможностите за настаняване, интеграция, осигуряване на заетост и равни шансове на деца, които вече успешно са се интегрирали в чужда среда. Целта е в рамките на европейската общност, чрез обмен на информация между компетентните институции, които пряко участват, да се поддържат възможности за обобщаване на добрите практики и постигнатите резултати, да се координират действията, да се осъществяват мерки за подкрепа и оказване на навременна помощ на пострадалите и изпадналите в трудна ситуация деца.

Резултати от изпълнението на заложените индикатори:

- ✓ През отчетната година е актуализиран стандарта за управление на случай и методиката за неговото прилагане.
- ✓ Извършен е преглед на силните и слабите страни на изградената и функционираща система за закрила на детето, въз основа на който ще бъде направено предложение за реструктуриране на институционалната и административната организация на системата.
- ✓ Към момента на отчета на изпълнението на националната програма е направен преглед и са направени предложения за промяна на законодателството, свързано със системата на закрила, които ще бъдат обобщени и предложени за приемане през 2011 г.
- ✓ Нормативно е въведен регламент за областно планиране на социалните услуги за деца и семейства, което следва да се извършва на базата на идентифицираните потребности. Данните за единичните рискове не са достатъчни за определяне нуждите от услуги. Повечето рискове са комплексни, като има в същото време и „временни” и „единични”, което е необходимо да се знае при планирането на услуги.
- ✓ През отчетната година са разработени и въведени редица двустранни мерки за практически действия между органите – участници в процедурите за връщане на деца в държавите на обичайното им местопребиваване в случаи на отвличане на деца, извършено от родители.
- ✓ Разработени са предложения и някои от тях са приети при направените промени в нормативната база през годината, но все още не са създадени нормативно условията за по-добра координацията между институциите, ангажирани в процеса по осиновяване на деца и улесняване на реда за осиновяване на деца.
- ✓ През годината са проведени различни тематични обучения, но целенасочено обучение в прилагането на системен подход при работата с деца и семейства не е провеждано.
- ✓ В нормативната база и в практиката са въведени основните понятия и термини в работата с деца и семейства, но не рядко в тях се влага различно съдържание и смисъл.
- ✓ В процес на подготовка е проект на Наредба за кариерното развитие на социалните работници, в която ще бъде въведен и стандарт за съотношението клиент: социален работник /определяне на норматив за натовареност със случаи/.
- ✓ Съществуващата система за социално подпомагане към момента откликва на рисковете или на уязвимостта на отделни групи или хора, поради което непрекъснато се увеличават вляганите в нея средства. В процес на промяна е разбирането, а оттам и на разширяването на легалното определение за социална услуга, под което следва да се разбират не само дейности за

подпомагане на лица в неравностойно социално положение, но също така и дейности със социална стойност в областта на здравеопазването, образованието, културата и др., от които има обществена полза, с цел социално включване, самостоятелност и социална отговорност на клиентите.

- ✓ В тази връзка, за да се постигнат по-качествени и достъпни социални услуги, би следвало да се разшири легалното определение за социална услуга, а следователно и диапазона от предоставени социални услуги.

ЧАСТ III

ПРЕДЛОЖЕНИЯ ЗА ОПТИМИЗИРАНЕ ИЗПЪЛНЕНИЕТО НА ПОЛИТИКИТЕ ЗА ДЕЦА

Реалното и обективно отчитане на постигнатите успехи в провежданата реформа в системата за грижа и закрила на детето, успоредно с осъзнатото и ангажирано признаване на проблемите, е необходимо условие за провеждането на адекватна държавна политика.

АКТУАЛНО СЪСТОЯНИЕ НА СЕКТОРНИТЕ ПОЛИТИКИ И НАСОКИ ЗА ТЯХНОТО РАЗВИТИЕ:

СОЦИАЛНА ПОЛИТИКА

- Заявките за политически ангажимент за деинституционализация на грижите за деца са по-сериозни от всякога и за пръв път практически се обединява ресурс от държавните институции, неправителствения сектор, местни власти, международни партньори и донори, който е съсредоточен в изпълнението на една обща цел. Има ясна цел, ясна визия и национална координация в изграждането на национална мрежа от услуги, които са насочени основно към подкрепа на детето и неговото семейство и които в същото време ще осигурят на децата, намиращи се в специализирани институции една качествено нова възможност за живот и развитие в среда, близка до семейната или в алтернативно семейство.

- По отношение на провеждането на процес на реформа в грижата и спазването на правата на децата, отглеждани в специализирани институции, е постигнат значителен напредък. За пръв път е заявена ясно не само готовността, но се пристъпи и към практически действия със стартирането на Проект „Детство за всички”, който има за цел коренна промяна в грижата за децата в риск, които не могат да бъдат отглеждани от собствените си семейства.

- Един от съвременните модели на грижа в институционализирана среда са резидентните услуги за деца, които не могат по различни причини да бъдат отглеждани в семейна среда, но коренно се различават от съществуващите с десетилетия в България институции. Тези услуги ще заменят постепенно стария модел на институционално отглеждане на деца, тъй като основна характеристика на всяка институционална грижа е анонимността на детето, отношението към него като към неодушевен предмет, обезличаването на неговата индивидуалност. Целта на резидентния тип услуги е да създадат условия, в които детето да може да изгради емоционална персонализирана връзка с възрастен, на когото може да се довери и да се чувства сигурно, защитено,

ценено, на когото да се стреми да подражава и с когото да се идентифицира, за да може да изгради своята културна и личностова идентичност.

- Успоредно с това се планира и стартира изграждането на съпътстващи услуги в подкрепа на детето и семейството, които до момента липсват и често се явяват основна причина за настаняване в институция.

- В средата на 2010 г. стартира Проектът за социално включване, който се изпълнява от МТСП и е насочен към: подобряване на училищната готовност на децата от семейства с ниски доходи и децата с увреждания на възраст до 7 години; повишаване благосъстоянието на децата и разширяване на обхвата на предоставяните за тази целева група услуги.

- Проведените обучения през отчетната година във всички областни градове на страната помогнаха да започне проучване на реалните потребности и нужди, планирането на необходимите социални услуги и разработването на гарантиран минимален пакет услуги на областно ниво. Регионалното планиране на услугите и гарантирания минимален пакет, се разработват с цел да бъдат осигурени на хората, които възпитават дете, достъп до определено ниво и разнообразие от материални, социални, психологични и културни ресурси и достъп към петте основни социални права, свързани с осигуряване на: заетост, жилище, здравеопазване, образование, социална защита, като основополагащи и от значение за семейния живот. През следващата година предстои да бъде утвърден гарантирания минимален пакет услуги, начините за осигуряване на необходимия финансов ресурс за него във всяка област, както и да продължат обученията на общинските власти за планиране и управление на финансите и услугите.

- В процес на изпълнение е съвместен проект с холандската неправителствена организация „Де Пасарел” и е постигнато общо разбиране между различните институции и организации, за необходимостта от дефиниране и определяне на минимален набор от дейности, които правят същността на дадения вид услуга и обособяват различията между предоставяните услуги. Изпълнението на проекта продължава и през следващата година, като се очаква резултатът да доведе до промяна и съвършено нов подход във финансирането и управлението на социалните услуги, като необходимо условие за ефективност и целесъобразност. В тази връзка ще продължи работата по разработването и въвеждането на индивидуални бюджети за социалните услуги, които на първо време ще бъдат въведени за децата с увреждания и техните семейства.

- С оглед на постигнатото междуинституционално съгласие в разбирането на превенцията и реинтеграцията не като мерки за детето, а като набор от услуги за детето и семейството, през следващата година е необходимо да се пристъпи към разработването на пакет услуги по превенция и реинтеграция и на разработването на финансов стандарт, както и на нормативното им регламентиране.

- Успех е преодоляването на секторното сепариране на услугите, като следващата дейност е да се планира как ще се финансират. Във всички секторни политики вече се обръща внимание на необходимостта от подкрепа и услуги за семейството, особено при раждането на дете с увреждане. Разкрити са три центъра за ранна интервенция и е в процес на подготовка приемането на национално ниво на модел и финансов стандарт за осъществяваните междусекторни здравно-социални услуги в централните за ранна интервенция, който следва да бъде разработен през 2011 г. по проекта за реформа в ДМСГД.

- В стандарта и методиката за управлението на случай за дете в риск, който е актуализиран през изминалата година, е въведено задължението на отделите за закрила на детето, наред с целенасочените мерки, дейности и услуги за детето, да бъде изготвян и план за семейството, с цел подкрепа за преодоляване на рисковата ситуация. Такъв план се прави от много малко отдели поради ограничения ресурси и възможности, но без

работа за промяна в семейната среда и отношенията, не може да има ефективна закрила на детето. В тази връзка е необходимо да се планират и да започнат целенасочени обучения за всички отдели.

- В изпълнение на дейностите от приетата Национална програма за гарантиране правата на децата с увреждания, които са заложили в годишната Национална програма за закрила на детето, е необходимо да продължи работата по разработване и приемане на методика за оценяване ресурса на детето и семейството чрез цялостна социална оценка, в която акцентът се поставя на ресурсите, а не на дефицита и увреждането/заболяването. В тази посока вече има някои законови регламенти, но работата трябва да продължи и да се въведе като необходима и задължителна методология и подход не само по отношение на подпомагането и услугите, но и по отношение на обучението и здравето на детето.

- През годината са направени някои законодателни промени, но не са постигнати желаните резултати по отношение на регламента и възможностите за осигуряване на съвременни, подходящи за възрастта и в зависимост от увреждането, помощни средства и приспособления за децата с увреждания. В настоящата ситуация от държавния бюджет се отделят много средства, които основно обогатяват посреднически фирми, без да осигуряват реално необходимата помощ за увреждането или да подкрепят ресурса на детето. В тази насока трябва да продължат усилията на МТСП за коренна промяна на механизма за осигуряването на всички помощни средства, приспособления и съоръжения, медицински изделия и импланти, компенсирани дефицита на детето, причинен от увреждането. Също така, трябва да е определено и ясно кой и как ще изследва детето, за да прецени какво точно му е необходимо и кои средства са подходящи за него.

- В подкрепа на започнатия реален процес на деинституционализация на децата с увреждания, специално внимание следва да се обърне на необходимостта от законодателни промени и създаването на нормативна възможност за съчетаване на трудовия и семейния живот и работното време, за всички майки и особено на майки с увреждания и на майки на деца с увреждания. Това би могло да бъде решено с въвеждане на минимално почасово заплащане за различните професионални групи.

- Във връзка с необходимостта от развитието на различни форми на приемна грижа, като една от възможностите за отглеждане на дете в риск в семейна среда, е направен преглед и е разработена Концепция за приемната грижа през изминалата година, въз основа на които ще бъде променена нормативната регулация и ще бъде приет финансов стандарт за тази услуга.

- Има напредък по отношение на регламентирането на услугите за подготовка на кандидат-осиновителите, но е необходимо да продължат съвместните действия, свързани с промени в осиновителния процес и процедурите, на всички държавни институции и заинтересовани страни.

- Обществените потребности и очаквания са свързани с нуждата, основна цел на държавата да стане подкрепата на семейството чрез осигуряване на необходимите секторни и интегрирани междусекторни услуги. Така социалната политика няма да се свежда само до непрекъснато даване и увеличаване на пари за помощи и социални услуги, а ще се създават условия за комплексна социална защита на семейството, включваща широк кръг от социални инструменти и механизми, насочени към закрила и стимулиране на семейството и неговите членове, за да може то успешно да осъществява своите функции.

- Наблюдението на протичащите обществени процеси и на състоянието на децата и семействата в България през последните години, както и започналите процеси на реална реформа в социалната сфера, показват, че е необходима една нова социална политика по отношение на детската бедност.

- Сега повече от всякога икономическото състояние на една държава е свързано с

вниманието и значението, което тя отдава на ранното детско развитие. Именно поради тази причина е необходимо през следващата година да бъдат въведени и припознати от държавните институции стандарти за ранно детско развитие и учене в различните обществени сфери – здравеопазване, образование, икономика, социална сфера. Тези стандарти ще служат като основа за създаването на интегрирани програми за подкрепа на ранното детско развитие, с които могат да се решат проблеми като отпадане от училище, предотвратяване на изоставяне, да се подкрепи социалната интеграция и социалното включване на всяко едно дете.

- Променящите се социални и икономически условия налагат да бъде разширено легално приетото в страната понятие и определение за социална политика и социални услуги, които следва да имат за цел социално включване, самостоятелност и социална отговорност на клиентите, а не само да откликват на рисковете или на уязвимостта. Понятието за социални услуги следва да включва не само дейности за подпомагане на лица и деца в неравностойно социално положение, но също така и дейности със социална стойност, в областта на здравеопазването, образованието, културата и други, от които има обществена полза. Всички политики по отношение на семейството и детето – демографска, семейно планиране, семейна юридическа политика и др. би следвало да се включват в семейната социална политика като цяло и да представляват отделни части от нея. По този начин главното съдържание на социалната политика на държавата ще се изразява като управление на социалния живот – нейната функция ще бъде да създава такъв социален ред, който гарантира социалната сигурност.

- Има изградена и функционираща система за закрила на детето, която все още не е част от живота на местните общности, тъй като отделите „Закрила на детето” в не малко случаи не се припознават от общинските власти като служби, работещи в интерес на местно ниво, а се приемат като органи на централната власт.

- Недостатъчно се познава и спазва законодателството, вследствие на което се предприемат неправилни действия от страна на институциите, работещи в сферата на грижата и закрилата на детето. Проблемите по-скоро са на ниво процедури, чрез които се прилага законодателството: процедурите вътре в службите, процедурите за сътрудничество между структурите и др.

- Налице е недостатъчен материален ресурс и обезпечаване на работата в отделите за закрила на детето, както по отношение на условията, така и по отношение на подбора и квалификацията на кадрите, поради което текучеството на хора в системата е голямо.

- Съществува необходимост от въвеждане на норми, правила и процедури за работа с децата и семействата; въвеждането и утвърждаването на стандарти за социална работа с деца, въвеждането на системен подход като основа и база в социалната работа с деца и семейства; необходимо е ясно определяне на статута на социалния работник.

- Претоварването със случаи на един професионалист и недостатъчното финансиране на държавните структури на практика не позволяват качествена работа. Няма обективен критерий, по който се определя броят на служителите, което рефлектира върху неравномерното разпределение на броя случаи, по които се работи в различните ОЗД, водещо до различна натовареност на един социален работник. В голяма част от отделите за закрила на детето социалните работници не са профилирани и специализирани по направления, не са достатъчни по брой и квалификация, което понижава ефективността и качеството им на работа в посока превенция, реинтеграция в биологично семейство, включително осиновяване.

- За да се осигури постигането от страна на отговорните власти на целите, установени в Меморандума за разбирателство между правителството на Р България и МОТ, относно премахване на детския труд, международната програма за премахване на детския труд на МОТ и международните конвенции и препоръки, относно детския труд. Спешно решение трябва да намерят, въпросите, които са свързани с: разширяване на Системата за наблюдение като механизъм за междусекторно сътрудничество за борба

срещу детския труд; приемане на ръководни указания към регионалните структури на АСП, ДАЗД и ГИТ; разработване на нов Национален план срещу най-тежките форми на детски труд 2011 – 2015 г. с подкрепата на МОТ.

- Проблемите, политиките и резултатите във всички държавни сектори, свързани с положението на децата и семействата, могат реално да бъдат отчитани само при наличието на достоверна и актуална информация. Според изискванията на ЗЗД, ДАЗД има изградена и функционираща информационна система, която не е автоматизирана. До момента държавната политика се отчита и разработва на база на данните и анализите на ДАЗД, тъй като събирането и обработката се извършват по стандартизирана методология и сравними индикатори, даващи възможност за отчитане на състоянието, тенденциите и проблемите в национален и международен план. Прогнозите за проектите, които са свързани с изпълнението на „Визията за деинституционализация на децата в Република България” също са направени на базата на данните на ДАЗД. Необходимо е да бъде осигурено финансиране за автоматизиране на информационната система на ДАЗД, тъй като по този начин ще може да се ползва от всички институции, органи и организации в тяхната конкретна работа и за целите на различните секторни политики.

ПРАВОРАЗДАВАТЕЛНА И СЪДЕБНА СИСТЕМА

- Децата в конфликт в закона в съответствие с принципите на КПД на ООН следва да се третираат като деца в риск, които се нуждаят от закрила, а не като извършители на обществено опасно поведение, което следва да бъде санкционирано. Деца с отклоняващо се поведение по същество са част от целевата група деца в риск, тъй като поведенческите проблеми на детето са симптом за наличието на една и повече /а много често и всичките/ причини, дадени в определението за „дете в риск”, съгласно §1, т.11 от Допълнителната разпоредба на Закона за закрила на детето. Дори когато поведението на детето е довело до действие, което може да бъде определено като престъпление съгласно нормативната уредба, първопричините за това поведение, както и спецификата на детската възраст отново категорично поставят това дете в категорията дете в риск

- В нормативната уредба и в практиката е необходимо да продължат промените, свързани с участието на децата в наказателния процес, за да бъдат създадени по-добри гаранции за спазване правата на детето в правораздавателната система.

- Наложително е разработването на тристепенен модел за обгрижване на децата жертви на трафик. Според съществуващите в европейските страни стандарти и практики, настаняването на деца-жертви на трафик и деца, жертви на насилие е нецелесъобразно и дори вредно. За всяка една от тези групи деца е необходим много специфичен и различен подход в работата.

- Необходимостта от предприемане на спешни мерки в някои от случаите при работа с деца, налага разглеждане на всички възможности за гъвкавост на работното време на работещите в социалните служби, така че непрекъснато и денонощно да се осигурява закрила на пострадалото дете.

- Успешната работа по превенция на насилието в училище и насилието между деца, изисква разработване на програми за развиване на социалните умения и емоционалната интелигентност при децата, за справяне с гнева, с конфликтни и критични ситуации.

- Необходимо е да се разгледат обективно възможностите и сроковете, в които да бъде ратифицирана Конвенцията на Съвета на Европа за закрила на децата срещу сексуална експлоатация и сексуално насилие, приета от Комитета на министрите на Съвета на Европа на 12 юли 2007 г., която е подписана от България, за да можем да бъдем равностоен партньор в Европейския съюз.

- Необходими са спешни промени в регламентацията и процедурите за участие на

децата в досъдебното и съдебното производство, за да се осигурят възможности за по-добро гарантиране на техните права.

- Необходимо е в Наказателния кодекс да бъде формулирана и приета конкретна дефиниция за детска порнография.

- За да бъдат създадени условия за предпазване на децата от злоупотреби в интернет пространството е необходимо стриктно прилагане на съществуващите закони.

- В нормативната уредба следва да бъдат определени конкретни минимални граници на наказанията за онлайн престъпленията срещу деца, както и завишаване на максималното наказание за притежание на детска порнография, което в момента до 1 г. и е сред най-ниските в Европа.

- В съответствие с предложението на ЕК за нова директива на Европейския парламент и Съвета на ЕС срещу сексуалната експлоатация на деца, всички страни от ЕС следва да криминализират изредените в проекта сексуални посегателства срещу деца през компютърни системи, да се хармонизират националните законодателства и да се засили координацията на правоохранителните и правораздавателни органи при преследването на тези деяния.

ОБРАЗОВАНИЕ И ЗДРАВЕОПАЗВАНЕ

- Предстои разработването на цялостна ясна и споделена от всички институции, организации и партньори визия и стратегия за включващото образование, без която нито интегрираното нито включващото образование по начина, по който се прави досега, могат да имат ефект и полза. Гарантирането на правото на достъп до качествено образование не означава всички деца и на всяка цена във всяко училище и детско заведение да бъдат приемани и обучавани, а да бъдат създадени условия и възможност за избор според това къде би било най-добре за детето.

- След направената оценка на дейността на ресурсните центрове и ефекта за децата и семействата от интегрираното образование, следва да бъде изготвен аналитичен доклад с насоки и предложения, с цел оптимизиране на условията за интегрирано и включващо образование.

- През следващата година ще продължи работата по създаване на нов Закон за училищно образование, който следва да бъде насочен към потребностите на децата, а не към обслужване на образователната система, което беше основния проблем в разглеждания и обсъждан през 2010 г. проект на Закон за училищното образование.

- През годината има утвърдени методики и помагала за работа с деца с нарушено зрение, но е необходимо вече създадените от различни организации по различни проекти да бъдат разгледани и оценени от МОМН, за да могат да се ползват от учителите, децата и техните родители в помощ на образователния процес и да се разработват допълнително нови само там, където липсват.

- Трябва да продължи работата насочена към създаването на методики и методология за оценка на потенциала на децата със специални потребности, като акцентът се постави не върху „покриване на държавните общообразователни изисквания“ във всяка област от образованието, а върху потенциала на детето, за да може да продължи образованието си в следващите образователни степени и да не се създават поне нормативно, дискриминиращи изисквания.

- Образователните програми трябва да подпомагат цялостното развитие на детето и прехода на детето в официално образование. Висококачествените грижи за децата, особено за децата в неравностойно положение, насърчават мотивацията, доверието, доброто когнитивно и езиково развитие и готовността за училище. Няма универсално признати критерии за качество, но са приети от последната сесия на ЮНЕСКО основните фактори, които трябва да бъдат осигурени от всички страни за ранното детско развитие: педагогически материали, обучение на персонала, създаване на услуги

и родителско образование и участие. Учебните материали трябва да бъдат количествено и културно адекватни и да съсредоточат детето в центъра на взаимодействие⁹.

- Необходим е специален преглед на всички нормативни актове и стратегически документи, насочени към здравето на детето, за да бъдат синхронизирани и да се допълнят празнините и несъответствията, които са идентифицирани през изминалите години.

- Текстовете в съществуващото законодателство би следвало да бъдат актуализирани и преформулирани по посока стимулиране на посещения при личен лекар и специалист от бременни и родилки, както и от майки с деца от етнокултурните общности, при които е установен такъв проблем. Ако в нормативната уредба се дефинира, че всяка бременна, родилка и майка на дете, която посещава личен лекар и специалист, гарантирано получава помощи, обезщетения и детски надбавки в пълен размер и допълнителни услуги в подкрепа на отглеждането на детето, това би променило в определена степен нагласата и практическия ефект, който се търси от регулацията.

- В тази връзка, през 2010 г. е необходимо да се разработят проекти в населените места с концентрирани етнически малцинства по Проекта за социално включване на МТСП, с цел да бъдат създадени модели и механизми за взаимодействие. Живородените деца на 1000 жени, родени от майки под 15 и от 15 до 20 г. възраст заемат значителен дял в областите, в които се поддържа и висока детска смъртност - Сливен, Ямбол, Стара Загора, Монтана, Видин, Бургас, Пазарджик, Добрич, Ловеч. В същото време работещите в здравната система подават много малко сигнали до органите за закрила на детето при установяване на бременност при непълнолетна или дори при малолетна.

- Почасовото остойностяване на заплащането за всеки вид преглед, терапия, рехабилитация би дало възможност от една страна да се унифицират заплатите на медицинските кадри, работещите в различни заведения и услуги с деца с увреждания без да бъде необходимо да работят там на щатна длъжност, както и да се създаде възможност за децата и техните семейства да ги ползват при необходимост в домашни условия.

- Необходимо е в здравната и образователната политика да бъде изведено отделно, като особен приоритет и насока гарантирането на правата на детето, защото когато се случват неблагоприятия в здравето и образованието, социалните услуги не могат да компенсират недостатъците, нито да решат проблема на детето и неговото семейство. Здравето и образованието имат социална стойност и цена, която в момента рефлектира единствено в социалната система и влияе на социалния ред и благополучие. Когато са образовани, здрави, самостоятелни, децата и семействата им ще има по-малко държавни разходи за подпомагане, по-добра работна сила, по - развита икономика.

ИНФОРМАЦИОННО ОБЩЕСТВО, МЕДИЙНО ПРОСТРАНСТВО

- Необходимо е криминализирането на всички възможни онлайн посегателства срещу непълнолетни, въвеждане на минимални прагове на наказания, наказуемост на деянията, независимо в коя страна – членка на ЕС, е консумирано престъплението. Република България е една от страните, в която има текст в Наказателния кодекс, който касае подмамването на деца с цел сексуална злоупотреба през компютърни системи, но праговете на наказания за някои от деянията са ниски.

- Рисковете в онлайн среда за непълнолетните зависи и от тяхното поведение. Във връзка с това е необходима работа по превенция на рисковото поведение на децата и младежите, повишаване на информираността на родителите и ролята им в

⁹ Материали от сесията на ЮНЕСКО, проведена в Русия през 2010г.

предпазването на децата в онлайн среда, начините за разпознаване, че детето е жертва на онлайн тормоз и възможностите за сигнализиране на компетентните органи.

- При медийно отразяване на случаи с деца почти няма случай, в който жертвата или извършителят да е дете и неговата самоличност да не е била широко разгласена от медиите – име, снимка, адрес, имена и снимки на другите деца и възрастни в семейството, съпроводено от всички детайли на това, което е преживяло. Правата, достойнството и безопасността на децата днес трябва да се спазват от всички български медии. Държавата има отговорността и задължението да вземе мерки за защитата им и в Закона за закрила на детето при последните промени бе приет чл. 11а: Закрила на личността на детето. Предвидените в този закон мерки трябва да се разширят и да включват улеснени процедури за търсене на административна отговорност за сериозни нарушения при отразяването на случаи с деца в медиите, съпроводени с адекватни финансови санкции.

- За да има промяна в дългосрочен план, трябва да се мисли и действа в много повече направления, освен насочено обучение на журналисти и стимулирането на качествена журналистика. За да се защити идентичността на детето, е нужно да се забрани и разпространението на данни за тези около детето – братя, сестри, родители – включително на заподозрени извършители, ако тяхната идентичност може лесно да се свърже с тази на детето, за да има ефект от този текст.

- Тъй като медийната среда не само информира, но и формира определени нагласи и съзнание, а децата са най-повлияващата се целева група, трябва да се намерят междуведомствени и обществени механизми за регулиране и нетърпимост към всяко съдържание със съдържание на сексуален подтекст в рекламите, в изкуството и дори в културата, които насърчават ранната сексуална активност, както и за контролиране на достъпа до порнография на улиците, в печата, в разпространението на реклами и списания с еротично съдържание.

МНЕНИЕТО НА ДЕЦАТА ПРИ ВЗЕМАНЕ НА РЕШЕНИЯ

- Необходимо е да бъде допълнително развивана и популяризирана темата за детското участие, за да има гаранции, че когато институциите вземат решения по детските въпроси, мнението на децата е чуто и те максимално са насърчени да изразяват своите становища.

- Детското участие следва да бъде развито и популяризирано на местно ниво - в общностите, в които живеят, учат и се развиват децата.

- Необходимо е да се разработят механизми за сътрудничество между детските и младежки структури.

В заключение може да се каже, че има конкретни постижения по отношение на развитието на системата за закрила на детето и е факт, че нейната поява доведе до промяна в обществените отношения, увеличи се броят на сигналите и доверието в службите за закрила на детето.

Европейският подход изисква децентрализирано управление, добро взаимодействие, структуриране и анализиране на информацията в разработване на политики и стратегии, както и при планирането и прогнозирането на ефекта от определени управленски решения. Последните години, както ЕС, така и Съвета на Европа ясно идентифицираха закрилата на правата на детето като материя, заслужаваща специално внимание и изискваща предприемането на специфични действия във всички области. Интересът към проблемите на децата в неравностойно положение, отключената енергия и съпричастност на българската и международна общност, ангажираността на българските институции и политици, са онзи необходим и важен ресурс, за да могат не само да се набележат, но и реално да се случат

необходимите действия и мерки, водещи до качествено нов тип грижа и отношение към проблемите на децата.